

سلسله کتابهای
دوره آموزش پایه
ویژه اعضای هیئت امنا

مصطلحات مسجد

مصطلحات مسجد در لغت معنی کلماتی است که در مورد مسجد و احوال آن به کار می رود. این کلمات را در این کتاب به زبان ساده و قابل فهم برای عموم مردم توضیح داده ایم. امید است که این کتاب برای شما مفید و آموزنده باشد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله کتاب‌ها
دوره آموزش پایه
ویژه اعضای هیئت امناء

محیط آزاد مسجد

نویسنده: علی سربابیار

با همکاری: مهدی رزاقی طالقانی و حسن یوسفی

تهیه و تنظیم: مرکز رسیدگی به امور مساجد

انتشار: چاپ نخست، پاییز ۱۳۹۷

طراح جلد و مدیر هنری: محسن هادی

نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان دانشگاه جنوبی.

نیش کوچه عطارد، پلاک ۵.

کد پستی: ۱۳۱۶۷۱۳۴۹۹

تلفن: ۶۶۴۹۷۰۲۷

www.masjed.ir

فهرست

بخش اول: پیشینه	۹
فصل اول: ضرورت آراستگی مساجد	۹
فصل دوم: بازسازی هویت معماری مساجد	۲۵
بخش دوم: پیشنهادهای اجرایی	۴۵
فصل اول: فضای بیرونی مسجد	۴۹
فصل دوم: فضای داخلی مسجد	۹۱
پیوست‌ها	۱۶۳

دیباچه

در طلوعه چهل سالگی انقلاب شکوهمند اسلامی و بعد از چهار دهه تلاش و مجاهدت در عرصه های اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی، فکر و کلام رسا و راسخ امام راحل به گوش می رسد که: «مسجد محلی است که از آن باید امور اداره شود. این مساجد بود که این پیروزی را برای ملت مادرست کرد. این مراکز حساسی است که ملت باید به آن توجه داشته باشند. اینطور نباشد که خیال کنند که حالا دیگر ما پیروز شدیم، دیگر مسجد می خواهیم چه کنیم. پیروزی ما برای اداره مسجد است.»^۱

در تمام این سالها، فعالیت های شایان توجهی در بسیاری از نهادها و سازمان های متولی در حوزه مسجد صورت گرفته است. اما دانش تخصصی مدیریت مسجد و تدوین نظریات و تجربیات مرتبط با آن، در این دوره، امری مغفول و فراموش شده بود که در آستانه چهل سالگی انقلاب اسلامی و عطف به فرمایش امام عزیز عَلَيْهِ السَّلَام که پیروزی ما برای اداره مسجد است، بر آن شدیم،

داشته های خود را در مرکز رسیدگی به امور مساجد که به تعبیر مقام معظم رهبری، به عنوان «مرکز و مرجع مقبول، آگاه و نافذالکلمه ای در امر مساجد»^۱ محسوب می شود، در حوزه های مطالعاتی، برنامه ای و عملیاتی تجمیع و تدوین نموده و به محضر صاحب نظران، دست اندرکاران و کارگزاران عرصه مسجد تقدیم نماییم.

امید است ضمن مطالعه و بهره مندی از این مجموعه، با ارائه نظرات و پیشنهادات خود، در تکمیل هر چه بهتر و کیفی محصولات در حوزه مدیریت مسجد، سهیم باشید. فراموش نکنیم «چنانچه مساجد کیفیت شایسته خود را بیابد، هزینه های مادی و معنوی بسیاری از دوش جامعه، مردم و مسئولان برداشته خواهد شد»^۲.

مرکز رسیدگی به امور مساجد

۱. ابلاغیه ی رهبر معظم انقلاب به آیت الله مهدوی کنی برای تاسیس مرکز
۲. رهبر معظم انقلاب - ۱۳۹۰/۷/۱۹

بخش اول: پیشینه

« فصل اول: ضرورت آراستگی مساجد

« جایگاه مسجد در آیینه آیات و روایات

مسجد جایگاه مقدسی است که به لحاظ رتبه، بافضیلت ترین مکان‌ها در روی زمین و به لحاظ عملکرد داز پر کاربردترین مجامع عمومی به حساب می‌آید. این مکان مقدس اولین خانه و مرکزی است که برای مردم بنانهاده شده است؛ **إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ**؛ و نام خدا بسیار در آن برده می‌شود؛... **وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا**...؛^۱ و آباد کنندگان آن نیز دارای شرایط و ویژگی‌هایی هستند؛ **إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنِ آمَنَ بِاللَّهِ**...^۲. مسجد نه تنها مرکز اقامه نماز و نماز جمعه است، بلکه مرکز اجتماع دائمی مسلمانان و همفکری دینی و سیاسی آنان نیز بوده است که در آن هم اقامه نماز می‌شود، هم مشکلات امت اسلامی بررسی می‌شود، هم هماهنگی‌های لازم جهت کارهای سیاسی، اقتصادی، نظامی و... در آن انجام می‌پذیرد. البته اگر همه این کارها در راه خداوند باشد عبادت است و مسجد به عنوان یک عبادتگاه،

۱... آل عمران، ۹۶.

۲... حج، ۴۰.

۳... توبه، ۱۸.

مرکز و مأوای این فعالیت‌ها به حساب می‌آید. مسجد اولین مکانی است که پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ قبل و پس از ورود به مدینه آن را بنا کرد.

مسجد علاوه بر موارد بالا زیارتگاه خداوند هم هست: «طُوبَى لِعَبْدٍ تَوَضَّأَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي...^۱؛ خوشا به حال بنده‌ای که در خانه‌اش وضو می‌گیرد و مرا در خانه‌ام زیارت می‌کند».

مسجد تنها مکانی است که کمک و مشارکت در ساخت آن اگر چه به اندازه لانه پرنده‌ای باشد، باعث بزرگ‌ترین اجر اخروی می‌شود. «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا وَلَوْ كَمَفْخَصِ قِطَاةٍ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ^۲؛ هر کس به اندازه لانه پرنده‌ای - به نام قِطَاة^۳ - مسجد بسازد، خداوند برای او خانه‌ای در بهشت می‌سازد».

این مکان مقدس در روایات، خانه خداوند در زمین به شمار می‌آید؛ «أَلَا إِنَّ بَيْتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسْجِدِ نُضِيءٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ النَّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ^۴؛ مساجد در زمین خانه‌های خدا هستند که برای اهل آسمان می‌درخشند، همان‌طور که ستاره‌ها برای اهل زمین می‌درخشند».

همچنین مساجد، سیاحتگاه و تماشگاهِ بندگان مؤمن خداوند شمرده شده است؛ «فَإِنَّ السَّيَاحَةَ فِي أُمَّتِي لَزُومٌ الْمَسْجِدِ^۵؛ سیاحت و تفرج در امت من، رفت و آمد به مسجد است».

و این چند نمونه فضیلت، خلاصه‌ای است از فضایل بسیار و مفصلی که برای مسجد نقل شده است.

مسجد بهترین و مهم‌ترین محل اجتماع مسلمانان در نظر گرفته شده است.

۱.. حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۱. این فرمایش گهربار از پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ است.
۲.. مجلسی، محمد باقر؛ بحار الانوار، ج ۴، ص ۱۲۱. این فرمایش گهربار از پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ است.
۳.. پرنده‌ای است به اندازه کبوتر که به آن مرغ سنگ‌خواره می‌گویند؛ بستانی، فؤاد افرام، فرهنگ ابجدی، ص ۶۹۹.
۴.. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۱. این فرمایش گهربار از پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ است.
۵.. بحار الانوار، ج ۸۰، ص ۳۸۲. این فرمایش گهربار از پیامبر عظیم‌الشان اسلام ﷺ است.

همان‌طور که آباد کردن آن پاداش بسیار دارد، دور کردن مسجد از هدف اصلی آن یعنی عبادت خدا، تخریب و یا تلاش برای تخریب آن هم عذاب عظیم را در پی خواهد داشت؛ «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ»^۱.

اما، جلوگیری از ورود به مسجد و منع از عبادت خدا یا کوشش در تخریب آن، تنها به این نیست که مثلاً با بیل و کلنگ ساختمان آن را ویران سازند، بلکه هر عملی که نتیجه آن تخریب مساجد و از رونق افتادن آن باشد را نیز شامل می‌شود.^۲ مثلاً اگر در اثر عدم رسیدگی به بخش‌های مختلف مسجد، یا حتی بی‌تفاوتی نسبت به ظاهر و فضای داخلی آن، حضور مردم در مسجد کم‌رنگ یا بی‌رونق شود، می‌تواند مصداق تخریب مسجد یا منع از عبادت خدا، باشد.

عظمت و بزرگی رسیدگی به امور ظاهری و شکلی مسجد تا جایی است که رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «مَنْ قَمَّ مَسْجِدًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عِتْقَ رَقَبَةٍ وَ مَنْ أَخْرَجَ مِنْهُ مَا يَقْدِي عَيْنًا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ؟» کسی که مسجدی را جارو کند، خداوند پاداش آزاد کردن بنده‌ای برای او می‌نویسد و اگر از مسجد به اندازه خاشاکی که در چشم می‌رود، غبار برگردد خداوند -عز و جل- دو بهره و نصیب از رحمت خویش را به وی عطا می‌فرماید.^۳

و یاد در بیان نورانی دیگری می‌فرماید: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ لَا يُظْلَمَ لِحُدَّةِ فَلْيَنْوِرْ

۱. بقره، ۱۱۴؛ و کیست ستمکارتر از کسی که مردم را از مساجد خدا و اینکه نام خدا در آن‌ها برده شود جلوگیری نموده در خرابی آن‌ها کوشش می‌کنند این‌ها دیگر نباید داخل مساجد شوند مگر با ترس. این‌ها در دنیا خوری و در آخرت عذابی بزرگ دارند.

۲. مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۴۱۱.

۳. بحار الانوار، ج ۸۰، ص ۳۸۳.

المَسَاجِدَ...^۱ هر کس می خواهد قبرش تاریخ نباشد، مساجد را نورانی کند».

امام کاظم (علیه السلام) نیز درباره اهمیت مشارکت در تمیزی و نظافت مسجد می فرماید: «أَنَّ الْجَنَّةَ وَالْحُورَ لَتَشْتَاتِقُ إِلَى مَنْ يَكْسَحُ الْمَسْجِدَ أَوْ يَأْخُذُ مِنْهُ الْقُدَى^۲؛ حور و بهشت مشتاق کسانی هستند که مسجد را نظافت و گردگیری می کنند».

یکی از یاران امام صادق (علیه السلام) دلیل این همه تکریم و تعظیم مسجد را از ایشان سؤال می کند و امام در پاسخ می فرماید: «إِنَّمَا أُمِرَ بِتَعْظِيمِ الْمَسَاجِدِ لِأَنَّهَا بِيُوتُ اللَّهُ فِي الْأَرْضِ^۳؛ به بزرگداشت مساجد امر شده ایم، چون مساجد خانه های خداوند در زمین است».

بنابر این، هر اقدامی که موجب حضور بیشتر مردم و بزرگداشت جایگاه مسجد شود، ضمن آنکه مصداق عمران و آبادانی مسجد به شمار می رود، اجر و پاداش بیشتری را هم نصیب انسان می کند.

۱. نوری، میرزا حسین؛ مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۳، ص ۳۸۶.

۲. همان.

۳. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۹۷.

« مسجد و هنر اسلامی

مسجد به عنوان خانه‌ای که برای عبادت و یاد خدا در نظر گرفته شده، باید به گونه‌ای باشد که انسان را از دنیا رها کرده و روح او را به ملکوت پیوند دهد. با دقت و توجه در مجموع احکامی که در شریعت اسلام برای ساختمان مسجد بیان شده است، درمی‌یابیم که سادگی مسجد، مهم‌ترین رکن یا حداقل یکی از مهم‌ترین ارکان ساخت مسجد معرفی شده است^۱. البته سادگی مسجد به معنای استفاده نکردن از ابزارهای هنری مختلف در ساخت آن نیست. هنر در ایران سابقه‌ای به قدمت تمدن آن دارد ولی پس از ورود اسلام به ایران، هنرهای ایرانی با آموزه‌های معرفتی اسلام آمیخته شده و توانسته آثار و بناهای زیبا و باشکوهی را به وجود بیاورد. یکی از این بناها، مسجد است. در اسلام، هر هنری به خدمت مسجد درآمده، رشد و تعالی یافته است. بهترین هنرمندان در هر فنّ و رشته‌ای تلاش می‌کردند زیباترین اثر خود را برای خالق هنر و زیبایی به وجود بیاورند. به همین جهت خانه‌های خدا در ایران توانسته‌اند

۱. موسوی سید مرتضی، احکام فقهی ساختمان مسجد

باهنر دست و فکر ایرانیان، نمونه یک اثر زیبا و ماندگار باشند. در واقع هنرمندان مسلمان، مسجد را چونان قالبیچه‌ای ظریف و زیبا پیشکش خدای می‌کردند و همه مردم می‌توانستند از این زیبایی و شکوه حظّ و بهره ببرند؛ بنابراین و بدون اغراق می‌توان گفت اولین جایگاه تجلی هنر اسلامی، مسجد است.

در واقع، مسجد «مجموعه‌ای از هنرهای گوناگون» است که با پدید آوردن یک فضا و مکان خاص، مسیر ایجاد رابطه متناسب میان خدا و خلق را هموارتر می‌کند. مسجد در عین شکوه و عظمت، برخوردار از آراستگی و زیبایی است و این موجب می‌شود زیبایی آن، صرفاً ظاهری نباشد بلکه این زیبایی ذهن انسان را از گفتن «الله اکبر» در شروع نماز تا پایان «سلام» معطوف به بزرگی و عظمت خداوند کند.

« زیبایی و آراستگی مسجد برای عبادت

برای مسلمان خداپرست - چه تنها باشد و چه غرق در جماعت - ساختمان مسجد طوری است که مسیّر راز و نیاز وی را با معبود هموار می‌سازد. تمام اجزاء اصلی ساختمان مسجد، باهدفی خاص و با نگاه به آموزه‌های دینی طراحی شده‌اند. جلوه‌های مختلفی از این طراحی را می‌توان در میان مساجد قدیمی مشاهده کرد.

در این مساجد، ورودی مسجد، آغاز یک دعوت است. دعوت به بهشتی که آرامش را به روح انسان گرفتار و گمگشته هدیه می‌کند. آن هم بارنگ‌های آرام و پاک و ترکیبات لاجوردی و آبی با خط نوشت‌های زیبا و ملکوتی.

درهشتی مسجد فرصتی به وجود می‌آید تا انسان محیط بیرون را فراموش کند و حواس خود را بر روی یک موضوع متمرکز کند؛ ذات خداوند یکتا.

به جز ورودی و هشتی، دالان‌ها، صحن حیاط، حوض، ایوان، رواق، شبستان و اجزاء داخلی آن مثل محراب، گلدسته‌ها و مناره‌ها و تزئینات داخلی، همگی بر پایه هنر اسلامی - ایرانی از سوی صنعتگران و هنرمندان طراحی

وساخته شده‌اند.

در حقیقت معماری اسلامی به محیط مسجد، یک جنبه اعتدال، متانت و روشنی عقلانی می‌بخشد و به این شکل، چند مرتبه در طول روز به انسان یادآور می‌شود که همه چیز، اثر حقیقت الهی است.^۱

همان گونه که بیان شد، به کار بستن هنر در مسجد الزاماً با سادگی آن منافات ندارد. سادگی نازیبا، مسجد دلیل بر خوبی آن نیست؛ همان گونه که زرق و برق و تجمل در یک مسجد هم دلیل بر تری نیست. مسجد خانه خداست و لازم است خانه او را مطابق دستوراتش آراسته کنیم و نباید محیط آن را نازیبا، غیر جذاب بلکه حتی نفرت‌انگیز، جلوه دهیم.

مساجد را می‌توانیم، ساده، زیبا و پیراسته از تجملات و هزینه زیاد، بیاراییم. همانند مسجدی که از ترکیب دیوارهای آجری ساده با چند قاب زیبا و طرح‌های هنرمندانه سنتی، توانسته سادگی و زیبایی یک مکان عبادی را برای بندگان خدا فراهم کند.

خداوند در آیه ۳۱ سوره مبارکه اعراف می‌فرماید: «يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ؛ ای فرزندان آدم! نزد هر مسجد (به هنگام نماز، لباس و...) زینت‌های خود را برگیرید». طبق این آیه شریفه، در اسلام همان گونه که باطن نماز مؤمنین اهمیت دارد^۲، ظاهر آن هم اهمیت دارد. این که نماز در چه مکانی - مسجد - و با چه کیفیت و ظاهری هم خوانده شود، مورد توجه قرار گرفته است.

در برخی از تفاسیر، بیان شده، این آیه می‌تواند اشاره به زیبایی مسجد هم داشته باشد^۳. مسجد که محل سجود، خضوع و کرنش بندگان در پیشگاه «الله» و

۱.. غلامعلی، حاتم، مسجد جلوه گاه هنر اسلامی

۲.. الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ؛ مؤمنون، ۲

۳.. تفسیر نور، ج ۳، ص ۵۲

مقدس‌ترین مکان برای ایجاد رابطه با پروردگار و اظهار عبودیت و کوچکی در برابر ربوبیت و عظمت خالق هستی است، باید آراسته، زیبا و با جاذبه باشد؛ که این زیبایی جاذبه هم باید در بعد معنوی و عبادی آن و هم در بعد ظاهری آن مورد نظر قرار گیرد.

البته منظور از تزئین و آرایش مسجد، طلاکاری و زRANDOD کردن آن نیست، بلکه توجه به طراحی و انتخاب مصالح مناسب، آراستن آن به زیبایی‌های داخلی و پیراستن آن از زوائد و نازیبایی‌های ظاهری است.

مسجد، نباید به صورت یک نمایشگاه عکس، نقاشی و موزه تزئینی درآید. چراکه این حالت، باروح عبادت خالص و قرب به پروردگار، سازگار نمی‌شود. آنچه باروح عبادت در مسجد سازگار است، پرداختن ظریفانه به بنای مساجد و آفرینش‌های هنری در معماری آن است. چنین آفرینش‌ها، خلایق‌ها و هنرنمایی‌هایی در مساجد، برآمده از محبت، ایمان و عشق پاک مردم به معبود زیبا خواهشان است. تاریخ نشان داده، هر جا که مذهب راه پیدا کرده و مردم با ایمان و خلوص کار کرده‌اند، اثری به وجود آمده که ضمن نمایش اعتقاد دینی مردم، سرشار از زیبایی‌ها و ظرافت‌های شگفت و حیرت‌آور است.

نقل تاریخی زیر به خوبی بیانگر آن است که ایمان، احساس مذهبی و نثار زیبایی‌ها به آستان خداوند، چه جایگاهی در بنای مساجد داشته است:

«... معمار مسلمان در روزگاران گذشته هر زیبایی را که در اطراف خویش می‌دید و آن را در شأن عظمت و جلال خدای یافت، سعی می‌کرد تا در اولین فرصت، برای آن در مسجد، جایی باز کند. در بنای بسیاری از مساجد، هنرهای مختلف به هم آمیخته است. معماری، در توازن اجزاء کوشیده است. نقاشی به نقوش و رنگ‌های کاشی‌ها توجه کرده است. خوش‌نویسی، الواح و کتیبه‌ها را جلوه بخشیده است. شعر، موعظه‌ها و عبرت‌ها را عرضه داشته است.

موسیقی هم برای آنکه از دیگر هنرها باز نماند، در صدای مؤذن و بانگ قاری و واعظ، مجال جلوه‌گری یافته است. حتی صنعت‌های دستی هم برای تکمیل و تزئین این مجموعه الهی به میدان آمده‌اند. فرش‌های عالی، پرده‌های گران‌بها، قندیل‌های عظیم و درخشان، منبت‌کاری‌ها و ملیله‌دوزی‌ها در تکمیل زیبایی و عظمت مسجد، نقش خود را ادا کرده‌اند. بدین گونه مظاهر گوناگون فرهنگ و هنر اسلامی در طی قرن‌های دراز، چنان در بنای مسجد، مجال ظهور یافته است که امروز، یک مورخ دقیق روشن بین می‌تواند تنها از مطالعه در مساجد، تصویر روشنی از تمدن و تاریخ اقوام مسلمان عالم را پیش چشم خویش مجسم کند...»^۱.

۱... سید رضا پاک‌نژاد، سید رضا، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر؛ صص ۴۰ الی ۴۳.

« آراستگی یا تجمل؟ »

یکی از دغدغه‌های جدی و مهم مؤمنین نمازگزار در مورد آراستگی و زیبایی مسجد، وجود برخی روایات یا برخی فتاوی مراجع معظم تقلید، در مورد نهی از تزئین مسجد است.

مثلاً در روایتی رسول خدا ﷺ در مقام نکوهش اخلاق و روحیات اقوامی که پس از ایشان می‌آیند، می‌فرمایند:

«سَيَأْتِي مِنْ بَعْدِي أَقْوَامٌ يَأْكُلُونَ طَيِّبَ الطَّعَامِ وَالْوَأْنَهَا... تَارِكُونَ الْجَمَاعَاتِ رَاقِدُونَ عَنِ الْعَتَمَاتِ مُفْرَطُونَ فِي الْعَدَاوَاتِ... يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ يَبْنُونَ الدُّوْرَ وَيَشِيدُونَ الْقُصُورَ وَيَزْخِرُونَ الْمَسَاجِدَ وَكَيْسَتْ هِمَّتُهُمْ إِلَّا الدُّنْيَا...! بعد از من اقوامی خواهند آمد که بهترین و رنگین‌ترین طعام‌ها را می‌خورند... جماعت‌ها را ترک می‌کنند و شب‌ها را در خواب به سر می‌برند و در دشمنی‌ها افراط می‌کنند... این‌ها تنها دنیا را (واقعی) می‌دانند و از آخرت غافل‌اند، خانه‌های می‌سازند و قصرها بنا می‌کنند و مساجد را

...مستدرک الوسایل، ج ۱۲، ص ۳۲۸.

زینت و طلاکاری می کنند. همت این افراد به جز دنیا نیست.»

ضمن اینکه سراسر این روایت طولانی، نفی روحیه تجمل گرایی و شکوه از بی توجهی به خداوند و آخرت، در میان مردمان بعد از رسول خدا ﷺ است، ایشان تصریح می کنند، یکی از نشانه های اقوام پس از رسول خدا ﷺ زینت کردن مساجد است.

یا در روایت دیگری، امیرالمؤمنین (علیه السلام) طلاکاری مساجد را از نشانه های آخر الزمان معرفی می فرماید:

«... وَظَهَرَتْ شَهَادَةُ الزُّورِ وَأَسْتُعْلِنَ الْفُجُورُ وَقَوْلُ الْبُهْتَانِ وَالْإِثْمُ وَالطُّغْيَانُ وَحُلِيَّتِ الْمَصَاحِفِ وَزُخْرِفَتِ الْمَسَاجِدِ وَطُولَتِ الْمَنَائِرُ...^۱؛... شهادت دروغ، آشکار می شود، فسق و فجور علنی می گردد، قول بهتان و گناه رواج پیدا می کند، قرآن ها را زینت می کنند، مساجد را طلاکاری و مناره ها را بلند می سازند...»

اما این روایات و سایر روایات مشابه یا فتاواي مراجع در مورد نهی از تزئین مسجد، دلالتی بر نهی آراستگی مسجد ندارد؛ چراکه بنای مسجد در اسلام بر سادگی و دوری از تجمل استوار است؛ و آنچه در برخی تعابیر روایی و فقهی نسبت به مسجد با عبارت «زخرف» بیان شده، بیانگر نکوهش و نهی از به کار بردن طلا و جواهرات در مسجد است نه هر زیبایی و آراستگی دیگر.

با توجه به این روایات نورانی و ضرورت توجه به نشانه های منفی ذکر شده در آن، درمی یابیم که مسیر صحیح ساختن هر بنایی به ویژه بنای پر خیر و برکت مسجد این کلام رسول خدا ﷺ است:

«مَنْ بَنَى بُنْيَانًا رِبَاءً وَ سَمِعَهُ حَمَلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مِنَ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ وَ هُوَ نَارٌ يَشْتَعِلُ مِنْهُ ثُمَّ يُطَوَّقُ فِي عُنُقِهِ وَيُلْقَى فِي النَّارِ فَلَا يُحْبِسُهُ شَيْءٌ مِنْهَا دُونَ قَعْرِهَا

۱.. همان، ص ۳۲۷.

إِلَّا أَنْ يُتُوبَ؛ هر کس بنا و ساختمانی را از روی ریا و سمعه بسازد همان بنا را در روز قیامت حمل می کند؛ در حالی که از آن بنا آتشی خواهد بود که بعد از آن بر گردنش آویخته خواهد شد و او را در آتش خواهد انداخت و هیچ چیزی از این بنا او را از قعر جهنم نجات نخواهد داد مگر این که توبه کند.

فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ - كَيْفَ يَبْنِي رِيَاءً وَ سُمِعَهُ فَقَالَ يَبْنِي فَضْلًا عَلَى مَا يَكْفِيهِ اسْتِطَالَهُ بِهِ عَلَى جِيرَانِهِ وَ مَبَاهَةَ لِإِخْوَانِهِ؛ از ایشان پرسیدند: چگونه بنایی بر پایه ریا و سمعه ساخته می شود؟ فرمودند: وقتی کسی بیش تر از میزان کفایتش و برای برتری بر همسایگان و مباهات و افتخار بر برادران، بنایی را بسازد».

مشخص است که اگر مادر هر مرحله از ساخت، آراستن و پیراستن هر بنایی از جمله مسجد، بیش از حد و کفایت آن و به منظور برتری بر مساجد دیگر کاری انجام دهیم، نه تنها نباید منتظر پاداش و اجر الهی باشیم، بلکه به تصریح روایت، چنین بنا و مسجدی در روز قیامت وبال گردن ما خواهد شد.

بنابراین آراستگی، زیبایی و استفاده از هنرهای اسلامی - ایرانی در مسجد، نه تنها مورد نکوهش واقع نمی شود، بلکه اگر به شکل صحیح صورت پذیرد، مصداق عمران و آبادانی مادی و معنوی مسجد به شمار می آید.

« فصل دوم: بازسازی هویت معماری مساجد
متناسب با دوره انقلاب اسلامی

« مقدمه

در فصل پیشین درباره جایگاه مسجد، ضرورت توجه به سادگی و زیبایی آن و جایگاه هنر و معماری اسلامی در ساخت مساجد، مطالبی بیان شد؛ اما همان‌طور که می‌دانید، دین مبین اسلام برای تمام مردمان جهان، توسط آخرین پیامبر الهی به ارمغان آورده شده است. پس دین اسلام کامل‌ترین دین الهی است که بر اساس تعالیم و دستورات آن در آینده‌ای نه‌چندان دور تمدن اسلامی برپا خواهد شد. ان شاء الله.

انقلاب اسلامی ایران و حکومت اسلامی شکل گرفته بر پایه آن، مقدمه برپایی تمدن اسلامی و جاری‌سازی همه‌جانبه احکام اسلام در سراسر آفرینش است. بنابراین، ضروری است که به مسئله مسجد، جایگاه آن، نوع ساخت و ویژگی‌های بنای آن، از این جهت که در دوره انقلاب اسلامی قرار داریم پرداخته شود. به عبارت دیگر می‌خواهیم درباره ویژگی‌های مسجد اسلامی متناسب با دوران استقرار و حاکمیت کامل دین اسلام در دنیا بیشتر بدانیم، تا ضمن حرکت در مسیر صحیح بنای مسجد متناسب با آن دوران، بتوانیم این مکان مقدس را همانند دوران پرشکوه رسول خدا ﷺ زمینه‌ساز و ایجادکننده یک تمدن بزرگ قرار دهیم.

« مساجد و انقلاب اسلامی ایران »

مساجد از دیرباز در زندگی مسلمانان نقش محوری دارند و زیربنای شکل‌گیری تمدن اسلامی محسوب می‌شوند. مسجد در میان مسلمانان از ابتدا تاکنون صرفاً نقش عبادی و مذهبی نداشته است، بلکه علاوه بر این نقش‌ها، دارای کارکردهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و... نیز بوده است.

مساجد پس از ورود اسلام به ایران شکل گرفتند و به مرور زمان یکی از نهادهای تأثیرگذار در زندگی مردم شدند. به عنوان مثال مساجد در شکل‌گیری نهضت‌های سیاسی-اجتماعی ایرانیان در ادوار مختلف، مانند نهضت مشروطه، قیام گوه‌رشاد و انقلاب اسلامی نقش بسیار مهمی ایفا کردند. به طور معمول، در اکثر انقلاب‌ها، مکان‌های عمومی-نظیر باشگاه‌ها در انقلاب فرانسه- یا شبکه‌های مخفی حزبی، عامل تجمع افراد بوده‌اند. در ایران نیز قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، مساجد به طور آشکاری همین نقش ویژه را ایفا نمودند. از طریق مساجد ایدئولوژی انقلاب و پیام اسلام به گوش مردم می‌رسید؛ و همین آگاهی مردم و جوانان، زمینه ایجاد تشکل‌های انقلابی و مبارزاتی را فراهم می‌کرد.

بنابراین در انقلاب اسلامی، مساجد به عنوان یکی از ارکان عمده انقلاب یعنی سازمان و پایگاه اجتماعی گروه‌های مخالف رژیم طاغوت در کنار دورکن دیگر یعنی رهبری و ایدئولوژی به نقش آفرینی پرداختند و به عنوان یک نهاد اجتماعی دینی و بومی توانستند با ارائه کارکردهای گوناگون در مقایسه با سازمان‌ها و نهادهای مدنی مدرن، نقش مؤثرتری در جامعه ایفا کنند و قابلیت مذهب و نهادهای مذهبی را به نمایش بگذارند.^۱

اکنون سؤال این است: با توجه به گذشت چهاردهه از استقرار نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و ضرورت حرکت در مسیر ایجاد تمدن نوین اسلامی، چگونه و به چه میزان می‌توان از ظرفیت مسجد برای تحقق این امر استفاده کرد؟ اساساً بهره‌مندی از ظرفیت مادی و معنوی مسجد برای حرکت در مسیر انقلاب اسلامی و تمدن‌سازی اسلامی، چگونه ممکن بوده و با چه اقداماتی شروع می‌شود؟

۱. مقاله نقش مساجد در انقلاب اسلامی، پایگاه تخصصی مسجد

« اصول چهار گانه بنای مسجد انقلابی و اسلامی

مسجد یک مکان اجتماعی است که با حضور گروه‌های مختلف مسلمانان برای اقامه نماز و فرایض دینی، تشخص و مفهوم مکانی پیدامی کند؛ و تمدن اسلامی و پیشرفت انقلاب هم در گرو حضور همین اجتماعات مردمی مؤمنانه است. بنابراین، گام اول و شاید مهم‌ترین گام، در مسیر تحقق آرمان‌های انقلاب و برپایی تمدن اسلامی، حضور پر تعداد، باشور و شعور مردم در مسجد است. جذب مردم به مسجد از راه‌های مختلف، زمینه‌ساز تحقق چنین هدفی است؛ و یکی از این راه‌ها، زیباسازی و ایجاد تناسب بین مأموریت‌های مسجد و ساختمان و بنای آن است.

در همین راستا، می‌توان با نگاهی به بیانات راهبردی رهبر معظم انقلاب، سند چشم‌انداز بیست‌ساله و سند راهبردی مساجد، در زمینه معماری و زیباسازی مساجد، اصولی را به دست آورد که در ارتقاء نقش مسجد و ایفای صحیح این نقش‌ها، از آن‌ها استفاده کرد.

در این فصل بابیان اصول، ارائه راهبردها و ملاک‌ها به منظور تشخیص مسیر

صحیح معماری و آراستگی مساجد متناسب با فرهنگ اسلامی - ایرانی سعی می‌کنیم چارچوب‌های فکری و عملی در این حوزه را از منظر کارشناسان بررسی کنیم.^۱

۱. اصول انسانی (محتوایی) معماری مساجد

مساجد برای رشد معنوی و روحی انسان‌ها و ارتقاء اندیشه نگرش الهی آنان ساخته شده و می‌شوند؛ بنابراین مهم‌ترین اصلی که در معماری آن باید مورد توجه قرار گیرد، اصل برخورداری از بیشترین میزان بهره‌مندی آنان از مسجد است. در این رابطه سه راهبرد مهم و اساسی وجود دارد:

• الف) حفظ هویت تاریخی - معنوی و هویت بخشی اسلامی - ایرانی

با توجه به اهمیت معماری مساجد و به‌ویژه جایگاه مسجد در تمدن اسلامی، نیازمند طراحی الگوی ایرانی - اسلامی برای مساجد هستیم. مساجدی که هویت و ارزش‌های انقلابی و اسلامی در کالبد و محتوای آن‌ها جلوه‌گر باشد. مهم‌ترین رکن این راهبرد، پایبندی به هنر متعهدانه است. هنرمند متعهد چون هم به فرم و قالب و هم به مضمون و محتوا پایبند است، می‌تواند ضمن رعایت هویت تاریخی و معنوی مسجد، با الهام از ارزش‌های انقلابی و اسلامی، همانند علم و دانش، ایثار، شجاعت و...، اصالت و هویت مسجد را متناسب با حرکت جامعه اسلامی و در مسیر تمدن اسلامی، همراه کند.

از جمله لوازم این تلاش، بازشناسی نیازهای مادی و معنوی مخاطب امروز،

۱... ساختار و شاکله اصلی این اصول و راهبردها از پژوهش «راهبردهای معماری مساجد در تراز انقلاب اسلامی» نوشته، مهدیه محمدی جمال و مهدی حمزه نژاد، اقتباس شده است؛ خواننده محترم توجه داشته باشند که ممکن است برخی از اصول، راهبردها یا ملاک‌ها، ناظر به مرحله ساخت مسجد بوده و در بخش زیباسازی مسجد کارایی نداشته باشد، لکن شما می‌توانید با در نظر گرفتن این موارد، در هر بخش به میزانی که می‌توانید نسبت به آراستن و پیراستن مسجد اهتمام و توجه داشته باشید.

شناخت کامل محیط با تمام ویژگی‌های اقلیمی و محیطی آن، آشنایی با فن‌ها و فناوری‌های روز و بهره‌گیری از اصول معماری سنتی است. البته اساسی‌ترین رکن این بخش، برخورداری از ابداع و نوآوری است. زمینه‌های ابداع و نوآوری را هم می‌توان از طریق به‌کارگیری مفاهیم جدید به وجود آورد و هم می‌توان از طریق بازآفرینی و روزآمدسازی مفاهیم اصیل، به آن دست یافت.

• (ب) برخورداری از معنا

معماری محسوس‌ترین نماد زندگی است؛ و اگر معماری مضمون داشته باشد، همه فضای مادی زندگی انسان نیز دارای معنویت می‌شود. معنا داشتن معماری به‌خصوص برای مساجد که ضمن برآوردن نیازهای مسلمانان، بیان‌کننده اعتقادات، باورهای هر عصر و معرف ساخت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و فنی مردمان آن است؛ اهمیت بیشتری دارد. ما می‌توانیم به واسطه بهره‌مندی از پشتوانه فکری عمیق دینی و بهره‌گیری از اصول اسلامی و انقلابی مثل انتظار و عاشورا، در گوشه گوشه مسجد، آثار هنری بدیع و ممتازی را با هزینه‌های اندکی به وجود بیاوریم.

• (ج) توجه به روح و روان اهالی مسجد

یکی از مهم‌ترین کارکردهای مسجد، از ابتدای تأسیس اولین مسجد تاکنون، تأمین آرامش روحی و امنیت معنوی در شهر اسلامی، بوده است. این آرامش که متأثر از محیط معنوی مسجد است. نیازمند تحقق هم‌زمان دو شرط است؛ یکی پرداختن به ظواهر و زیبایی مسجد و دیگری که در واقع ادامه و ضمیمه شرط اول است؛ توجه به تناسب این ظواهر و زیبایی‌ها با روح و روان

مخاطبان است. اگر مسجد بتواند در نیل به هدف متعالی خود، بارعایت این تناسب بنا شود، آرامش روحی مخاطبانش به میزان قابل توجهی تأمین خواهد شد.

ایجاد آرامش و رفع اضطراب با استفاده از نورهای مناسب و آرامش دهنده، استفاده از عنصر آب که بر خوردار از ویژگی‌های منحصر به فردی مثل روح‌نوازی و نشاط‌بخشی است، ایجاد امنیت به وسیله حریم‌های صوتی و فیزیکی و تقویت حس تعلق به مکان در ذهن اهالی مسجد به وسیله خلق آثاری که تحریک‌کننده فطرت پاک و سرشست الهی آن‌ها است، در کنار بسیاری از امور دیگر که می‌تواند برآمده از ذهن و اندیشه افراد خلاق و خوش فکر باشد، تأمین‌کننده آرامش روحی و روانی مؤمنان مسجدی است.

۲. اصول شکلی معماری مساجد

ظاهر و نمای کلی هر چیزی یا هر مکانی، اولین چیزی است که چشمان هر بیننده‌ای را به خود متوجه می‌کند. هر چه آن مکان یا شیء، مطابقت بیشتری با اصول و قواعد ساخت و سازندگی داشته باشد، چشم‌نوازی و تأثیر بیشتری بر روح و جان مخاطب دارد.

مسجد هم از این قاعده مستثنایست. مسجد مکانی است که شرافت و اهمیت آن بیش از مکان‌های دیگر است، پس شکل و ظاهر آن نیز باید متناسب با شرافتش باشد. باید تلاش کنیم تا این تناسب هر چه بیشتر میان مسجد و ظاهر آن برقرار شود.

به همین منظور چهار راهبرد مهم پیشنهاد می‌شود:

• الف) پرداختن به آرایه‌های معنوی و ظاهری

پرداختن به آرایه‌های معنوی و ظاهری مسجد، وظیفه همگان است و هر کسی به اندازه توان و همت خود باید در آن سهیم گردد^۱. مسجد باید نظیف‌ترین و زیباترین ساختمان هر منطقه باشد تا به محیطی شاداب، با طراوت، جذاب و دلکش مبدل شود. مهم‌ترین عنصر آراستن معنوی و ظاهری مسجد، توجه به زیبایی در آن است. البته زیبایی جاذب مسجد، باید در عین سادگی آن باشد.

آرایه‌پردازی در مساجد دارای حدودی است. از بیانات و سخنان بزرگان به دست می‌آید، در آرایه‌پردازی‌های مساجد، علاوه بر استفاده از هندسه و تناسبات زیباشناختی، محتوای آن‌ها نیز بایستی دربرگیرنده تعالیم اسلامی باشد و بارعایت اصل سادگی و هماهنگی در عناصر و اجزاء، از تزئینات نابجا و تجمل‌گرایی پرهیز شود.

اموری مثل سازمان‌دهی فضاهای داخلی و خارجی بنای مسجد، بهره‌گیری مناسب از هندسه ساده (شکل‌های مربع و مستطیل برای خوانایی بیشتر فضاها)، بهره‌گیری از تناسبات زیباشناختی در هندسه پلان و نماهای اصلی، استفاده از رنگ، نور و طبیعت در حدود شرعی مسجد و محوطه اطراف آن، می‌تواند در تحقق و ایجاد حس زیباشناختی و لطافت در مخاطب مؤثر باشد.

• ب) گسترش و آشکارسازی نمادها و نشانه‌های اسلامی

«اسلام می‌توانست به مردم بگوید بروید در زمین صافی بایستید و نماز بخوانید و عبادت کنید؛ در صورتی که به عمارت مسجد دستور داده است؛

۱. پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۸ مهرماه ۱۳۸۹

«إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ...»^۱. آباد کردن مسجد ملاک است و تجسم و تجسد خارجی این کار مورد نظر اسلام است؛ چون تأثیر بسزایی دارد...^۲ بنابراین نشانه‌ها و نمادهای اسلامی در مسجد به عنوان مقدس‌ترین مکان عبادی مسلمانان که روزانه حداقل سه بار محل مراجعه مؤمنین است و در قالب کلی محل اجتماع و گردهمایی‌های عبادی و معنوی آنان است، باید واضح و آشکار باشد. مثل خود مسجد که به عنوان نماد عبادت و پرستش خدا، واضح و آشکار است.

مهم‌ترین نکته در این بخش، اهتمام و توجه به آن، در زیباسازی مسجد است؛ چرا که گاه با اندک هزینه و یا بدون هزینه، می‌توانیم یک نماد یا نشانه اسلامی را در مسجد واضح و آشکار سازیم؛ مثل آنکه مکان خاصی را برای قرار دادن قرآن‌ها در مسجد در نظر بگیریم. قرآن به عنوان کتاب، مهم‌ترین نماد مکتوب مسلمانان است.

• ج) شاخص بودن معماری مسجد

ساختمان مسجد باید در همه بخش‌ها، از تعیین موقعیت و زمین مورد نیاز برای ساخت در مناسب‌ترین مکان‌ها تا انتخاب باکیفیت‌ترین مصالح و خلق زیباترین اثرها در مسجد، ممتاز و شاخص باشد. شاخص بودن مسجد در گذشته و شاخص بودن و ماندن آن در حال و آینده، نیاز ابتکار، خلاقیت و نوآوری و استفاده از تجارب ارزشمند دیگران دارد. با توجه به اهمیت این مطلب به نظر می‌رسد حدود ابتکار در بنای یک مسجد تا اندازه‌ای است که ذهن انسان در محیطی که یک مسجد وجود دارد، بنایی به جز مسجد به ذهنش

۱.. توبه، ۱۸.

۲.. بیانات رهبر انقلاب در مراسم بیعت مسئولان احداث مرقد امام خمینی رحمه الله علیه ۲۸ تیر ماه ۱۳۶۸

متبادر نشود. البته بدیهی است که این نکته منافاتی با پرهیز از تجمل و اسراف در ساخت و زیباسازی مسجد ندارد.

شاخص بودن معماری یک مسجد را در یک منطقه می توان با مکان یابی مناسب و توجه به خیابان ها و ورودی های اصلی و فرعی آن، رعایت نظم ارتفاعی مسجد و محور و مرکز بودن آن در میان سایر بناها رقم زد.

• (د) عدم الگوگیری و تقلید محض از شرق و غرب

یکی از اصولی ترین و اساسی ترین شعارهای انقلاب اسلامی، شعار «نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی» است. این شعار بیش از آنکه یک شعار سیاسی با کارکردهای سیاسی باشد، یک شعار فرهنگی با کارکردها و الزامات فرهنگی - اجتماعی است. این شعار که بر پایه قاعده نفی سبیل و بر گرفته از آیه شریفه «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»^۱ طراحی شده است، بیان کننده یک نگرش و یک نگاه فرهنگی - اجتماعی منفی در بهره مندی از جهت گیری ها و خط مشی های کشورهای غیرمسلمان یا کافر، در شرق و غرب عالم است.

این شعار مهم و اساسی را باید در همه عرصه های یک کشور اسلامی، از جمله عرصه هنر و معماری و آن هم در مسجد که به طور ویژه نماد مسلمانان است، مدنظر قرار داد. طراحی و ساخت مسجد و تزئینات آن به سبک غربی و بیگانه که یادآور مطلب یا موضوعی غیر مذهبی یا ضد مذهبی باشد، موجب ترویج فرهنگ بیگانه خواهد شد و این غیر از آنکه از جهت شرعی اشکال دارد، مهم ترین آسیب تقلید محض از شرق و غرب هم به شمار می رود.

البته بهره گیری از تجربیات جهانی و به ویژه جهان اسلام همراه با نقد و شناخت کافی، در صورتی که تعارضی با اصول اسلامی و ایرانی نداشته باشد،

۱..سوره نساء، آیه ۱۴۱

قابل بررسی است.

آشنایی با سبک‌ها و مدل‌های معماری اسلامی و غربی برای تمایز قرار دادن میان آن‌ها و بهره‌گیری از سبک‌ها و تزئینات اسلامی، راه‌حل‌های مناسبی برای پیشگیری از این خطر فرهنگی است.

۳. اصول سازه‌ای معماری مساجد

یکی از مهم‌ترین دلایل باقی ماندن مساجدی با قدمت‌های بیش از صد یا دویست سال و یا حتی بیش از این - پانصد یا هزار ساله - استحکام بنا و سازه اصلی آن‌ها است. مساجد، خانه‌های چندساله یا چند ده‌ساله نیستند، که باگذشت زمان، بنای آن کهنه و فرسوده شده و بافت آن نیاز به یک تغییر و بازسازی جدی داشته باشد. بلکه مساجد بیانگر هویت و سابقه تاریخی یک محله، شهر و یا یک کشور هستند. قدمت آن‌ها، قدمت فرهنگ، هنر، معماری، ارزش‌های اخلاقی و بسیاری دیگر از تعالیم دینی است. مساجد چون بر مبنای معماری اسلامی بنا شده و مؤمنان زیادی در زمان‌های مختلف در آن به عبادت و راز و نیاز با خدای خود مشغول هستند، همواره دارای قداست، پاکی و احترام ویژه هستند. هرچه عمر و قدمت یک مسجد بیشتر باشد، جایگاه و اعتبار آن در پیشگاه خداوند متعال و نزد مردم بیشتر خواهد بود. از همین رو است که یکی از مهم‌ترین اصول معماری در بنای مسجد، اصل استحکام و ایمن بودن ساختمان و بنای آن است. این اصل دارای دو راهبرد مهم است:

• الف) رعایت معیارهای پیشرفته ساخت و ساز

• ب) مقاوم‌سازی و ایمن‌سازی

این دو راهبرد مهم، تکمیل‌کننده معماری ظاهری و زیبایی داخلی مسجد

است. توجه به ایمنی و استحکام مسجد، با استفاده از علم و فناوری پیشرفته و بومی، اهتمام به اجرای معیارها و استانداردهای لازم و رعایت مشخصات و اصول فنی در طراحی، ساخت و نگهداری مساجد و مقاوم‌سازی ساختمان آن در برابر حوادث طبیعی از قبیل آتش‌سوزی، زلزله و نظایر آن‌ها و تعمیر و تجهیز مناسب مساجد، مهم‌ترین اقدامات لازم برای ساختن مسجدی مستحکم با عمری طولانی است.

۴. اصل توجه به کاربری مسجد

از جمله اقتضائات عقلی و عرفی در ساخت و تجهیز هر بنایی، در نظر گرفتن کاربری یا کاربری‌های مختلف آن بنا است. این اصل عقلایی و بدیهی، در مورد سازه و بنای مسجد هم باید مورد توجه قرار گیرد. راهبرد کلیدی و مهم این اصل، توجه به نیازهای مؤمنین و جامعه اسلامی است. توجه به این راهبرد مهم و نیازهای آن در معماری مساجد، فضای مناسبی را برای حضور هر چه پرشورتر مردم و به‌ویژه جوانان، فراهم می‌آورد. این نیازهای چهارگانه عبارت‌اند از:

• الف) ایجاد اشتیاق نسبت به مسجد و عبادت در آن:

این شوق و علاقه نسبت به عبادت، لازمه ماندگاری و حیات مسجد، جامعه اسلامی و حتی جامعه جهانی اسلامی است.

• ب) جذب نوجوانان و جوانان، به مسجد:

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با جمعی از فرماندهان بسیج می‌فرمایند: «برای مسجد، جاذبه درست کنید تا بچه‌ها، جوانان و زن و مرد محله، مجذوب

مسجدی شوند که شمادر آن هستید و بیایند. مسجد، پایگاه بسیار مهمی است.^۱

• (ج) حضور بانوان در فضای مسجد و شرکت در برنامه‌های مختلف:

در عصر انقلاب اسلامی که تفسیری متعالی و متناسب با شخصیت زن از سوی حضرت امام خمینی رحمه الله علیه ورهبر انقلاب ارائه شده و بستر حضور زنان در جامعه به شکل مناسب و اسلامی فراهم شده است، حضور آنان در مسجد، نیازمند تخصیص امکانات مناسب برای حضور ایشان در مساجد است.

• (د) توجه به کاربری‌های غیر عبادی مسجد:

مساجد از ابتدای تأسیس تاکنون، مهم‌ترین مرکز اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و آموزشی جامعه اسلامی بوده‌اند. مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «مسجد فقط برای نماز نیست؛ در مسجداً انواع عبادات هست. از جمله آن عبادات، تفکر است... بنابراین مسجد، هم مدرسه است، هم دانشگاه، هم مرکز تفکر و تأمل، هم مرکز تصفیة روح، هم مرکز خلوص و مرکز اتصال بنده به خداست^۲». ایشان در بیان دیگری می‌فرمایند: «مسجد...، خلوت انس با خدا و جلوت حشر با مردم، کانون ذکر و معراج معنوی و عرصه علم و جهاد و تدبیر دنیوی؛ جایگاه عبادت و پایگاه سیاست است^۳»؛ بنابراین، بایستی در جهت رشد و تعالی انسان، به کاربری‌های دیگر مسجد توجه کرد. کاربری‌های مثل کتابخانه، پایگاه‌های بسیج، اختصاص مکان برای برگزاری کلاس‌های آموزشی و موارد دیگر.

برخی از کارهایی را که می‌توان با در نظر گرفتن این نیازها در معماری مسجد مدنظر قرار داد عبارت‌اند از:

۱. دیدار با جمعی از فرماندهان بسیج، ۲۷ آبان ماه ۱۳۷۱

۲. بیانات در دیدار مردم قم، ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵

۳. پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۸ مهر ماه ۱۳۸۹

۱. در نظر گرفتن ریز فضاهای موردنیاز از جمله شبستان و وضوخانه و... متناسب با تعداد نمازگزاران.
۲. ایجاد کاربری‌های دیگری همچون کتابخانه و فضاهای آموزشی و... متناسب با جمعیت محله.
۳. باز بودن ۲۴ ساعته در مسجد، برای مساجدی که این امکان را دارند.
۴. عدم وجود کاربری‌های مزاحم یا نامناسب با شأن مسجد؛ مثل مشاغل پرسروصدا یا خارج از شأن مسجد.
۵. توجه به رعایت پاکیزگی و بهداشت در تمام فضاهای داخلی و بیرونی مسجد.
۶. در نظر گرفتن فضاهایی با کاربری‌های علمی، ورزشی و... برای جوانان و بانوان.
۷. در نظر گرفتن فضایی امن و شاد برای کودکانی که به همراه پدر یا مادر به مسجد می‌آیند.
۸. در نظر گرفتن فضای مناسب برای اقامه نماز بانوان و فعالیت‌های جانبی آنان.

● دو نکته مهم

۱. در هر مرحله از مراحل ساخت یا زیباسازی مسجد که با توجه به یکی یا مجموعه‌ای از این اصول انجام می‌شود، نباید نسبت به رعایت احکام و حدود شرعی مربوط به مسجد غفلت شود. مثلاً توجه و رعایت سادگی، عدم

وجود نقاشی و عکس در محیط مسجد، یا قرار داشتن محل ورود و خروج در جهت مقابل قبله و ساختن محرابی ساده و کم عمق در جهت قبله. در همین راستا می‌توانید از کتاب توضیح المسائل حضرت امام خمینی رحمه الله علیه و یا استفتائات رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای مدظله العالی، استفاده نمایید.

۲. اهتمام به سلامت و حفظ محیط زیست در دوران کنونی ما امر بسیار مهم و اجتناب ناپذیری است. لذا طراحی مساجد و همچنین نوع عملکرد آن‌ها باید به گونه‌ای باشد که الگوی مناسبی در جهت حفظ و ارتقای پایداری محیط بشمار آید.

به عنوان نمونه، استفاده بهینه در مصرف آب، انتخاب وسایل و لوازمی که آسیب کمتری به محیط زیست وارد می‌کنند و بسیاری از اقدامات کوچک و بزرگی که در راستای سلامت و حفظ محیط زیست می‌توان انجام داد، باید به عنوان یک قانون کلی در نظر گرفته شود.

« نتیجه‌گیری

مسجد؛ بنایی که بیش از ۱۴۰۰ سال از ساخت اولین نمونه آن می‌گذرد. ظاهر آن، مکانی برای اجتماع و برپایی فرایض دینی مسلمانان و باطنش، خلوتگاهی آرام و نشاط‌آفرین برای گفتگو و نجوا با خالق هستی و پروردگار جهانیان است. هر انسانی که قدم به سمت مسجد برمی‌دارد، از همان اولین قدم در پرتو رحمت و اسعه الهی است. او به سمت خانه معبودش گام برمی‌دارد.

خداوند در هر وعده دیداری که با اذان، بنده‌اش را فرامی‌خواند، منتظر شنیدن صدای گام‌های او به سمت مسجد است. منتظر دیدن چهره پر از نورانیت اوست. چهره‌ای که گاه خسته، گاه غمگین، گاه خوشحال، گاه مضطرب و پریشان و گاهی پر امید و مهربان است. او منتظر است تا به بهترین شکل از بنده‌اش پذیرایی کند. عجب میهمانی برپا می‌شود؛ میزبان خداوند، مهمان، بنده او و مهمانخانه هم مسجد.

خداوند که خودش کامل است و هیچ نقصی ندارد.

بنده هم که آمده در مهمانی معبودش نقص‌ها و کمبودهای خودش را جبران

کند. فقط می‌ماند مهمانخانه که باید در شأن میزبان باشد.

مسجد، خانه خداست. خانه خدا، باید رنگ و بوی خدا را داشته باشد. هم خدایی ساخته شود، هم خدایی آراسته و تزئین شود و هم خدایی مورد بهره‌برداری قرار گیرد؛ مانند مسجدی که پیامبر ﷺ در مدینه ساخت. مسجدی که همه مسلمانان آن روز به اندازه توان و همتشان در ساخت آن مشارکت داشتند. با استفاده از ساده‌ترین و زیباترین مصالح آن را بنا کردند؛ و برای بهترین و مهم‌ترین کارهای خدایی در زمینه‌های عبادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از آن استفاده کردند.

مسجدی که قرار باشد در آن دستورات خدا بیان شود، در ابتدا باید طبق دستورات خداوند بنا شود. نمی‌شود با طرح و نقشه‌های بی‌معنا یا وسایل گران‌قیمت و پرهزینه آن را بسازیم و در آن از عظمت و بزرگی خداوند و هدمندی و معنادار بودن خلقت سخن بگوییم. یا از اخلاق فرعون‌ی و قارونی، برائت بجوییم. ظاهر و باطن باید یک‌جور باشد.

مسجد باید آباد باشد. ظاهری زیبا و چشم‌نواز داشته باشد. مردم رغبت به حضور در آن داشته باشند. دوست‌داشتنی و محل مراجعه باشد؛ اما این موارد صرفاً با ظواهر گران‌قیمت به دست نمی‌آید. گاهی اوقات یک نمای ساده‌آجری تمیز همراه با یک نور زیبا در ورودی مسجد، بسیار جذاب‌تر و معنوی‌تر از یک نمای سنگ‌گران‌قیمت است. سنگفرش‌ها یا کف‌پوش‌های زیبا مسیر حرکت نمازگزاران را سهل‌تر می‌کند ولی در بسیاری از مواقع همان ورودی‌های ساده و بی‌آلایشی که در مساجد قدیمی و پراز نورانیت شهرمان وجود دارد با مختصر رسیدگی و نظافت مستمر، می‌تواند جایگزین بسیاری از تزئینات بی‌فایده و گران‌قیمت شود.

خدایی که تمام هستی و آفرینش از آن اوست، دوست دارد بندگانش با دیدن

خانه‌اش به یاد سادگی و عظمت او بیفتند. نمونه‌اش را در بنای خانه کعبه به ما نشان داده است. خانه‌ای سنگی و با عظمت. خانه‌ای با سنگ‌های بزرگ و ساده، قبله‌گاه مسلمین است. آیا خدا نمی‌توانست مکانی با ساختمان دیگری را نشانگر قبله برای مسلمین قرار دهد؟ قطعاً می‌توانست ولی معنویت، سادگی و عظمت کعبه را هیچ بنای گران‌قیمتی نمی‌تواند داشته باشد. پس مسجد هم که نشانگر خانه خداست باید همین ویژگی‌ها را داشته باشد.

خداوند از همین خانه ساده و معنوی‌اش در مدینه، اسلام را در سراسر جهان گسترش داد؛ و امروز هم قرار است از همین خانه‌های ساده و معنوی او در شهرها، محله‌ها و کوچه‌های ما، بار دیگر اسلام به دوران قدرت و عزت خود بازگردد. آنچه مسجد را برای آن روز بزرگ و آینده‌درخشان آماده می‌کند، حضور بیشتر و پررنگ‌تر مؤمنان و بندگان خدا در آن است. مسجد شهر و محله ما باید بتواند برای هر انسان مسلمانی برنامه داشته باشد. باید در نگاه مسلمانان جلوه‌گاه دین و آرام‌بخش روزهای پر تلاطم زندگی باشد. مسجد باید یادآور خدا و بندگان صالح او باشد؛ و این امر ممکن است به شرط آنکه متولیان مسجد زیبایی و معنویت خدا را در قالب سادگی و ظرافت به بندگان او معرفی کنند. این کتاب و نکاتی که در دو فصل بخش دوم برای زیباسازی مسجد، به‌طور مفصل خدمت شما خواننده محترم تقدیم می‌شود، گام کوچکی است برای حرکت به سمت ایجاد یک مسجد اسلامی و انقلابی.

بخش دوم: پیشنهادهای اجرایی

مقدمه

آراستگی و زیباسازی مسجد، یک فرآیند است. فرآیندی بودن، به این معنا است که این اتفاق، بر اثر یک تلاش جمعی و در طول زمان انجام می‌شود. تلاش جمعی در زیباسازی یعنی استفاده از ظرفیت فکری و اجرایی تمام افرادی است که به عنوان نمازگزار در مسجد حضور پیدا می‌کنند. هر شخصی و با هر توانایی فکری و مهارتی می‌تواند در امر زیباسازی مسجد مشارکت داشته باشد. صنعتگر، آهنگر، بنا، نجار، معلم، روحانی و حتی نوجوانانی که با شور و علاقه در مسجد حضور پیدا می‌کنند، می‌توانند در این امر مهم و خداپسندانه مشارکت داشته باشند.

همچنین گام برداشتن برای ساختن مسجدی زیبا و شوق‌انگیز، نیازمند زمان و صبر و حوصله است. مسئولین مسجد باید با مشورت و نظر خواهی از افراد خبره و آگاه اقدامات مناسب را انجام دهند.

زیباسازی مسجد، صرفاً به معنای آراستن فضاهای داخلی و بیرونی مسجد نیست. بلکه حذف برخی زوائد و پیراستن مسجد از نازیبایی‌ها نیز در شمار اقدامات زیباسازی به حساب می‌آید.

ساختار بحث در این بخش مبتنی بر فضای غالب مساجد و به صورت کاملاً جزئی طراحی شده است؛ و پیشنهادهایی که در مورد آراستن یا پیراستن برخی از موارد بیان شده، بیشتر با رویکرد اصلاح وضع موجود مسجد بوده است. هر چند که در مواردی، به برخی نکات تأسیسی هم اشاره شده است. با توجه به ساختار ارائه مطالب و مشابهت برخی از نکات اصلاحی مثل نظافت، رسیدگی، ترمیم و... در بخش‌های مختلف مسجد، گریزی از تکرار بعضی نکات نبوده است.

علیرغم جستجو و تحقیق برای بیان همه نکات مورد نیاز در امر زیباسازی، ممکن است نکته‌ای از قلم افتاده باشد که پیشاپیش از محضر شما خوانندگان محترم عذر خواهی می‌کنیم.

« فصل اول: فضای بیرونی مسجد

ساختمان مسجد با توجه به محل اقامه نماز، از بخش‌های مختلفی تشکیل می‌شود: فضای بیرونی و فضای داخلی مسجد که همان شبستان و محل اقامه نماز است. هر کدام از این بخش‌ها هم دارای اجزائی هستند.

فضای بیرونی مسجد، اجزای مختلفی دارد از جمله: دیوارها، ورودی‌های مساجد، صحن (حیاط) و ...

مهم‌ترین و اصلی‌ترین قسمت جزء اول انواع ورودی‌ها است؛ که شامل ورودی‌های حیاط دار و بدون حیاط است. البته دیوارهای مربوط به سازه اصلی مسجد که در خیابان یا کوچه قرار دارند نیز در این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در جزء دوم، به قسمت‌های مختلف صحن حیاط، از حوض و آب‌نما تا فضای سبز و سرویس‌های بهداشتی و سایر عناصر موجود در صحن حیاط اشاره شده است.

« دیوار

دیوارها در ساختمان مسجد در سه بخش، جزء اصلی و مهمی هستند؛ در بیرون مسجد، صحن حیاط و شبستان.

دیوارهای بیرونی، به جهت اینکه جزء نمای مسجد در کوچه یا خیابان به شمار می‌آیند، اهمیت زیادی دارند. این گونه دیوارها باید از شکل و فرم ظاهری مناسبی برخوردار باشند. در این دیوارها باید از بهترین مصالح ساختمانی استفاده شود. دیوارهای بیرونی مسجد به دو جهت باید همیشه تمیز و سالم باشند؛ به جهت آنکه جزء معدود اجزائی از مسجد هستند که در تمام روز - چه در هنگام نماز و چه در غیر آن - مشاهده شده و در معرض دید همه افراد - چه نمازگزاران مسجد و چه غیر از آن‌ها - قرار دارند.

بنابراین، ناکاری دیوار بیرونی مسجد یا بازسازی و برطرف کردن عیوب آن باید به سرعت و به شکل مناسبی صورت بپذیرد.

در صورتی که دیوارهای مسجد نیاز به بازسازی دارند ولی به هر دلیلی امکان بازسازی آن‌ها وجود ندارد، شما می‌توانید برای زیباسازی آن اقدامات زیر را در

دستور کار قرار دهید:

۱. در بعضی مساجد روی دیواره‌های سردر مسجد با استفاده از مهتابی‌های قدیمی، اشکالی چون خورشید و ... ترسیم شده‌اند که متأسفانه این اشکال علاوه بر اینکه ظاهر نازیبایی داشته و نور مناسب ورودی مسجد را نیز تأمین نمی‌کنند، زیبایی کاشی‌کاری‌ها و یا انواع دیگر نماهای مسجد را نیز خراب می‌سازند. پس بهتر است آن‌ها را از ورودی مسجد حذف کنید.

۲. در نمای دیوارهای بیرونی مساجد ممکن است، از نمای سنگ، آجر، کاشی و یا تلفیقی از این موارد با نرده استفاده شده باشد. در صورت وجود هر کدام از این موارد در مسجد، شما باید نسبت به ترمیم سنگ‌ها، کاشی‌ها و آجرها و یا در مواردی که نیاز به تعویض است، نسبت به تعویض آن‌ها اقدام کنید.

۳. در مساجدی که نرده، تشکیل دهنده بخشی از نمای آن‌ها است، استفاده از رنگ‌های ملایم و زیبا برای رنگ‌آمیزی‌ها باید مورد توجه قرار گیرد. اگر نرده‌ها قدیمی هستند و به هیچ‌عنوان قابل ترمیم نیستند آن‌ها را تعویض کنید؛ و اگر قابل ترمیم هستند در جهت رفع پوسیدگی، زنگ‌زدگی و یا صیقل دادن بخش‌هایی که قابلیت برّندگی دارند اقدام کنید.

۴. جمع‌آوری و پاک‌سازی تبلیغات، پوسترها، اعلامیه‌ها، پارچه یا برنوشته‌هایی که توسط مغازه‌ها یا همسایه‌های اطراف مساجد بر روی دیوار نصب شده است.

۵. دیوارهای مسجد را از لکه‌های چسب یا برچسب‌های تبلیغاتی پاک کنید. این اقدام می‌تواند با همکاری خادم مسجد یا شهرداری منطقه،

با سرعت و ظرافت بیشتری صورت پذیرد.

۶. یک تابلو شکل و زیبا در سمت راست در ورودی یا سر در مسجد، برای نصب اعلامیه‌های مختلف قرار دهید.

۷. همگونی در طرح، نوع، زیبایی و تمیزی میان دیوار ساخته شده برای مسجد و دیوارهای اطراف آن، مثل دیوارهای مغازه‌ها یا خانه‌ها، گام خوبی در راستای ایجاد یک نمای مطلوب و جذاب برای مسجد است. برای تحقق این مطلوب می‌توانید با صاحبان و مالکان ساختمان‌های اطراف مسجد به صورت فردی یا گروهی گفتگو کنید.^۱

ورودی مساجد:

یکی از دغدغه‌های اصلی در مورد اماکن مذهبی و زیارتی، ساخت و طراحی در ورودی برای آن‌ها است. در اماکن مذهبی و زیارتی مثل مساجد و زیارتگاه‌ها و قبور ائمه (علیهم‌السلام) به جهت آنکه محل مراجعه اکثریت قریب به اتفاق مسلمانان و در بعضی موارد غیر مسلمانان نیز هست، هم باید در خور شأن و جایگاه صاحب آن مکان باشد و هم شایسته شخصیت و جایگاه مهمان صاحب آن مکان شریف باشد.

در این میان مساجد به جهت انتسابشان به خداوند، بیشتر و بهتر باید مورد توجه قرار گیرند.

جنس و نوع درب، طراحی و رنگ آمیزی آن، نظافت و رسیدگی و ترمیم یا تعویض درب‌های مستهلک فرسوده و قدیمی، جزء مهم‌ترین نکات در مورد در

۱. رعایت برخی نکات مثل ارسال دعوت‌نامه‌های زیبا، دعوت حضوری برخی از اعضاء هیئت امناء و امام جماعت از مالکان ساختمان‌ها، پرداخت بخشی از هزینه‌های زیباسازی ساختمان‌ها - در صورت امکان - برگزار کردن یک مجلس جداگانه در مسجد برای آن‌ها یا حتی بیان بعضی نکات مهم در مورد عمران و آبادانی مسجد، اهمیت و جایگاه مسجد و مواردی شبیه به این‌ها، در همراه شدن همسایه‌های مسجد برای کمک و همراهی در موضوع می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

ورودی مساجد است.

به صورت معمول در هر مسجد یک ورودی اصلی وجود دارد؛ و اگر بنای مسجد بزرگ تر و گسترده تر باشد، ورودی های فرعی دیگری برای کمک به ورودی اصلی ایجاد می شود؛ اما به هر شکل ورودی های عموم مساجد، بر دو نوع است:

۱. ورودی های با جلوخان (حیاط دار)

۲. ورودی های بدون جلوخان یا ساده

نکته:

• در برخی از مساجد قبل از ورود به مسجد، پله وجود دارد. به همین جهت قبل از پرداختن به انواع ورودی های مسجد، نکاتی در مورد این سازه بیان می شود:

پله ها

در ورودی برخی از مساجد به علت ارتفاع سطح مسجد از زمین پله هایی ساخته شده و یا به صورت پیش ساخته از جنس آهن، چوب و یا مواد دیگر قرار گرفته است.

۱. اگر پله ها باسیمان و سنگ طراحی شده است، باید نسبت به نکات زیر توجه داشته باشید:

- الف) پله ها باید به صورت مستمر و در فاصله های زمانی کوتاه با مواد شوینده مناسب و غیر اسیدی نظافت و شستشو شوند.
- ب) هر قسمتی از پله ها که دچار لقی هستند باید به وسیله مواد مناسب و به شکل صحیح مقاوم سازی شوند.
- ج) شکستگی و یا ناقصی سنگ ها به شکل مناسبی ترمیم شوند؛ و

اگر قابل ترمیم نیستند، تعویض یا بازسازی شوند.

• (د) در لبه پله زبری ایجاد شده و یا از مصالحی استفاده شود که از لیز خوردن جلوگیری شود.

۲. اگر پله‌ها از جنس آهن، چوب و یا مواد دیگر ساخته شده‌اند، رعایت نکات زیر ضروری است:

• (الف) اتصال محکم و بدون مشکل آن‌ها با سطح زمین به گونه‌ای که جابجا نشده یا لقی نزنند.

• (ب) اگر چنانچه از فرش و یا فرشینه بر روی این مدل از پله‌ها استفاده می‌کنید، فرش یا فرشینه متصل به پله باشند و امکان جابجایی یا سر خوردن فرش و فرشینه وجود نداشته باشد.

• (ج) به جهت رفت و آمد مداوم نمازگزاران به مسجد، نظافت و تمیزی این نوع از پله‌ها و همچنین فرش یا فرشینه قرار داده شده بر روی آن باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

سر در

۱. در برخی از مساجد آثار تزئینات مراسقات خاص مثل پرچم‌ها یا ریشه‌های چراغانی، همواره و در تمام طول سال زیر سر در مسجد وجود دارند. به همین جهت لازم است، در صورتی که پرچم‌ها متعلق به زمان یا برنامه‌ای خاص هستند و یا از این ریشه‌ها گاهی اوقات استفاده می‌شود، آن‌ها را از سر در مسجد تا موقع مقتضی جدا کنید.

۲. چسب‌های باقی مانده از نصب پوسترها تمیز شده و چوب‌ها و طناب‌های اضافی یا باقی مانده از شعار نوشته‌ها، از سر در مسجد جدا شوند.

۳. به جهت اهمیت روشنایی سردر مساجد نکات زیر را مورد توجه قرار دهید:

- **الف)** اگر لامپ اصلی سردر مسجد سوخته و یا شکسته است نسبت به تعویض آن اقدام کنید.
- **ب)** اگر رنگ لامپ، سبز یا صورتی و مانند این رنگ‌ها است، آن را با یک لامپ دارای رنگ سفید یا زرد، عوض کنید؛ و از آن لامپ در جای مناسب دیگری استفاده کنید.
- **ج)** تعویض قاب‌های شکسته بر روی لامپ‌ها و یا نظافت و شستشوی قاب‌ها به صورت مستمر هم باید مورد توجه قرار گیرد.

۴. اگر سردر مسجد شما از کاشی است یا نقش‌های مختلف اسلیمی و یا اسماء الله با کاشی بر روی سردر یا کناره‌های ورودی مسجد کار شده است، برای دوام و زیبایی آن، این نکات را مدنظر قرار دهید:

- **الف)** نسبت به تمیز کردن و تمیز بودن و تمیز ماندن مستمر آن اهتمام داشته باشید. کاشی کاری اگر چه به خودی خود باعث زیبایی مسجد می‌شود، ولی نظافت و پاکیزگی آن در طول سال - حداقل دومرتبه - جلوه و بروز این زیبایی را بیش از پیش فراهم می‌کند. برای مثال ممکن است دوغاب‌های کاشی کاری هنوز روی دیوار باشد. برای زدودن آن‌ها از روی کاشی‌ها می‌توان از محلول آب اکسیژنه به ترتیب زیر استفاده کرد:

۱. ابتدا سطح مورد نظر از هر گونه کثیفی و آلودگی پاک شده و دوغاب را به طور کامل خیس می‌کنیم.

۲. در گام بعد، ۲ قاشق غذاخوری سفیدکننده اکسیژنه را در ۲ فنجان

آب گرم حل می کنیم.

۳. سپس فرچه را با این محلول خیس کرده و بر روی دوغاب می کشیم.

۴. پس از آنکه این محلول کاملاً جذب شد، فرچه را به صورت مدور بر روی دوغاب حرکت می دهیم. حرکت دورانی فرچه بر روی کاشی ها تا جایی ادامه پیدا می کند که تمامی لکه ها از بین بروند.

• (ب) لقی ها، شکستگی ها و یا نواقصی کاشی ها باید ترمیم و یا تعویض شوند.

۱. چنانچه مسجد دارای تابلو و نشان بوده و تابلوی آن، کثیف شده یا دچار زنگ زدگی و پوسیدگی شده است نسبت به تمیز کردن و رنگ زدن آن اقدام کنید. همچنین اگر لامپ های داخلی تابلو سوخته و یا شیشه آن شکسته و یا برنوشته آن پاره شده، آن ها را تعویض کنید.

۲. تابلوی مسجد باید در جای مناسب و در دید مردم نصب شده باشد. اگر تابلو در جای مناسبی نصب نشده یا تابلوهای هم جوار مسجد مانع دید آن هستند، با انتخاب جای مناسب و مشخص، تابلوی مسجد را بدون هیچ مانعی در منظر دید مردم نصب کنید.^۱

۳. چنانچه درختان مانع دید سردر مسجد هستند، با تعامل با شهرداری منطقه، فقط شاخه هایی را که مانع دید سردر مسجد هستند را قطع کنید.

۱. توجه داشته باشید که این تابلو اعلانات با تابلویی که پیش از این و در بخش دیوار بیان شد متفاوت است. این تابلو به منظور اطلاع رسانی برنامه ها و فعالیت های مسجد است.

۴. اگر مسجد شما دارای درهایی با قسمت شیشه‌ای است، علاوه بر تعویض شیشه‌های شکسته و ناقص، نظافت و تمیزی مستمر آن هم باید مورد توجه قرار بگیرد.

۵. از نصب تابلوهای مختلف مربوط به مسجد مثل تابلوهای بسیج یا کتابخانه و... به صورت پراکنده در اطراف مسجد باید پرهیز شود؛ و برای این کار بهتر است فضایی را به صورت خاص و متمرکز برای این تابلوها در نظر بگیرید؛ و از مسئولین هر کدام از تابلوها بخواهید در رسیدگی به نظافت، تمیزی و برطرف کردن عیب‌های احتمالی تابلوهای خود کوشا باشند.

در ورودی و نرده‌ها

بهترین گزینه برای در مسجد، درب‌های نرده‌ای هستند. ویژگی این درب‌ها پیدا و مشخص بودن نمای داخل حیاط و مسجد است. اگر در مسجد شما از این نوع است یا قصد دارید در مسجد از این نوع درب‌ها استفاده کنید به این نکات توجه داشته باشید:

۱. توجه به هماهنگی میان طرح‌های در ورودی حیاط مسجد و نرده‌های دیوارهای مسجد ضروری است. البته این هماهنگی به معنای یکدستی نیست؛ بلکه باید این دو مکمل هم باشند و رگه‌هایی از طرح نرده در در وجود داشته باشد.

۲. اگر رنگ نرده‌ها دچار پدیدگی شده است و یا قصد دارید رنگ آن‌ها را عوض کنید، باید بدانید رنگ درب‌ها و نرده‌ها با توجه به نمای مسجد متغیر است و از قاعده خواستی تبعیت نمی‌کند. مثلاً می‌توانید از رنگ‌های داخل

کاشی کاری سر در مسجد، رنگ نرده را انتخاب کنید.

۳. به طور کلی، رنگ‌هایی چون آبی آسمانی، کرم، طوسی کم‌رنگ، سفید و سایر طیف رنگ‌های ملایم می‌توانند انتخاب‌های مناسبی برای رنگ درب‌ها و نرده‌ها باشد. توجه داشته باشید که ترکیب چند رنگ برای دروازه و نرده‌های مسجد مناسب نیست.

۴. نرده‌های مسجد هر دو ماه یک‌بار نظافت و تمیز شوند. خاک و دوده می‌توانند نهایت هر سلیقه‌ای را در انتخاب رنگ برای نرده‌ها تحت تأثیر قرار دهند.

۵. در بعضی مساجد که دارای فضای تجاری، مثل مغازه و یازیرزمین هستند، قسمت‌هایی از نرده‌های مسجد به تبلیغات این واحدهای تجاری اختصاص پیدا می‌کند. با توجه به آسیب دیدن نرده‌ها و نازیبا شدن چهره ورودی مسجد، ضروری است ضمن حذف این تبلیغات مکان مناسبی را برای معرفی و تبلیغات این واحدهای تجاری اختصاص دهید.

حیاط مسجد

بیشترین اجزاء فضای بیرونی شبستان در قسمت حیاط قرار دارد. حیاط مسجد، غیر از آنکه خودش بخش مهمی است که نیاز به رسیدگی و توجه دارد، دربردارنده سازه‌های مختلفی مثل حوض، فضای سبز، سرویس‌های بهداشتی یا حتی تابلوهای اعلانات و... نیز هست؛ بنابراین در این قسمت به طور مفصل به اجزاء مختلف حیاط پرداخته شده است.

قبل از بررسی نکات مربوط به اجزاء مختلف حیاط، توضیح دو نکته ضروری است:

۱. توجه داشته باشید که گوشه‌های مختلف حیاط، نباید تبدیل به انبار و وسایل اضافی مسجد شود. این امر علاوه بر وارد کردن آسیب جدی به زیبایی فضای حیاط، به مرور زمان موجب آسیب دیدن و خرابی وسایل خواهد شد؛ بنابراین ضروری است، این وسایل از گوشه حیاط جمع‌آوری شده و به انبار منتقل شود؛ و در صورتی که مکانی برای انبار در نظر گرفته نشده است، فضای مناسبی به عنوان انبار مسجد معین شود.

۲. اگر منزل خادم در فضای حیاط قرار دارد باید نکات زیر در مورد آن رعایت شود:

- الف) طراحی و رنگ‌آمیزی در منزل، دیوارها و پنجره‌ها متناسب با فضای کلی مسجد به ویژه صحن حیاط باشد.
- ب) از خادم بخواهید نسبت به رعایت برخی موارد مثل عدم نصب طناب برای آویزان کردن لباس‌ها، پارک نکردن موتور و... یا قرار ندادن وسایل تفریحی برای کودکان در حیاط مسجد، اهتمام و توجه جدی داشته باشد.

حوض

حوض، یکی از نمادهای زیبایی و دل‌نوازی حیاط مسجد است. راهکارهای زیر به زیبا ماندن و زیباتر شدن آن کمک می‌کند:

۱. اهتمام به تنظیف حوض در آغاز هر فصل امری ضروری است. این عمل موجب شفافیت حوض و زیباتر دیده شدن کاشی‌ها و نقوش روی دیواره حوض می‌گردد.

۲. قرار دادن چند ماهی زینتی یا ماهی‌های قرمز اهالی مسجد در پایان

ایام نوروز، می تواند تصویر زیبایی به حوض مسجد شما بدهد.

۳. اگر از نظر فضا، هزینه و یا امکانات دیگر مشکلی وجود ندارد، می توانید در حوض مسجد آب نما نصب کنید.

۴. اگر مسجد دارای آب نما یا حوض کوچک است، برای نورپردازی آن می توانید از چراغ های مخفی کوچک یا چراغ حباب دار گرد استفاده کنید. این نوع از چراغ ها به طور مستقیم بر روی زمین قرار می گیرند و شبیه سنگ های درخشان هستند.

۵. تمام چراغ ها و لامپ هایی که در حوض و آب نما استفاده می شوند باید ضد آب باشند^۱.

۶. در صورتی که چراغ ها یا حباب های لامپ ها شکسته است، تعویض شود.

۷. نظافت و تمیزی لامپ ها، حباب ها و سایر وسایل به کار رفته در حوض باید در دوره های زمانی معین و به صورت مستمر انجام شود.

۸. اگر در کناره های حوض به منظور وضو گرفتن نمازگزاران شیر آب وجود دارد، رعایت نکات زیر در مورد آن ها ضروری است:

- جنس شیرها و لوله های آب رسانی از کیفیت خوبی برخوردار باشد. تا کمتر نیاز به تعویض باشد.

۱. بعضی شرکت ها نیز لامپ های شناور را به شکل های مختلف برای نورپردازی آب نما در حوض طراحی کرده اند. کیت های LED زیر آبی یک روش عالی در نورپردازی است و می تواند در انواع مختلف حوض یا آب نما استفاده شود. این نوع LED برای استفاده در زیر آب ساخته شده و همچنین ولتاژ کمی دارد بنابراین شما نباید نگران هدر رفتن انرژی باشید مخصوصاً با ساخته شدن لامپ های LED جدید که با مصرف برق بسیار کم می توانند ساعت ها کار کنند. لامپ های LED قابلیت تغییر رنگ دارند که با انداختن نور بر روی حوض یا آب نما می توانند یک تصویر لطیف و بدیع خلق کنند.

- طرح و رنگ شیرها و نیز مدل لوله‌ها متناسب با سازه حوض انتخاب شود.
- ضمن رعایت فاصله در نصب شیرها، حتی الامکان لوله‌های آب‌رسانی به صورت مخفی جایگذاری شوند.
- مراقبت از شیرها به صورت دائمی، نظافت و تمیزی آن‌ها و همچنین تعمیر یا تعویض آن‌ها در صورت خرابی و یا چکه کردن هم باید مورد توجه قرار گیرد.

آب سردکن

۱. بهترین مکان برای نصب آب سردکن، کنار دیوار حیاط و دور از حوض است. آب سردکن به هیچ عنوان نباید در فضای داخلی، ورودی یا در کفش‌داری مسجد نصب شود.
۲. نظافت و تمیزی آب سردکن‌ها جزء لاینفک زیبایی مسجد هستند. به خصوص اگر آب سردکن‌ها از جنس استیل باشند. در این صورت همیشه باید مانند آینه تمیز و درخشان باشند.
۳. شما می‌توانید برای محافظت از آب سردکن، به‌ویژه آب سردکن‌های غیر استیل، سایبانی را تهیه کرده و بر روی آن نصب کنید. توجه داشته باشید که از هر وسیله‌ای مثل کارتن، پالت و... نباید به عنوان سایبان استفاده کنید. بلکه سایبان باید به صورت مناسب، فنی و زیبا طراحی شود.
۴. باید توجه داشته باشید که مراقبت دائمی از شیرهای آب سردکن و عدم وجود نقص در اهرم‌های آن‌ها و بررسی لوله‌های آب و فاضلاب آب سردکن به منظور چکه نکردن و اسراف آب، یکی از مهم‌ترین نکات در رسیدگی به آب سردکن است.

۵. رسیدگی دوره‌ای به موتور آب سرد کن، توسط یک متخصص باتجربه و فنی، مهم‌ترین عامل عمر طولانی یک آب سرد کن است.

۶. تمیزی زیر شیرها، استفاده از لیوان یک بار مصرف - ترجیحاً کاغذی - برای نوشیدن آب و قرار دادن سطل زباله در پوش دار از جنس استیل در کنار آب سرد کن، هم در نظافت و هم در زیبایی مسجد مؤثر است.

۷. عدم نصب هرگونه برچسب، اعلامیه، تراکت و یا هر نوشته دیگر بر روی آب سرد کن علاوه بر دوام عمر آن، بر زیبایی مسجد هم می‌افزاید؛ بنابراین اگر یکی از موارد گفته شده، بر روی آب سرد کن نصب شده است، آن را جدا کنید.

فضای سبز

ایران کشوری با طبیعت‌های گوناگون است که در بعضی از مناطق آن می‌توان چندین نوع اقلیم با تفاوت در پوشش‌های گیاهی را مشاهده کرد؛ اما کمتر مسجدی را مشاهده می‌کنیم که از این ویژگی‌ها در درون خود داشته باشد. در دوران حاضر بیشترین اهتمام برای ساختن بنای مستحکم و مقاوم مسجد وجود دارد - که البته لازم و ضروری است - ولی توجه به سازگاری مسجد با طبیعت و کمک به حفظ محیط زیست هم باید مورد توجه قرار داشته باشد. اگر ما بتوانیم با هزینه‌ای کم و طراحی مناسب در هر مسجد یک فضای سبز به تناسب وسعت آن داشته باشیم، هم به زیبایی بیشتر آن افزوده‌ایم و هم در شهرهایی مثل تهران که مسئله آلودگی هوا به صورت جدی وجود دارد، گام مؤثر و مفیدی برای حل این معضل برداشته‌ایم. در این بخش پیشنهادهایی درباره طراحی فضای سبز، مثل استفاده از انواع

درختان مناسب یا گل‌ها، برای مساجدی که این امکان را دارند ارائه می‌شود. هر چند توصیه می‌شود سایر مساجد هم به فکر ایجاد فضای سبز در مسجد خود باشند.

● درخت‌ها

۱. با توجه به وضعیت اقلیمی، کم‌آبی و افزایش دما سالیانه کشور، انتخاب نوع فضای سبز برای مسجد، نکته مهمی است. فضای سبزی که هم زیبایی مسجد را تأمین کند و هم مصرف آب آن کم باشد. بدین منظور، هم می‌توانید از درختان گوناگون و هم از گل‌های مختلفی که در زیر به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود، استفاده کنید. البته استفاده از درختان مثمر در فضای مسجد، با توجه رعایت نکات مربوط به رسیدگی به آن‌ها، اشکالی ندارد.

۲. کاج: کاج‌های همیشه‌سرسبز گزینه خوبی برای حیاط مساجد هستند. این درختان می‌توانند در مناطق زیستی مختلف با آب‌وهوای معتدل و نیمه‌گرمسیری زندگی کنند. عمر طولانی کاج‌ها می‌تواند در درازمدت برای مسجدارزش افزوده زیبایی و اصالت را به همراه داشته باشد.

۳. اکالیپتوس: اصل این درخت از استرالیا است. چوب این درخت بسیار سخت و در برابر پوسیدگی مقاوم است. اکالیپتوس شامل درختان یا درختچه‌های تک‌ساقه‌ای یا چند ساقه‌ای و همیشه‌سبز است. برگ‌های آن، حشرات موذی را دفع می‌کند. این نوع درخت برای نقاط دور حیاط مسجد، همچون کناره‌ها و حیاط پشتی مسجد مناسب است.

۴. زیتون: این درخت، از نوع گیاهان گلدار است. زیتون گیاهی همیشه‌سبز

با عمر زیاد است. در صورتی که تنه اصلی این درخت از بین برود، می‌تواند زندگی دیگری را دوباره آغاز کند.

۵. سرو: درخت سرو در دنیا به‌عنوان نماد ملی درخت ایران شناخته شده است. این درخت چهار فصل، همیشه سرسبز و استوار است و حتی در سرما هم پایداری زیادی دارد.

۶. طاووسی: درختی بسیار مقاوم است. درخت طاووسی گل‌های زرد رنگ و بسیار معطری دارد که تا خردادماه، به این درخت طراوت و نشاط می‌بخشند.

۷. سنجد: این درخت و نوع زینتی آن، در طراحی فضای سبز بسیار کاربرد دارند. مصرف آب این درخت نیز کم است.

۸. ابریشم مصری: گلی زیبا با گل‌های نارنجی و قرمز که در تابستان ظاهر می‌شود. این درخت، در شرایط خشکی و گرما مقاوم است و برای کاشت در مسجد مناسب هست.

۹. تاسر حد امکان درخت‌ها به نحوی کاشته شوند که از منظر سر در مسجد، گنبد مسجد برای افراد نمایان باشد و درختان مانع دیدن آن نباشند.

۱۰. حفاظت، نظارت و نظافت پس از کاشت درختان جزء ارکان زیبا ماندن مسجد است؛ بنابراین تنها با کاشتن درخت نمی‌توان مدعی بود به زیبایی مسجد کمک شده است.

۱۱. درختان مسجد و تنه آن‌ها به هیچ‌وجه مکان مناسبی برای نصب

برنوشته، پارچه و یا قرار دادن بلندگو و مواردی شبیه به این اقدامات نیستند.

۱۲. برای تمیزی ماندگار پای درختان می‌توانید باهماهنگی باشهرداری منطقه، سطل‌های زباله ثابت و نیمه ثابت را در نقاط مختلف حیاط، مستقر کنید. با این اقدام هم از پخش زباله در حیاط مسجد جلوگیری شده و هم به فرآیند زیباسازی و زیبامانی مسجد در طول زمان کمک می‌شود.

کف‌سازی

اگر کف پوش حیاط مسجد آسفالت است و یا از چند نوع کف پوش متفاوت استفاده شده است، یکی از گام‌های مهم یکسان‌سازی کف مسجد است. برداشتن این گام می‌تواند مشکلات زیادی را در مسجد (مانند ورود خاک و غبار به داخل مسجد - سهولت استفاده سالمندان و ...) مرتفع کند. البته در زیبایی آن نیز، تأثیر قابل توجهی دارد.

۱. در خرید و تعویض مصالح کف حیاط، تناسب میان رنگ و طرح مصالح با سایر اجزاء حیاط مورد توجه قرار داشته باشد.

۲. اگر قصد دارید از مصالح رنگی استفاده کنید، مصالح کرم و قهوه‌ای کم‌رنگ، گزینه‌های مناسبی می‌توانند باشند.

۳. برای حیاط مسجد از سنگ‌های مرمر یا هر نوع مصالحی که در برابر سایش و سُر خوردگی، مقاومت ایجاد نمی‌کند، استفاده نکنید. در غیر این صورت ممکن است حضور سالمندان و کودکان در مسجد، با اتفاقات تلخ و ناگواری همراه شود.

۴. از طیف‌های زیاد و متنوع موزاییک‌ها هم می‌توانید در کف پوشی حیاط مسجد استفاده کنید.

دیوارهای مشرف به حیاط مسجد

یکی از بخش‌های اصلی حیاط مسجد، دیوارهای آن است. نمای دیوار حیاط مسجد، می‌تواند از سنگ، کاشی، آجر و یا به صورت ساده و با استفاده از سیمان یا ترکیبی از مصالح ساخته شده باشد. در هر صورت رعایت نکات زیر در مورد این دیوارها ضروری است:

۱. در صورت شکستگی یا لق شدن کاشی، سنگ، آجر و یا از بین رفتن و تراش خوردن سیمان دیوار در بخش‌های مختلف آن، نسبت به تعمیر، ترمیم و رفع هر گونه عیب یا نقص دیگر آن توجه داشته باشید.

۲. در صورتی که بندهای میان کاشی‌ها، آجرها یا سنگ‌ها از بین رفته باشد، آن‌ها را مجدداً بندکشی کنید.

۳. در صورتی که بخشی از دیوار یا همه آن نمای سیمانی دارد شما می‌توانید باریک زدن آن و نگارش آیات و روایات متناسب با موضوع مسجد زیبایی بیشتری ایجاد کنید.

۴. در استفاده از رنگ‌ها، به چشم‌نوازی و تناسب آن با فضای مسجد توجه داشته باشید.

۵. در صورتی که مسجد شما دیوارنوشته‌ای دارد که رنگ آن به مرور زمان از بین رفته و یا کمرنگ شده است، نسبت به رنگ آمیزی مجدد آن اقدام کنید.

۶. تمیز کردن و نظافت دیوارهای سنگی، آجری و یاکاشی کاری شده باید به صورت مستمر و مثلاً در دوره‌های سه‌ماهه، انجام شود.
۷. جمع‌آوری میخ‌ها، پیچ‌ها، خرده چسب‌ها و هرگونه پارچه نوشته، برنوشته و برگه‌های اطلاعیه از روی دیوار باید در اولویت قرار داشته باشد.
۸. جمع‌آوری ریشه‌های لامپ، از روی دیوارهای حیاط مسجد هم باید مورد توجه قرار گیرد. ریشه‌های لامپ باید بلافاصله پس از مناسبت‌ها از روی دیوارهای مسجد یا فضای حیاط، جمع‌آوری شوند.
۹. استفاده از ریشه‌های لامپ به جهت نورپردازی حیاط ضمن بالا بردن هزینه‌های مربوط به نگهداری، مراقبت، برق و...، اقدامی غیر کارشناسی نیز هست.
۱۰. شما می‌توانید محل‌هایی را برای نصب پارچه، برنوشته یا پرچم بر روی دیوار، مشخص کنید ولی توجه داشته باشید که پس از پایان هر مراسم باید نسبت به جداسازی آن‌ها از دیوار حیاط مسجد اقدام شود.
۱۱. نصب پرچم‌های متعدد و دائمی بر روی دیوار مسجد، به مرور زمان موجب نازیبایی و هم موجب از بین رفتن دیوار مسجد خواهد شد.
۱۲. پیشنهاد می‌شود: در مکانی مشخص و مناسب یک پرچم اهتزاز - مثلاً پرچم مقدس جمهوری اسلامی ایران - را به‌طور دائمی نصب کنید و در مناسبت‌های مختلف، پرچم‌های متناسب با مناسبت را در محل‌های از قبل مشخص شده بر روی دیوار نصب کنید.
۱۳. سیم‌های برق یا سایر سیم‌هایی که از روی دیوار عبور داده شده‌اند

رادرون داکت‌های مخصوص قرار دهید.

۱۴. نصب چراغ‌های حساب‌دار در صورت عدم وجود آن بر روی دیوار و یا تعویض لامپ‌های سوخته و حساب‌های شکسته آن، ضمن کمک به نورپردازی حیاط، زیبایی محیط مسجد را هم افزایش می‌دهد.

نورپردازی

عوامل مؤثر در زیباسازی مسجد، رنگ، آب و نور است. نور، جلوه «الله نور السموات والارض» است که حضورش در مسجد تجلی‌گر نورالله و نقش آن کاستن از سردی سنگ و بنا است.

در حقیقت هدف از نورپردازی مساجد، تکریم و حفظ شخصیت مساجد، ترویج وزنده‌نگه‌داشتن هویت و شخصیت آن‌ها، زیباسازی و ارتقاء کیفیت نورپردازی مساجد به عنوان قلب روشن محلات، پیش‌گیری از اجرای طرح‌های نامطلوب، کم‌ارزش و ناهماهنگ با شخصیت مسجد و ارائه یک چارچوب و راهنمای کلی برای نورپردازی مساجد است.

در این بخش بر خلاف سایر بخش‌ها، امکان ذکر ایده‌های خاص و عمومی وجود ندارد؛ چراکه نورپردازی در مساجد اقدامی تخصصی است که باید توسط متخصصین و طراحان خلاق صورت بپذیرد. متخصصین نورپردازی مکان‌هایی خاص در مسجد را شناسایی می‌کنند و برای برجسته‌انگاری آن‌ها اقدام به نورپردازی‌های مناسب می‌کنند.

البته در برخی از مساجد، نورپردازی‌های مناسبی وجود دارد که متأسفانه بابت توجهی در رسیدگی به آن‌ها یا عدم تعویض لامپ‌های سوخته آن‌ها، استفاده درستی از آن‌ها صورت نمی‌پذیرد.

توجه داشته باشید که نورپردازی از گام‌های نهایی زیباسازی مسجد است؛ و

پیش از آن باید اقدامات فنی و عمرانی مسجد به پایان رسیده باشد.

نصب تابلوی راهنمای مسجد

برای سهولت استفاده از قسمت‌های مختلف مسجد برای مراجعه‌کنندگان و ایجاد نظم، نکات زیر را مدنظر قرار دهید:

۱. از تیرک‌ها و تابلوهای چوبی یا فلزی مناسبی برای مشخص کردن مکان‌ها و مسیرهای مختلف در مسجد استفاده کنید.

۲. رنگ تابلوها و تیرک‌ها متناسب با رنگ‌های موجود در محیط انتخاب شود. رنگ‌های آبی لاجوردی یا سبز تیره برای تابلوها یا تیرک‌ها پیشنهاد می‌شود.

۳. محل قرار گرفتن تابلوهای راه‌نما، سمت راست مسیر ورودی به مسجد است؛ و دقت کنید که تابلوها در کناره درختان و یا پشت در اصلی استقرار نیابند که مشاهده آن‌ها برای مراجعه‌کنندگان سخت باشد.

سرویس بهداشتی

یکی از بخش‌های مهم و لازم در مسجد، سرویس‌های بهداشتی است. سرویس‌های مساجد معمولاً وضعیت خوبی ندارند و یا وضعیتی مشابه دیگر سرویس‌های عمومی دارند و این در شأن مسجد و خانه خداوند نیست. نظافت و زیبایی این بخش، به جهت تأکیدهای متعدد آموزه‌های دینی به امر نظافت و پاکیزگی، همت و تلاش بیشتری را می‌طلبد.

اما اگر در مسجد فضایی برای سرویس بهداشتی وجود دارد و این فضا در حیاط، طبقه زیرین یا نقطه‌ای دیگر از مسجد است، نکات عمومی و اختصاصی زیر را در

مورد آن مورد توجه قرار دهید:

● نکات عمومی

۱. تعداد اتاقک‌ها و شیرهای آب برای شستشوی دست‌ها و وضو گرفتن، باید به تناسب فضا و جمعیت شرکت‌کننده در اقامه نماز، تدارک شود.
۲. در صورتی که سرویس بهداشتی، خارج از فضای مسجد باشد، نیاز به ایمنی، حفاظت و رسیدگی بیشتر دارد. این گونه سرویس بهداشتی‌ها باید با یک تابلوی خاص و یک نشانه‌گذاری برای نمازگزاران مسجد مشخص باشد.
۳. تجهیز این گونه سرویس بهداشتی‌ها به دوربین مداربسته برای نظارت و حفاظت بیشتر و پیشگیری از حوادث احتمالی امری ضروری است^۱.
۴. سرویس بهداشتی‌های داخل مسجد، به جهت در دید بودن، رفت و آمد بیشتر و تسلط و احاطه بر آن‌ها، نیازی به این حجم از حفاظت و نظارت ندارند ولی در این نوع از سرویس بهداشتی‌ها تدابیر مخصوص به آن‌ها باید مورد توجه قرار گیرد.

● نکات اختصاصی

در این بخش، به اجزاء مورد نیاز یک سرویس بهداشتی مطلوب می‌پردازیم:

● در ورودی و پله‌ها

۱. اگر سرویس بهداشتی مسجد دارای در ورودی است؛
 - در ورودی آن باید همیشه تمیز و به‌دور از هر گونه آلودگی باشد.

۱.. البته این امر در اولویت نیست و باید با توجه به بودجه مسجد و اولویت‌های دیگر نسبت به ایجاد آن اقدام کرد.

- بایک رنگ مناسب و متناسب با محیط رنگ شود. پوشیدگی‌ها یا زنگ‌زدگی‌های آن ترمیم شود.
- اگر در ورودی دارای شیشه است؛ شیشه آن باید شفاف باشد به گونه‌ای که مجموعه سرویس بهداشتی و وضوخانه از بیرون قابل رؤیت باشد. چنانچه شیشه شکسته باشد، حتماً تعویض شود.
- بهتر است در ورودی سرویس بهداشتی همیشه باز باشد ولی چنانچه قرار است در بعضی از مواقع در بسته باشد، از یک قفل مناسب و بدون عیب استفاده شود. کلید قفل هم در اختیار خادم مسجد قرار داشته باشد.

۲. پله‌های ورودی سرویس بهداشتی هم باید همواره تمیز، خشک و بدون شکستگی یا لقی در سنگ یا اجزاء دیگرش باشد.^۱

۳. ضروری است برای استفاده سالمندان و معلولین از بالا برو یا در صورت امکان از یک سطح شیب‌دار برای ورود به سرویس بهداشتی استفاده شود.

۴. در بالای سر در ورودی سرویس بهداشتی یک چراغ مناسب نصب شود. برای این کار می‌توانید از یک لامپ کم‌مصرف حباب‌دار استفاده کنید.

• کفش‌کن و ورودی

یک از کارهایی که به نظافت و بهداشت بهتر و بیشتر سرویس‌های بهداشتی کمک می‌کند، تعبیه مکانی برای کفش‌کن و قرار دادن دمپایی برای ورود به سرویس‌ها است. این امر موجب تسهیل وضو و نظافت مجموعه سرویس‌ها

۱.. توضیحات مربوط به پله در بخش ورودی مسجد بیان شد.

می‌شود. ضمن آنکه نماز گزاران می‌توانند چنانچه تمایل داشته باشند، پاهای خودشان را نیز بشویند. برای این کار:

۱. یک جاکفشی مناسب و محکم برای قرار دادن کفش‌های نماز گزاران تهیه کنید.

۲. به تعداد شیرهای وضوخانه و اتاقک‌های سرویس بهداشتی، دمپایی تهیه کنید.

۳. یک کفش پوش پلاستیکی هم به اندازه محل کفش کن تهیه کنید. در این قسمت به هیچ‌عنوان از تکه فرشینه، فرش یا پلاستیک استفاده نکنید.

۴. در مورد سرویس بهداشتی قسمت بانوان نیز ضمن رعایت نکات قبلی، حتماً یک پرده برزنتی مناسب و یک تکه تهیه کنید.

۵. اگر پرده یا برزنت آن دچار پوسیدگی، پارگی و یا هر عیب دیگری شده که قابل اصلاح نیست، نسبت به تعویض آن اقدام کنید.

۶. توجه داشته باشید استفاده از پارچه‌های نازک، غیر متعارف، وصله شده و مواردی شبیه به این‌ها موجب نازیبایی مسجد خواهد شد.

● کاشی و سرامیک

اگر سرویس‌های بهداشتی مسجد دارای کاشی و سرامیک در دیواره‌ها و کف نیستند، پوشاندن آن‌ها با کاشی و سرامیک ضروری است؛ این امر هم از جنبه زیبایی و هم از جهت بهداشتی و نظافت بسیار بااهمیت است. در انتخاب رنگ و طرح کاشی هم پیشنهاد می‌شود به عوامل مختلفی مثل مقاومت در برابر لغزش، زیبایی، دوام و شستشوی آسان آن‌ها توجه شود.

اما اگر سرویس بهداشتی مسجد دارای کاشی و سرامیک است برای زیبایی و نظافت آن‌ها، نسبت به رعایت موارد زیر توجه داشته باشید:

۱. تعویض کاشی‌های شکسته شده و ترک‌دار؛ برای این کار لازم است:

- با چکش سبک به گوشه کاشی شکسته شده، ضربه زده و آن را خرد کرد.
- بعد از جمع‌آوری کامل کاشی، آن قسمت را کاملاً تمیز کرده و پس از ریختن مقدار مناسبی چسب کاشی، کاشی جدید را نصب کنید.
- در نهایت با چکش چوبی^۱ به آرامی به گوشه‌های آن ضربه بزنید تا به خوبی بچسبد.

۲. کاشی‌های لقی شده اگر به سرعت اصلاح نشوند ممکن است به سایر کاشی‌ها هم آسیب وارد کنند و باعث برهم خوردن زیبایی سرویس‌ها شوند. برای برطرف کردن لقی کاشی‌ها، به مواد زیر نیاز است:

- چسب بتون^۲، گان^۳ برای چسب، دریل، وزنه، دستمال تمیز، اسفنج و مخلوط آب و صابون
- نحوه انجام کار این گونه است:

در ابتدا باید کاشی لقی را پیدا کنید. برای این کار می‌توانید از راه رفتن بر روی سطح کاشی‌های کف یا ضربه زدن به کاشی‌های دیوار کمک بگیرید. کاشی‌های لقی صدای پوکی دارند.

بعد از پیدا کردن کاشی لقی، با استفاده از دریل در چهار طرف کاشی یا کاشی‌های لقی و بر روی درز آن‌ها سوراخ‌هایی را ایجاد کنید. دقت کنید

۱..تُخماق

۲..نوع تیوبی آن مناسب‌تر است.

gun..۳

که عمق این سوراخ‌ها نباید زیاد باشد.^۱
پس از ایجاد سوراخ، باید چسب راداخل گان گذاشته و سرگان راداخل
سوراخ‌های ایجادشده قرار دهد؛ و داخل سوراخ‌ها را پر کند.
بعد از این کار لازم است، روی کاشی‌ها، با وزنه پوشانده شود.
بعد از قرار دادن وزنه ممکن است مقداری از چسب‌ها بیرون بریزد
که برای پاک کردن آن‌ها می‌توانید از اسفنج آغشته به آب و صابون
استفاده کنید.

۳. به علت استفاده زیاد از سرویس‌های بهداشتی، کف این سرویس‌ها و
اتاقک‌های توالت باید به صورت مستمر نظافت شوند. انتخاب دوره‌های
زمانی نظافت سرویس‌های بهداشتی با توجه به میزان استفاده از آن‌ها
تعیین می‌شود. ولی نظافت آن‌ها به صورت هفتگی امری مطلوب است.

۴. توجه داشته باشید که کف سرویس‌های بهداشتی باید با استفاده از تی
نخی خشک شوند.

۵. نظافت و شستشوی کاشی‌های دیوار سرویس بهداشتی هم باید
به صورت مستمر و در فواصل زمانی معین صورت پذیرد. انجام کارهایی
مثل پاک کردن درزها، دوغاب کاشی‌ها و زدودن لک‌ها و کثیفی‌های
موجود بر روی کاشی‌ها، نمای زیبایی را به وجود می‌آورد.

۶. توجه داشته باشید، کاشی‌های اطراف هواکش باید به صورت ویژه و با
مواد شوینده نظافت و تمیز شوند.

۷. در صورتی که دوغاب میان کاشی‌ها آسیب دیده و میان کاشی‌ها خالی شده

۱.. عمق دوسانت کافی است.

است، ضروری است دوغاب در میان آن‌ها ریخته شود و پس از خشک شدن آن‌ها، کاشی و سرامیک‌ها به وسیله پاک‌کننده، تمیز و براق شوند.

۸. اگر در سقف یا دیوارهای سرویس‌های بهداشتی در مساجدی که نمای گچ دارند، رگه‌هایی از رطوبت زدگی وجود دارد، برای رفع آن لازم است:

- ابتدا ریشه رطوبت را پیدا کنید. ریشه رطوبت، عموماً ترکیدگی یا نشت لوله‌های توکار است.
- بعد از برطرف کردن ریشه رطوبت، دیوار را با گچ ترمیم کنید.

۹. اگر برای سقف سرویس بهداشتی از مدل‌های مختلف سقف‌های پیش‌ساخته استفاده شده است، دقت کنید لوله‌های آب یا فاضلاب از بیرون قابل رؤیت نباشند.

۱۰. اگر قطعه‌های سقف به هر دلیلی ناقص شده، جایگزینی برای آن در نظر بگیرید.

۱۱. اگر به جهت زیبایی سقف سرویس بهداشتی و پوشاندن لوله‌ها، لازم است از پوشاننده‌های کاذب استفاده کنید، علاوه بر ایجاد سقف کاذب، می‌توانید با در نظر گرفتن داکت‌های تأسیساتی و حفاظ‌های چوبی و ام‌دی‌اف‌ی که قابلیت باز و بسته شدن دارند، نمای زشت این لوله‌ها را کور کنید.

• هواکش

در بسیاری از سرویس‌های مساجد به منظور تهویه هوا از هواکش یا فن در اندازه‌های مختلف استفاده می‌شود. برای دوام و زیبایی آن‌ها به نکات زیر

توجه کنید:

۱. نظافت و پاک‌سازی بدنه و پره‌های هواکش و فن از آلودگی.
۲. در صورتی که عمر مفید هواکش یافتن پایان یافته یا صدای ناخوشایندی را ایجاد می‌کند، نسبت به تعویض آن‌ها اقدام شود.
۳. چنانچه مسیر هواکش مسدود است نسبت به رفع مسدودی آن اقدام شود.
۴. به علت رطوبت موجود در فضای سرویس‌ها همه سیم‌های برق از جمله سیم برق مربوط به هواکش حتماً باید از داخل داکت‌های مخصوص عبور داده شوند.

● آینه

۱. آینه‌های سرویس‌ها پس از یک یا دو سال استفاده معمولاً به علت رطوبت در سرویس‌ها دچار فرسودگی شده و شفافیت خود را از دست می‌دهند. در این صورت لازم است تعویض شوند.
۲. اگر قاب آینه‌ها به خصوص قاب‌های فلزی هم دچار فرسودگی یا زنگ‌زدگی شده و قابل ترمیم نیستند باید تعویض شوند.
۳. شکستگی آینه‌ها، زنگ‌زدگی یا کهنگی گیره‌های نگه‌دارنده آینه، لق زدن و یا کج ایستادن آینه‌ها، جزء مواردی است که باید نسبت به تعویض یا ترمیم آن‌ها اقدام کرد.
۴. آینه‌های موجود در سرویس‌های بهداشتی باید به صورت مستمر و در فاصله‌های زمانی کوتاه با دستمال مناسب بدون پرز تمیز شوند.

۵. در سرویس‌های بهداشتی هم می‌توان به تعداد شیرهای وضوخانه آینه نصب کرد و هم می‌توان آینه‌ای بزرگ در قسمت وسط شیرها قرار داد.

● شیرآلات

به‌منظور رسیدگی و نظافت شیرآلات سرویس‌های بهداشتی نکات زیر را مدنظر قرار دهید:

۱. در صورت امکان تمامی شیرها آلات سرویس بهداشتی و متعلقات آن‌ها^۱، از یک نوع و مدل باشند.

۲. شیرآلات و شلنگ سرویس‌ها، باید در فواصل زمانی معین و به‌صورت مستمر نظافت شوند.

۳. برای تمیز کردن شیرهای سرویس بهداشتی بهتر است از سرکه استفاده شود؛ شستشوی با مواد شیمیایی لعاب‌روی شیرها را از بین می‌برد و دیگر آن‌ها مانند گذشته براق نخواهد شد.

۴. به‌منظور جلوگیری از نشتی، هرز شدن مهره‌های شیرها و خرابی عَلمی شیرها، شیرآلات داخل اتاقک‌ها یا وضوخانه باید به‌صورت دوره‌ای بازبینی شوند.

۵. چنانچه دستگیره نگه‌دارنده شلنگ در اتاقک‌ها وجود ندارد باید نصب شود و در فواصل زمانی مختلف نسبت به سالم بودن آن اطمینان حاصل شود.

۶. اگر شلنگ‌های اتاقک‌ها مشکلاتی مثل پارگی، سوراخ بودن و... دارد، باید تعویض شود. نظارت بر سالم بودن شلنگ‌ها هم ضروری است.

۱.. مثل شلنگ‌های داخل اتاقک‌ها و نگه‌دارنده آن‌ها

۷. از پوشاندن سوراخ شلنگ‌ها با پلاستیک، چسب، نوار تفلون یا پارچه به شدت پرهیز کنید.

۸. در صورتی که در سرویس‌های بهداشتی از آفتابه استفاده می‌شود از سالم بودن، تمیزی و عدم آلودگی آن‌ها اطمینان حاصل کنید.

۹. وجود لوله‌های زنگ‌زده در سرویس‌های بهداشتی منظره زشتی را ایجاد می‌کنند. سعی کنید آن‌ها را با هزینه اندک با لوله‌های نسل جدید تعویض کنید.

۱۰. اگر امکان تعویض لوله‌ها وجود ندارد، آن‌ها را رنگ کنید. رنگ سفید برای سرویس‌های بهداشتی رنگ مناسبی است.

۱۱. چنانچه لوله‌های آب یا شیرها چکه می‌کنند، نسبت به تعمیر آن‌ها اقدام شود.

۱۲. به‌طور کلی مشکل اصلی چکه کردن شیرهای آب مربوط به واشرهای مغزی آن است؛ اما اگر با تعویض واشر هم مشکل چکه کردن شیر آب برطرف نشد، باید مغزی شیر را با یک مغزی نو تعویض کنید.

۱۳. هیچ‌گاه برای دلایلی مثل عدم سرقت شیرها و سایر وسایل سرویس بهداشتی آن‌ها را درون محفظه‌های آهنی و... قرار ندهید که جدای از سایر اشکالات شأنی و شئونی در مسجد، زیبایی سرویس را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد.

۱۴. هر سرویس باید مجهز به فلاش‌تانک باشد. آب‌شویه‌ها ابزار خوبی برای نظافت کاسه‌های توالت هستند. اگر اتاقک‌های سرویس بهداشتی

آب شویه دارد یا قصد خرید آب شویه دارید به نکات زیر توجه داشته باشید:

- لوله‌های آب شویه و بست آن‌ها باید محکم باشند.
- شناور آب شویه باید تنظیم باشد و به صورت دوره‌ای مورد بررسی قرار گیرد.
- می‌توانید یک تکه سنگ یا آجر را در کف مخزن آب شویه قرار دهید تا به میزان کمتری آب مصرف شود.
- شیر ورودی آب آب شویه هم باید به صورت دوره‌ای مورد بازرسی قرار بگیرد تا نشتی و خرابی نداشته باشد.
- برای استفاده آسان‌تر و همچنین عمر بیشتر دستگیره آب شویه، می‌توانید از یک آویز مناسب برای دسته آن استفاده کنید.
- نظافت و تمیزی داخل و بیرون آب شویه هم باید به صورت مستمر و دوره‌ای انجام بگیرد.

• مایع‌دانه‌های دستشویی

۱. اگر از پخش‌کننده مرکزی به همراه چند خروجی، برای استفاده افراد از مایع دستشویی استفاده می‌کنید باید توجه داشته باشید که:

- لوله‌های انتقال دهنده مایع دستشویی را به صورت منظم از زیر قاب استیل یا قاب‌های پلاستیکی عبور دهید تا سرویس زیباتر به نظر برسد.

۲. اگر تنها یک خروجی برای مایع دان وجود دارد یک سطل خالی برای کثیف‌نشدن کف سرویس بهداشتی زیر مایع دان قرار دهید.

۳. اگر در سرویس بهداشتی مسجد کنار هر شیر یک مایع دان وجود دارد، می‌توانید در هنگام خرید، همه آن‌ها را از یک نشان تجاری و به یک شکل

واحد تهیه کنید.

۴. مایع دان‌ها همواره باید پر باشند و شیر آن‌ها هم محکم باشد تا از چکه کردن مایع و اسراف و کثیفی و ضوخانه جلوگیری شود.

۵. به خاطر داشته باشید به جهت رعایت مسائل بهداشتی و تمیزی سرویس بهداشتی‌ها هیچ‌گاه از صابون و جابونی در سرویس‌ها استفاده نکنید.

● خشک‌کن برقی

برای سرویس بهداشتی و در جنب و ضوخانه یکدستگاه خشک‌کن برقی تهیه کنید. این اقدام علاوه بر جلوگیری از اسراف دستمال کاغذی، موجب زیبایی سرویس‌ها نیز خواهد شد.

استفاده از خشک‌کن برقی در فصل سرما برای کمک به سالمندان و کودکان نیز مناسب است؛ چراکه مانع از سرما خوردن آن‌ها می‌شود.

● سطل آشغال

۱. برای سرویس بهداشتی و در راهرو و سالن اصلی بنا به وسعت و نیاز آن، سطل‌های آشغال سفید، بزرگ، ثابت - غیر قابل انتقال - و در دار تهیه کنید.

۲. برای هر کدام از اتاق‌ها هم به همین ترتیب و سطل‌های کوچک‌تر از همان مدل باید تهیه شوند تا در دسترس افراد باشند.

۳. قرار دادن این مدل از سطل آشغال‌ها در قسمت بانوان نیز الزامی است.

۴. نکته‌ای که در بسیاری از مساجد باعث نازیبایی سرویس‌ها می‌شوند، استفاده از نایلون مشکی نامتناسب با اندازه سطل‌ها است. برای دچار نشدن به

چنین مشکلی می‌توانید از نایلون‌های بی‌رنگ و به اندازه سطل استفاده کنید.

۵. سطل آشغال‌ها موجود در سرویس‌های بهداشتی در صورت شکستگی یا فرسودگی باید تعویض شوند.

● لباس آویز

در کنار وضوخانه وجود لباس آویز ضروری است. اگر سرویس مسجد شما دارای این امکان است، به کیفیت حضور آن‌ها دقت کنید:

۱. اگر رنگ زده است رنگ کنید و یا اگر شکسته است آن‌ها را تعویض کنید.

۲. لباس آویز وضوخانه، بالای قسمت روشویی‌ها قرار نداشته باشد.

۳. وجود لباس آویز در داخل اتاقک‌ها، هم ضروری است و هم باعث زیبایی می‌شود.

۴. اگر لباس آویزهای داخل اتاقک از نظر نوع و طرح بالباس آویزهای وضوخانه هماهنگ باشد، زیبایی بیشتری در محیط سرویس بهداشتی به وجود می‌آید.

۵. در خرید لباس آویزها توجه داشته باشید، علاوه بر زیبایی، استحکام آن‌ها نیز بسیار مهم است.

● اتاقک مخصوص وسایل نظافت

۱. به منظور نگهداری مناسب از وسایل و امکانات مورد نیاز نظافت سرویس‌های بهداشتی و نیز حفظ نظم و زیبایی، یکی از اتاقک‌های سرویس بهداشتی را با پالت مسطح کرده و وسایل نظافتی مثل شلنگ، مواد شوینده، دستمال‌ها و مواردی شبیه به این‌ها را در آن قرار دهید.

۲. در این اتاقک باید قفل بوده و کلید آن در اختیار خادم باشد.

۳. اگر میزان سرویس‌ها کم است و نمی‌توانید یکی از اتاقک‌ها را به این امر اختصاص دهید، حتماً فضای دیگری را برای این کار در نظر بگیرید.

● دستگاه خوشبوکننده هوا

برای سرویس‌های بهداشتی می‌توانید از دستگاه‌های خوشبوکننده هوا هم استفاده کنید. به این منظور می‌توانید:

۱. به ازای هر ۲۰ متریک خوشبوکننده تهیه کنید و آن را در گوشه‌ها و کنج‌های دیواره‌های سرویس نصب کنید.

۲. می‌توانید با توجه به فضای سرویس‌های بهداشتی مسجد، از دو نوع برقی و باتری خور دستگاه خوشبوکننده موجود در بازار استفاده کنید.

۳. افشانه این دستگاه‌ها باید به صورت هفتگی بازبینی و به محض اتمام تعویض شود.

● تابلو اعلانات

۱. در بسیاری از سرویس‌های مساجد احادیث و توصیه‌ها به صورت بسیار نامنظمی بر روی آینه یا یک برگه A4 نوشته شده است و بر روی کاشی‌ها و آینه‌ها چسبانده شده است. در گام اول تمامی این برگه‌ها را جمع کنید.

۲. در گام دوم و برای رفع این نازیبایی‌ها می‌توانید، یک تابلو اعلانات به رنگ روشن و متناسب با کاشی‌های سرویس‌ها تهیه کنید؛ و با نصب آن در کنار وضوخانه یا در ورودی سرویس، تمامی توصیه‌ها را به شکلی مرتب روی آن درج کنید.

۳. از نصب دعای توصیه شده هنگام وضو بر روی آینه و غیره پرهیز کنید؛ و اگر قصد دارید آن را در قسمت آینه‌ها نصب کنید: آن را با یک قاب چوبی زیبا تزئین کرده و در میان دو آینه - اگر آینه‌ها جدا هستند - و یا در سمت راست و چپ آینه - اگر آینه یکسره وجود دارد - نصب کنید.

• در اتاق‌ها

در اتاق‌ها به علت برخورد آب به آن‌ها بسیار در معرض رطوبت زدگی هستند.

۱. اگر در سرویس بهداشتی مسجد شما دچار زنگ زدگی شده است، باید به وسیله یک آهنگر در پی ترمیم آن باشید و پس از ترمیم آن‌ها را رنگ بزنید.

۲. رنگ در اتاق‌ها اگر روشن باشد فضای داخل سرویس‌ها را روشن‌تر و زیباتر می‌کند.

۳. هر گونه مشکل موجود در در اتاق‌ها، از جمله: تاب داشتن درب‌ها، خوب بسته نشدن، خرابی یا شل بودن دستگیره‌ها، خرابی یا گیر داشتن قفل‌ها را به سرعت برطرف کنید؛ و با بازدیدهای دوره‌ای از سالم بودن درب‌ها اطمینان حاصل کنید.

۴. چنانچه در اتاق‌ها دارای شیشه هستند، همواره تمیز و سالم باشند. شیشه‌های شکسته یا ناقص را تعویض کنید.

۵. برای پاک کردن نوشته‌های روی درب‌ها حتماً از افشانه‌های هم‌رنگ در استفاده شود.

۶. از نوشتن هر گونه پیام و توصیه روی در اتاق‌ها به شدت پرهیزید.

۷. هر نکته‌ای که باید در سرویس مورد توجه مراجعه‌کنندگان قرار بگیرد محل آن تابلو اعلانات سرویس بهداشتی است.

● روشنایی سرویس بهداشتی

روشنایی یکی از مهم‌ترین عناصر در زیبایی هر فضا است. در سرویس بهداشتی نیز نورپردازی اهمیت خاص خود را دارد؛ در یک نورپردازی کامل و کافی دقت افراد هنگام امورات بهداشتی و طهارتی بیشتر می‌شود و همچنین تأثیر زیادی در سر نخوردن و آسیب‌ندیدن فرد در سرویس بهداشتی مسجد دارد. زمانی که به نورپردازی سرویس بهداشتی می‌پردازید این موارد را در نظر بگیرید:

۱. در اطراف آینه‌های وضوخانه باید نورپردازی کامل و کافی وجود داشته باشد. بهترین روش، نصب نورهای متعدد در حواشی آینه است و اگر فضا این اجازه را به شما نمی‌دهد توصیه می‌شود از یک چراغ در بالای آینه استفاده کنید.

۲. نصب تنها یک چراغ سقفی در سرویس بهداشتی مناسب نیست؛ زیرا بر روی صورت فردی که روبه‌روی آینه ایستاده، سایه ایجاد می‌کند.

۳. قسمتی که اتاقک‌ها در آنجا قرار دارند، نیاز به یک نورپردازی کافی و مناسب دارد. به این نکته توجه داشته باشید.

۴. نصب یک چراغ مناسب یا نورافشان سقفی در مرکز سرویس بهداشتی، نور لازم برای قسمت‌های دیگر سرویس بهداشتی را تأمین می‌کند.

۵. هنگام خرید لامپ‌ها اطمینان حاصل کنید که آن لامپ نور سفید شفاف و خالصی را از خود ساطع‌کننده نوری که ته‌رنگ زرد دارد.

۶. برای لامپ‌هایی که می‌توانید از لامپ‌های ال ای دی LED استفاده کنید.

۷. نصب دایمر^۱، در نورپردازی سرویس بهداشتی بسیار توصیه می‌شود؛ با استفاده از دایمر می‌توانید میزان و شدت نور را با توجه به شرایط، تنظیم و کنترل کنید که در این صورت مقدار زیادی در مصرف انرژی صرفه جویی می‌شود.

۸. همان‌طور که قبلاً بیان شد برای سیم‌کشی داخل سرویس بهداشتی‌ها حتماً از داکت استفاده شود.

• ورودی‌های بدون حیاط

در ورودی‌های ساده، نماکاری مسجد بسیار مهم است. در این ورودی‌ها نما باید به شکلی باشد که طراحی آن، فرد و نگاه او را به سمت در ورودی مسجد هدایت کند. در واقع نمای مناسب با ایجاد آرامش برای افراد، آن‌ها را آماده ورود به فضای معنوی مسجد می‌کند. به همین جهت نماکاری شلوغ و پیچیده، جدای از نازیبایی، ذهن را دچار تشویش و سردرگمی می‌کند. رعایت نکات زیر می‌تواند به شما در زیباسازی ورودی‌های بدون حیاط کمک کند:

۱. از نمای کاشی، آجر و یا تلفیقی از هر دو برای ورودی‌های ساده و با حداقل فضا، استفاده کنید.

۲. در مساجدی که از در ورودی تا شبستان اصلی مسجد دالان وجود دارد، دیواره دالان می‌تواند گزینه مناسبی برای نماکاری با کاشی یا آجر باشد.

۱. دایمر وسیله‌ای است که در مدار به صورت سری قرار می‌گیرد می‌تواند ولتاژ را کنترل کند. از این وسیله در جهت کم‌موزیاد کردن نور لامپ‌ها استفاده می‌شود.

۳. اگر بر روی دیوارها و سقف دالان، تزئینات مختلف و غیر ضرور وجود دارد، آن‌ها را جمع‌آوری کنید. مثل میخ‌های بدون استفاده‌ای که مربوط به مراسمات گذشته است، یا چسب‌های باقیمانده از پوسترهایی که قبلاً نصب شده بودند.

۴. اگر دیوارهای دالان پیش‌از این با کاشی، آجر و یاسنگ نماکاری شده‌اند، نسبت به ترمیم نقص‌ها یا بهسازی و نوسازی بخش‌های خراب آن اقدام کنید

۵. شما می‌توانید با مشورت و بهره‌گیری از نظرات کارشناسان، سقف دالان را نیز با شکل و طراحی مناسب، زیبا کنید. ایده‌هایی مثل استفاده از سقف کاذب، بهره‌گیری از وسایل تزئینی متناسب با شأن مسجد و یا یک گچ‌کاری ساده می‌تواند، فضای دالان را شوق‌انگیز و زیبا کند.

۶. اگر در ورودی مسجد یا دالان، سیم‌ها و کابل‌های برقی و مخابراتی، به صورت نامرتب از روی سقف یا دیوار عبور کرده‌اند، آن‌ها را در داکت‌های پوشاننده داخل کنید.

« فصل دوم: فضای داخلی مسجد

محل اقامه نماز یا شبستان اصلی مسجد، محور نکات مطرح شده در این بخش است. به جهت آنکه بیشترین زمان حضور نمازگزاران در این محیط و فضای معنوی و عبادی است، نیاز به بیان نکات تأسیسی یا اصلاحی بیش از مکان‌های دیگر وجود دارد. مهم‌ترین نکته در این بخش، حذف موارد نازیبا و زنده در محیط شبستان است. فضای شبستان باید روح و جان مؤمنین را برای اقامه نماز آماده سازد. به همین منظور شلوغی‌های این فضا و یا تبدیل کردن آن به انباری نامنظم از وسایل تزئینی زشت و زیبا، نه تنها کمکی آرامش نمازگزاران نمی‌کند، بلکه خاطر روح و جان آن‌ها را نیز آزرده می‌سازد.

همه اجزاء شبستان، از در ورودی تا ستون‌ها، دیوارها، محراب، منبر و وسایل مورد استفاده در آن مثل فرش، فرشینه، ساعت و... باید در جهت زیبایی و آراستگی مسجد، مورد استفاده قرار گیرند.

این بخش در پنج محور کلی و یک محور جزئی، تدوین شده است. این پنج محور که در بر گیرنده تمامی اجزاء فضای داخلی مسجد هستند، عبارت‌اند از:

۱. ورودی

۲. دیوارها و کف

۳. سقف

۴. اجزای مکمل و ساختاری

۵. اجزای مکمل و غیر ساختاری

تنها محور جزئی فضای شبستان، فضای طبقه بالا یا محل مخصوص نماز بانوان است که پس از پنج محور کلی، نکاتی در مورد آن بیان می‌شود.

۱. ورودی

در این بخش، نکات مربوط به در ورودی شبستان و کفشداری مسجد بیان شده است.

• در ورودی شبستان

پس از در اصلی مسجد، در ورودی شبستان از اهمیت بالایی برخوردار است. به همین جهت ضروری است برخی نکات که بعضاً کم‌هزینه و ساده نیز هستند در مورد آن‌ها رعایت شود.

بهترین پیشنهاد برای انتخاب در ورودی در مساجدی که دارای حیاط و محوطه ورودی نیستند، درب‌های فلزی است. این نوع از درب‌ها، هم می‌توانند زیبا طراحی و ساخته شوند و هم می‌توانند حافظ امنیت مسجد باشند.

نکات مربوط به این بخش عبارت‌اند از:

۱. اگر ورودی شبستان مسجد دارای در فلزی است:

• و به مرور زمان و بر اثر استفاده زیاد، رنگ آن تغییر پیدا کرده یا

پاک شده است، آن را مجدداً و متناسب با رنگ دیوارها و نرده‌های مسجد رنگ آمیزی کنید.

- اگر در همه یا بخشی از آن زنگ زدگی وجود دارد، آن بخش‌ها را با نظارت یک آهنگر حرفه‌ای تعمیر کنید.
- پس از انجام تعمیرات بر روی درب به جهت یکنواختی و زیبایی درب، تمام آن را مجدداً رنگ کنید.

۲. اگر ورودی شبستان مسجد دارای در چوبی یا سایر انواع درب‌ها است نسبت به رعایت موارد زیر اهتمام داشته باشید:

- نظافت و رسیدگی به ظاهر درب؛ وجود هر گونه لکه و خرابی بر روی درب، به مرور زمان موجب از بین رفتن و نازیباشدن در می‌شود.
- برای براق شدن درب‌های چوبی می‌توانید از واکس چوب استفاده کنید.
- در صورتی که در ورودی رنگ ندارد یا رنگ آن از بین رفته و خراب شده است، آن را مجدداً رنگ کنید.

۳. اگر در ورودی شبستان دارای شیشه است رعایت نکات زیر را مورد توجه قرار دهید:

- شیشه‌های شکسته، باید تعویض شوند.
- چنانچه از دو نوع شیشه، مثلاً مشجر و شفاف، استفاده شده است، بایستی شیشه‌ها یکدست شوند.
- شیشه‌های ورودی شبستان باید حداقل هر ۲ روز یک بار با دستمال و حداقل سالی دو بار به صورت اساسی با مواد شوینده تمیز و تمیز شوند.

۴. نسبت به سالم بودن قفل ثابت در و زبانه آن، قفل غیر ثابت و کلیدهای آن، لولاهای در همواره نظارت داشته باشید.

۵. روغن کاری در لولاهای آن در فاصله‌های زمانی معین، برای جلوگیری از صداهای ناهنجار، امری ضروری است.

۶. چنانچه بر روی در ورودی مسجد آرام‌بند نصب است، وضعیت آن باید در فواصل زمانی مشخص مورد بررسی قرار بگیرد.

- روغن موجود در بدنه آرام‌بند در فصول تابستان و زمستان، منبسط و منجمد می‌شود؛ که این امر موجب اختلال در سرعت باز و بسته شدن در می‌شود. برای رفع این مشکل تنها کافی است پیچ تنظیم سرعت را سفت و یا شل کنید^۱.

۷. دستگیره ورودی در به جهت آنکه زیاد مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید از بهترین و زیباترین جنس موجود در بازار انتخاب شود.

۸. در صورت شکستگی یا خرابی دستگیره‌ها آن‌ها را تعمیر یا تعویض کنید.

۹. در برخی از مساجد قبل یا بعد از در ورودی یک پرده برزنتی وجود دارد که به جهت استفاده در طول زمان ممکن است دچار پارگی یا فرسودگی شده باشد که در این صورت باید با یک پرده برزنتی مناسب دیگر عوض شود.

- این پرده‌ها به تناسب مکانی که در آن نصب هستند، باید در

۱. هرگز پیچ تنظیم سرعت را بیشتر از ۲ بار بر خلاف جهت عقربه‌های ساعت از جایی که در کارخانه تنظیم شده است -نچرخانید. عدم رعایت این نکته باعث خارج شدن پیچ از جای خود و در نتیجه بیرون ریختن مایع داخلی آرام‌بند و از کار افتادن دستگاه می‌شود.

دوره‌های زمانی مشخص شستشو شوند.

۱۰. نور و روشنایی سر در ورودی مسجد بسیار حائز اهمیت است. چنانچه سر در ورودی از نور کافی برخوردار نیست یا چراغ‌های آن سوخته و یا بر اثر مرور زمان کم‌نور شده‌اند، باید اقدامات لازم را نسبت به تعویض یا افزایش نور سر در ورودی انجام دهید.

۱۱. برای زیبایی و ماندگاری در ورودی شبستان، اضافات و زوائدی مثل اطلاعیه‌ها، آگهی‌ها و هر نوع کاغذ مشابه دیگری را از روی در بردارید.

● کفش کن و کفش‌داری

مکان کفش کن و کفش‌داری در مساجد متفاوت است. در برخی قبل از ورود و در برخی بعد از ورود به شبستان قرار دارد. بهترین مکان برای محل کفش کن و کفش‌داری قبل از ورود به فضای شبستان است؛ اما نکته مهم تر اختصاص محلی برای کفش کن و کفش‌داری است. در صورتی که مسجد این مکان را ندارد باید در صورت وجود شرایط، این امکان فراهم شود تا از ورود کفش‌ها به محیط شبستان جلوگیری شود.

در مورد کفش کن و کفش‌داری توجه به نکات زیر ضروری است:

۱. اصولاً از قراردادن کمد‌های کفش کن در داخل شبستان به علت لزوم رعایت طهارت شبستان، باید اجتناب شود.

۲. در بعضی از مساجد محلی برای درآوردن کفش‌ها قبل از ورود به مسجد وجود دارد. بهتر است مساجدی که این فضا را ندارند در صورت امکان این

فضار اقبل از ورود به مسجد و یا شبستان در نظر بگیرند^۱.

۳. بهترین مکان برای کفش کن، قبل از کفشداری یا در مکان کفشداری و در فضایی سرپوشیده است.

۴. یکی از مهم‌ترین نکات در کفش کن‌ها وجود تهویه‌های مناسب و کم‌صدا است. البته برای تهویه مطبوع کفش کن و کفشداری می‌توانید از دستگاه‌هایی مثل پنکه‌های رطوبت‌ساز استفاده کنید.

۵. قفسه‌های کفش در مدل‌های مختلف فلزی و چوبی و در دو نوع با در و بی در، طراحی و ساخته می‌شوند.

۶. اگر در مرحله انتخاب و خرید قفسه کفش هستید، جاکفشی‌های فلزی قفل‌دار پیشنهاد می‌شود.

۷. در صورتی که قفسه‌های کفشداری مسجد شما از نوع فلزی یا چوبی هستند باید توجه داشته باشید که:

- استفاده از قفسه‌های چوبی به علت عدم امکان شستشو، اجتناب شود.
- بخش‌های زنگ‌زده و پوسیده قفسه‌های فلزی، باید ترمیم و رنگ زده شود.
- در قفسه‌های چوبی، قفسه‌های شکسته، باد کرده و پوسیده باید تعمیر و با رنگ مناسب رنگ زده شوند.
- برای ماندگاری و دوام بیشتر قفسه‌های چوبی بهتر است قفسه‌ها،

۱... شما می‌توانید برای این امر اتاقکی راحتی با دیوارهای پیش‌ساخته ایجاد کنید. و قفسه‌های مخصوص کفش را هم در آن قرار دهید.

در دوره‌های زمانی مختلف باروغن چوب تمیز شوند.

۸. قفسه‌ها به گونه‌ای بر روی زمین قرار گرفته باشند که احتمال حرکت و افتادن آن‌ها وجود نداشته باشد. بدین منظور اگر لازم است قفسه‌ها را با پیچ و مهره به دیوار محکم کنید.

۹. به منظور تمیز ماندن و نظافت راحت‌تر آن‌ها، برای پوشاندن کف هر قفسه از مشمع استفاده کنید.

۱۰. تمام قفل و کلیدهای قفسه‌ها سالم باشند و نواقص و خرابی‌های احتمالی آن‌ها رفع شود.

۱۱. تمام نوشته‌ها، تصاویر، برچسب‌ها، ادعیه و مواردی شبیه به این‌ها از روی قفسه‌ها پاک شده یا کنده شوند.

۱۲. از گذاشتن وسایل اضافی مثل پلاستیک، کفش‌های گمشده، وسایل بلااستفاده مسجد و ... بر روی قسمت بالای قفسه‌ها یا در مکان کفشداری جداً خودداری کنید.

۱۳. چنانچه در کفشداری یا کفش‌کن وسایل اضافی همانند، چهارپایه، صندوق‌های بزرگ صدقات، قفسه‌های شکسته و موارد غیر ضرور دیگر وجود دارد، آن‌ها را از مکان کفشداری خارج کنید.

۱۴. چنانچه شماره کلیدها و قفسه‌ها به مرور زمان پاک و یا ناخوانا شده شده‌اند، ترمیم و اصلاح شوند.

۱۵. کلیدهای یدک و جا کلیدی آن‌ها برای مواقع ضروری به صورت منظم و در جای مشخص، در اختیار خادم مسجد باشد.

۱۶. مسئولین مسجد می توانند به منظور هویت بخشی و استفاده از ظرفیت نوجوانان مسجدی، از آن ها در نقش خادم کفشداری بهره ببرند.

۱۷. چنانچه کف کفشداری یا کفش کن، مفروش به فرش یا فرشینه است؛

- فرش یا فرشینه باید همواره مرتب، تمیز و سالم باشند.
- توجه داشته باشید که فرشینه یا فرش باید هم رنگ فضا و به اندازه مکان کفشداری و کفش کن باشد. بزرگ تر یا کوچک تر بودن فرش و فرشینه فضای کفشداری و کفش کن را نازیبی می کند.
- هرگونه پارگی و پوسیدگی فرش ها و فرشینه ها باید ترمیم شود و اگر قابل ترمیم نیستند باید آن ها را تعویض کنید.^۱

۱۸. کفشداری باید دارای تهویه مناسب، سالم، کم صدا یا بی صدا و به اندازه کفشداری باشد. بدین منظور می توانید از دستگاہ های خوشبو کننده، رطوبت ساز و یا عود و اسپند هم برای تهویه فضا استفاده کنید.

- توجه داشته باشید سیم کشی تهویه باید به صورت منظم و از داخل داکت صورت بگیرد. این کار علاوه بر بالا بردن ضریب ایمنی در کفشداری، زیبایی کفشداری را نیز تأمین می کند.

۱۹. اگر کفشداری تابلو اعلانات ندارد، یک تابلو اعلانات کوچک برای آن خریداری کنید تا پیام های مربوط به این بخش را در آن درج کنید. پیام هایی مانند «لطفاً با کفش ها روی فرش ها نروید» یا «کیسه های کفش را از مسجد خارج نکنید» و ...

۱. بهتر است از کف پوش پلاستیکی استفاده کنید نظافت راحت تر و پوسیدگی کمتری دارد.

۲۰. با توجه به اینکه فرش بر خلاف فرشینه قدرت جذب خاک را دارد و شست و شوی آن نیز دشوار است، از انداختن فرش بر روی کف کفشداری یا کفش کن بپرهیزید و فرشینه‌ای را برای این کار در نظر بگیرید.

۲۱. معمولاً در مساجد بر روی در کفشداری پرده‌ای برزنتی به منظور جلوگیری از ورود و خروج هوا نصب می‌کنند. این پرده‌ها عموماً دارای آلودگی و کثیفی هستند. در صورت امکان، بهتر است به جای این نوع پرده‌ها از دستگاہ‌های پرده هوا استفاده شود. این دستگاہ‌ها علاوه بر زیبایی، قیمت مناسبی هم دارند.

۲۲. در صورتی که شرایط خرید دستگاہ پرده هوا را ندارید و از پرده‌های برزنتی استفاده می‌کنید، آن‌ها را هر دو ماه یک بار بشویید. تا هم آلودگی‌های آن موجب ایجاد مشکل برای افراد نشود و هم زیبایی بیشتری را در خود داشته باشد.

۲۳. برای افزایش زیبایی کفشداری و کفش کن، میله‌ای را که برزنت به آن آویزان است، با رنگ سفید یا کرم رنگ بزنید.

● کیسه کفش

اگر به هر دلیلی از جمله کمبود جا قصد گذاشتن قفسه‌های مخصوص کفش را ندارید، گزینه بعدی، کیسه کفش‌های سوزنی، پارچه‌ای یا برزنتی است. یادتان باشد، برای کیسه کفش به هیچ‌عنوان از نایلون‌های پلاستیکی استفاده

۱... پرده هوا دستگاہی است که با نصب در بالای سر در (در داخل) و ایجاد یک هوای فشرده قابل کنترل که به صورت عمودی از بالا به سمت پایین می‌وزد مزیت‌های زیر را به وجود می‌آورد:
جلوگیری از تبادل حرارت و صرفه‌جویی در مصرف انرژی
حفظ هوای تمیز داخل و جلوگیری از ورود هوای آلوده، دود و گرد و خاک از بیرون به فضاهای داخلی
جلوگیری از ورود حشرات از محل در ورودی

نکنید. این نایلون‌ها نه تنها موجب آلودگی محیط زیست می‌شوند، بلکه به علت رهاشدگی بعد از استفاده توسط افراد در ورودی‌های مسجد، نمایی زشت و آزاردهنده را به وجود می‌آورند.

۱. برای نگهداری منظم کیسه‌های کفش و راحتی در استفاده از آن‌ها، حتماً از سبدها و آویزهای ویژه آن‌ها استفاده کنید.

۲. برای جلوگیری از خروج کیسه کفش از مسجد یا گم شدن احتمالی آن، نام مسجد و وقف بودن آن‌ها را بر روی کیسه‌ها چاپ نمایید.^۱

۳. کیسه کفش‌های پارچه‌ای و سوزنی به راحتی قابل شستشو هستند. به‌طور متوالی و فصلی به شستشوی آن‌ها اقدام نمایید تا نمازگزاران همواره مایل به استفاده از آن‌ها باشند.

۴. رنگ کیسه‌های کفش را از میان رنگ‌های روشن و شاد انتخاب کنید. تا هم زیباتر باشند و هم آلودگی آن‌ها زودتر نمایان شود.

● تابلو برق

۱. اگر مسجد فاقد تابلو برق است، حتماً یک تابلو برق برای آن تهیه کنید. بهترین مکان برای تابلو برق با توجه به اهمیت پیشگیری از حوادث، بیرون فضای شبستان و قبل از ورود به آن است.

۲. سامانه برق مسجد باید به‌صورت متمرکز و از طریق تابلو برق مدیریت شود.

۱. با توجه به اینکه نام بیشتر مساجد کشور از اسامی مقدس و با عظمت است، سعی کنید نام مسجد به گونه‌ای چاپ شود که موجب وهن یا بی‌احترامی نباشد.

۳. تابلو برق مسجـد باید دارای در قفل دار باشد. توجه کنید در تابلو باید همیشه قفل باشد و کلید آن در اختیار خادم قرار گیرد.

۴. سعی کنید تابلو برق را به صورت توکار ایجاد کنید. بیرون بودن یک جعبه در اندازه های تابلو برق نشانه خوبی برای زیبایی آن قسمت نیست.

۵. نظافت، گردگیری و حذف زوائیدی مثل برچسب ها، تراکت ها و... از روی در تابلو برق امری ضروری است.

۶. رنگ در تابلو برق را بارنگ دیوار کفش کن یا راه پله یا هر نقطه دیگری که تابلو برق در آن نصب شده است هماهنگ کنید.

• هماهنگی اینجا به معنی هم طیفی رنگ دیوار بارنگ تابلو برق است.

۷. نصب علامت خطر و احتیاط بر روی در تابلو برق ضروری است.

۸. برای سهولت در مدیریت چراغ های بخش های مختلف مسجد، نام فیوز بخش های مختلف مسجد را بر روی یک برچسب کوچک نوشته و در زیر هر فیوز بچسبانید.

۲. دیوارها و کف

• دیوار

دیوارهای شبستان نقش مهمی در زیبایی یا نازیبایی مسجد دارند. مسئولین مسجد باید توجه داشته باشند که تمامی مسیرها در مسجد باید ذهن فرد را به محراب و قبله سوق بدهد. جایی که قرار است بنده به دیدار و گفتگوی با معبود خویش بشتابد.

دیوار مسجد هم جزء مستقلی از مسجد نیست؛ بنابراین طراحی و زیباسازی آن باید به نحوی باشد که کشش لازم را در فرد برای تمرکز بر روی نماز و قبله و محراب ایجاد کند.

به علت تشابه ساختاری و کارکردی میان دیوارها و ستون‌ها و همچنین به جهت آنکه محراب جزئی از دیوار مسجد است، نکات مربوط به ستون‌ها و محراب هم در این بخش ارائه شده است.

• تذکر دو نکته:

۱. توجه داشته باشید که دیوارهای مسجد تخته‌سیاه یا تابلو اعلانات نیست؛ بلکه شلوغ کردن آن‌ها هم موجب پرت شدن حواس نمازگزاران خواهد شد و هم پیام‌های روی دیوار به شکل صحیح به آن‌ها منتقل نمی‌شود.

۲. متأسفانه گاهی اوقات از دیوار مسجد به‌سان یک آویزگاه استفاده می‌شود؛ هر چیزی که نباید روی زمین باشد یا جایی برای آن تدارک نشده، بر روی دیوار آویزان می‌شود. این کار علاوه بر ایجاد خرابی بر روی دیوار، نمای آن را نیز زشت می‌کند.

یک مسجد شلوغ، پر آگهی و نازیبا حوصله مخاطب را تنگ می‌کند و مانع از توجه او به رکن عبادی مسجد یعنی نماز و دعا و رکن هدایتی آن یعنی امام جماعت می‌شود.

با توجه به این نکات، می‌توانید اقدامات پیشنهادی - اجرائی زیر را برای زیباسازی دیوارهای مسجد انجام دهید:

• پاک‌سازی دیوار

۱. در گام اول برای زیباسازی دیوار مسجد، ضروری است تمامی تابلوها

یا بر گه‌های مختلف و ریزودرستی که با چسب یا هر چیز دیگری به دیوار چسبیده‌اند، از دیوار جدا شوند.

۲. در گام دوم، کندن یا جمع‌آوری چسب‌های اضافه، باقیمانده طناب‌ها، سیم‌های بلااستفاده، تسبیح، نخ، میخ اضافه و پارچه‌ها و برنوشته‌هایی که مربوط به مراسمات گذشته مسجد است را در دستور کار قرار دهید.

۳. سیم‌های مورد استفاده و ضروری مثل سیم‌های بلندگو، برق و... را درون یک محفظه زیبا و درپوش دار مثل داکت، قرار دهید.

۴. در گام بعدی، دیوار مسجد را از حضور آثار باقی‌مانده چراغ‌های روشنایی قدیمی و بلااستفاده سبک و خلوت کنید؛ و بدین وسیله فرصت آویزان کردن بسیاری از وسایل غیر ضرور بر روی این چراغ‌ها از بین ببرید.

• ترمیم دیوار

ترمیم دیوارهای مسجد وظیفه‌ای همیشگی برای زیباسازی آن است. بدین منظور باید:

۱. یک بازدید از تمامی دیوارها به خصوص دیوارهای شبستان داشته باشید و اگر نقطه‌ای از دیوار به‌گونه‌ای رطوبت زده است که باعث شده رنگ آن از بین برود، گچ آن باد کند یا ترک بخورد، به سرعت برای ترمیم آن اقدام کنید.

۲. تلاش کنید ریشه رطوبت زدگی را از بین ببرید و پس از گچ کاری و خشک شدن گچ، برای یکسان‌سازی رنگ آن قسمت و سایر دیوارها اقدام کنید. مثلاً رطوبت زدگی روی دیوارهایی که نمای آجر دارند را می‌توانید از روی سفیدک زدگی تشخیص داده و در جهت رفع آن اقدام کنید.

۳. چنانچه بر روی دیوار گچی مسجد سوراخ‌هایی به وجود آمده باشد، از طریق راه‌های زیر می‌توانید آن‌ها را برطرف کنید:

• بتونه کردن با بتونه آماده

بتونه کردن دیوار یک روش فوق‌العاده ساده برای تعمیر دیوار است. برای این کار باید:

- یک تیوب کوچک بتونه آماده تهیه کنید.
- مقدار خیلی کمی از بتونه را روی نوک انگشت یا نوک یک چاقو قرار داده و آن را روی سوراخ فشار دهید.
- اگر در حین بتونه کردن اطراف سوراخ با مواد بتونه کثیف شد، با یک دستمال مرطوب، بتونه‌های اضافی را پاک کنید.
- وقتی بتونه داخل سوراخ خشک شد، می‌تواند آن نقطه را با قلم‌موی کوچک رنگ بزنید.
- یک تیوب رنگ هنری آکرلیکی که با رنگ دیوار مطابقت داشته باشد، برای این کار کافی است.

• بتونه کردن با اسپاگل

روش دوم استفاده از اسپاگل است. اسپاگل، بتونه‌ای است که از ترکیب گچ، سولفات کلسیم هیدراته و چسب درست می‌شود. این نوع بتونه را می‌توانید به صورت آماده خریداری کنید.

- مقداری از بتونه را بر روی نوک چاقو یا لوله کار دک قرار داده و بر روی سوراخ‌ها بمالید تا سوراخ‌ها کاملاً پر شوند.
- سپس مقدار اضافی آن‌ها را به کمک کار دک از روی دیوار پاک کنید.
- اجازه دهید تا بتونه خشک شود. بعد اگر لازم بود مجدداً همین

کارها را دوباره تکرار کنید.

- در نهایت به کمک کاغذ سنباده، آن محل را صاف و صیقلی کنید.
- حال پس از پر کردن سوراخ‌ها، می‌توانید همه یا بخش‌های مورد نظر را رنگ بزنید.

• استفاده از صابون آیوری (معروف به صابون عاج فیل)

- در این روش لازم است یک قالب صابون آیوری را در محل سوراخ بر روی دیوار به صورت دورانی مرتباً بمالید تا سوراخ‌ها پر شوند.
- با استفاده از یک دستمال، صابون‌های اضافی را پاک کنید.
- برای این کار از دستمال مرطوب اجتناب کنید چون با این کار تمام صابون‌ها شسته می‌شوند.
- این کار را با یک صابون معمولی که رنگ آن نزدیک به رنگ دیوار باشد نیز می‌توانید انجام دهید.

• استفاده از خمیر دندان

مشابه روش استفاده از صابون، خمیر دندان سفید رنگ هم به همان خوبی جواب خواهد داد.

- با توجه به اینکه بافت خمیر دندان به شکلی است که پس از گذشت زمان، تمایل به چروک شدن و انقباض دارد، وقتی در معرض هوا قرار می‌گیرد حجم‌اش به مرور زمان کم می‌شود؛ بنابراین این کار را در چندین مرحله انجام دهید تا از پر شدن کامل سوراخ‌ها اطمینان حاصل کنید.
- اگر خمیر دندان یا صابون‌ای که استفاده می‌کنید در مقایسه با رنگ دیوار، خیلی شفاف و براق است، برای حل این مشکل از قرص آسپرین

کممک بگیریید. یک عدد قرص آسپرین را خرد کرده تا به پودر تبدیل شود. چند قطره آب به آن اضافه کنید و آن را به صورت یک خمیر درآورید و روی سوراخ‌ها قرار دهید و اضافی آن را از اطراف سوراخ پاک کنید.

• استفاده از آرد ذرت

- چند قاشق چای خوری آرد ذرت را داخل یک ظرف بریزید.
- مقداری آب را کم کم به آن اضافه کنید تا بافت آن شبیه به خمیر و بتونه شود.
- سپس به سرعت و تا بتونه آماده شده، خشک نشده است، روی سوراخ‌های دیوار بکشید.

۴. اگر دیوار مسجد از جنس آجر، کاشی یا سنگ است و در بین آن‌ها افتادگی وجود دارد، آن قسمت را ترمیم و یکسان سازی کنید.

۵. چنانچه بندهای بین آجرها، کاشی‌ها یا سنگ‌ها از بین رفته، نسبت به بندکشی مجدد آن‌ها اقدام کنید.

۶. از زدن میخ یا استفاده از پیچ و رول پلاک در بین بندها جدا خودداری کنید.

• **تنظیف دیوار**

دیوارهای شبستان ممکن است از جنس سنگ، کاشی، آجر و یا فقط رنگ شده باشند؛ و البته ممکن است با تلفیقی از هر کدام نماکاری شده باشند. نظیف مطلوب هر کدام از انواع این مدل‌ها متفاوت بوده و نوع، زمان و شرایط خاص خودش را دارد. که به تفصیل درباره آن‌ها صحبت می‌شود:

• سنگ مرمر

۱. ابتدا گردوغبار روی سنگ مرمر را با پارچه تمیز کنید. سپس از آب ولرم و پودر صابون برای تمیز کردن آن استفاده کنید.
۲. ساده‌ترین راه تمیز کردن سنگ‌های مرمر، استفاده از یک پارچه نم‌دار است. می‌توان این کار را با استفاده از مقداری آب گرم یا نیم لیتر آب و کمی پودر لباسشویی انجام داد و سپس سنگ‌ها را با پارچه نرمی خشک کرد.
۳. برای شست‌وشوی سنگ مرمر از اسید استفاده نکنید و اگر سنگ مرمر خیلی کثیف است چند قطره سرکه را با پودر سنگ خیلی نرم مخلوط کرده و روی سنگ مرمر بکشید. پس از ۱۲ ساعت، خوب برس کشیده و با آب گرم بشویید.
۴. گاهی اوقات لکه‌های سنگ مرمر را با پارچه آغشته به آب اکسیژنه نیز می‌توانید بشویید.
۵. از روغن‌های مخصوص سنگ مرمر هم می‌توانید برای براق کردن و جلادادن به آن استفاده کنید.
۶. اگر سنگ مرمر ترک خورده، بر روی آن پودر اکسید قلع بمالید تا خط ترک آن کمتر دیده شود.

• آجر

۱. زمانی که جرم روی نما ناچیز و سطحی است، می‌توان روی آن آب پاشید و هنگام حرکت آب از بالا به طرف پایین، با سنباده غیر سیمی یا

مویی و در مواردی سنگ ساب دستی سطح را سایش دهید. سپس با آب گرفتن روی جرم‌ها، نما را تمیز کنید.

۲. تمیز کردن نمای آجری با بسیاری از مواد شیمیایی ممکن است زین‌های زیادی مثل تخریب دیوار یا به وجود آوردن لکه‌ها و حفره‌های بزرگ را به همراه داشته باشد.

• دیوارهای گچی و رنگی

۱. تمیز کردن دیوارهای گچی به مراتب سخت‌تر از تمیز کردن دیوارهای روغنی است.

۲. به هیچ‌عنوان دیوارهای گچی را با مقداری آب و یک دستمال تمیز نکنید؛ چراکه جز بیشتر کردن لکه‌ها کاری از پیش نمی‌رود؛ اما می‌توانید از مخلوط جوش شیرین و آب برای این کار استفاده کنید.

۳. برای دیوارهای رنگی می‌توانید از مخلوط یک پیمانه آمونیاک، یک چهارم پیمانه جوش شیرین و یک دوم پیمانه سرکه در یک سطل آب داغ استفاده کنید.

۴. برای تمیز کردن دیوارهایی که رنگ روغنی دارند می‌توانید از این محلول استفاده کنید: یک سطل آب گرم، یک دوم پیمانه بوراکس^۱، یک دوم قاشق مرباخوری مایع ظرف‌شویی و یک قاشق غذاخوری آمونیاک.

۱. borax؛ حین استفاده از محلول حتماً از دستکش استفاده شود بوراکس را می‌توان از مغازه‌های مواد شیمیایی - بهداشتی تهیه کرد.

۵. یک‌راه ساده برای تمیز کردن دوده‌ها از روی دیوار استفاده از آب و مقداری پودر لباس‌شویی به همراه پارچه است. البته شما می‌توانید از مقداری آب گرم به همراه مایع ظرف‌شویی نیز برای این کار استفاده کنید.

۶. برای تمیز کردن دیوارها همیشه از دو سطل استفاده کنید؛ یکی حاوی آب خالص و دیگری مخلوط آب و مواد شوینده تا بلافاصله بعد از شستن دیوارها، با آب تمیز، آب کف‌ها از روی دیوار پاک کنید.

۷. اگر جرم روی نمای دیوار زیاد باشد، یا نما به رنگ‌روغنی آغشته باشد و یا مورد دیوارنویسی واقع شده باشد، تمیز کردن آن به وسیله دستگاہ‌های مخصوص صورت می‌پذیرد. به همین جهت باید به شرکت‌های مخصوص نظافت مراجعه کنید.

● محراب

محراب به معنای محل حرب و مبارزه است. مبارزه مؤمن با خواهش‌ها و تمایلات دنیوی و غیر خدایی نفس.

محراب نماد یک ارتباط معنوی سازنده بین عبد و معبود است. نماد جایی است که بین عالم ظاهر با عالم معنا اتصال برقرار می‌شود.

محراب نمایانگر قلب مسجد و موقعیت جهت قبله است؛ و طراحی آن نشانگر حالات نمازگزار در رکوع و سجود است.

اگر مسجد دارای محراب نیست می‌توانید با یک طراحی مناسب، این نماد معنوی و مفهومی را ایجاد کنید.

اما اگر مسجد دارای محراب است، با توجه به نکات زیر می‌توانید فضای شبستان را زیباتر کنید:

۱. اگر محراب به شکل ساده وجود دارد، آن را با کاشی مناسب نماکاری کنید و مشکلات و عیب‌های ظاهری آن را برطرف کنید.
۲. نظافت و تمیزی به موقع محراب، نورپردازی مناسب و استفاده از رنگ‌های آرامش‌بخش در محراب مثل رنگ‌های آبی لاجوردی، فیروزه‌ای و سفید، در زیبایی شبستان مؤثر است.
۳. اگر کف محراب از جنس سنگ یا کاشی باشد، بهتر است.
۴. از انداختن فرش یا فرشینه در کف محراب خودداری کنید.
۵. اگر چنانچه انداختن فرش در محراب ضرورت داشت می‌توانید یک سجاده یاقالیچه مناسبی را برای آنجا در نظر بگیرید.
۶. کف پوش محراب باید متناسب با محراب و به اندازه آن باشد.
۷. پشتی یا هر نوع تکیه‌گاه را از داخل محراب بردارید.
۸. محراب و اطراف آن از هر گونه وسایل اضافی خالی کنید. در بعضی از مساجد در دو سمت محراب گلدان گذاشته می‌شود، ریشه‌های چراغ یا تزئینات به کار می‌رود. این موارد و نمونه‌هایی شبیه به این‌ها، به زیبایی محراب چیزی اضافه نمی‌کند بنابراین باید از محراب جدا شوند.
۹. در داخل محراب و در صورت استفاده امام جماعت از این مکان، یک سجاده به همراه مهر و تسبیح و عطر و یک جلد قرآن کریم به همراه رحل، قرار دهید.
۱۰. چنانچه داخل محراب یا نزدیک آن، صندلی برای نشستن امام

جماعت قرار دارد، صرفاً در مواقع مورد نیاز آنجا باشد و پس از استفاده، به انبار یا مکان مناسب دیگری منتقل شود.

۱۱. به هیچ عنوان کاشی کاری محراب را با وسایلی مانند مهتابی و غیره نورپردازی نکنید. برای نورپردازی آن حتماً با کارشناس نورپردازی مشورت کنید.

● ستون

ستون‌ها از نظر ظاهری یا به شکل سیمانی هستند یا با سنگ، کاشی و آجر نماکاری شده‌اند. البته ممکن است نمای ستون‌ها ترکیبی از این نماها نیز باشد.

۱. تمیزی و نظافت نمای ستون‌ها باید متناسب با نمای آن‌ها صورت بگیرد.

۲. حذف و برداشتن موارد زائد و نازیبا از روی ستون‌های مسجد، مثل طناب‌های اضافه، کاغذهای اطلاعاتی، تراکت و هر چیز دیگری شبیه به این موارد هم در اولویت زیباسازی ستون‌ها قرار دارد.

۳. چنانچه بر روی ستون‌ها سوراخ‌هایی به وجود آمده، باید پر شوند.

۴. تمیزی بین بندها و بندکشی مجدد، در نماهای آجری، سنگی و کاشی، در صورت نیاز باید انجام شود.

۵. اگر رنگ روی ستون‌ها به هر دلیلی پاک و یا محوشده باشد، باید دوباره به شکل مناسبی رنگ شوند.

۶. از نصب مهتابی بر روی ستون‌ها خودداری کنید؛ و چنانچه چنین

مهمتایی‌هایی بر روی ستون وجود دارد آن‌ها را بردارید.

۷. شما می‌توانید با توجه به اندازه دور ستون‌ها و تعداد آن‌ها، تسمه فلزی بسازید و بر روی ستون‌ها جوش دهید. توجه داشته باشید که این تسمه‌ها باید دارای جای مناسب برای نصب پرچم‌ها و تزئینات مراسم‌های مختلف - مثل اعیاد یا عزاداری‌ها - باشند. رنگ این تسمه‌ها هم باید متناسب با نما و رنگ ستون باشد.

۸. اگر به هر دلیلی لازم است که باندها بر روی ستون‌های مسجد نصب شوند، لازم است مکان ثابتی برای آن‌ها بر روی ستون‌ها در نظر گرفته شده و به شکل زیبایی بر روی ستون نصب شوند.

۹. پیشنهاد می‌شود به‌غیر از مراسمات بزرگ در سایر ایام تنها از ستون‌های انتهایی مسجد برای جایگذاری باندها استفاده شود.

۱۰. مسیر عبور سیم‌های باند باید از نقاط کور ستون و در «سیم‌زیپ»‌ها یا پوشش‌ن صورت پذیرد.

۱۱. اگر قصد دارید باندها را در چهار گوشه مسجد بگذارید، برای پوشاندن کابل‌هایی که مجبورید از زیر فرش و فرشینه آن‌ها را عبور از داکت‌های قرنیزی استفاده کنید. تفاوت داکت‌های قرنیزی با انواع دیگر داکت در سایزبندی محدود آن است. این نوع داکت در شاخه‌های ۲ متری و در طرح‌های مختلف چوب تولید می‌شود. برای نصب این نوع داکت از چسب دو طرفه و پیچ و رول پلاک استفاده می‌شود.

● کف مسجد

یکی از اجزاء داخلی شبستان مسجد که کمتر در معرض دید است ولی نقش

مهمی در تمیزی مسجد دارد، کف مسجد و سازه پوشاننده آن است. مصالح مختلفی برای پوشش کف مسجد مورد استفاده قرار می‌گیرد. در برخی از مساجد از سنگ، در اغلب مساجد از موزاییک و در بخش کمی از آن‌ها هم از سیمان استفاده می‌شود.

اگر در مسجد قصد دارید از پوشش سنگ استفاده کنید یا مسجد پیش از این با سنگ پوشانده شده است، به نکات زیر توجه داشته باشید:

۱. از سنگ‌های زیبا و متناسب با رنگ و طرح فضای داخلی مسجد استفاده کنید.

۲. توجه داشته باشید که سنگ‌های گران قیمت یا زینتی مناسب با سادگی و شأن مسجد نیست.

۳. قسمت‌هایی را که محل عبور لوله‌های مختلف مثل لوله‌های آب، فاضلاب یا رادیاتور و... هستند به شکل مشخصی از سایر بخش متمایز کنید. اگر قصد دارید سنگ این بخش‌ها را متفاوت تهیه کنید، تفاوت محسوسی با سنگ اصلی کف پوش نداشته باشند.

۴. نظافت و شستشوی سنگ‌ها به‌طور مستمر و دوره‌ای انجام شود.

۵. چنانچه سنگی در جای خود لق شده است، آن را با مواد مناسب محکم کنید.

۶. اگر در کف مسجد از موزاییک استفاده شده است موارد زیر در مورد آن‌ها باید رعایت شود:

- در خرید موزاییک به کیفیت و زیبایی آن توجه داشته باشید.
- بادر نظر گرفتن اندازه کف مسجد و متناسب با متر اژ آن،

موزاییک‌های بزرگ یا کوچک تهیه کنید. سعی کنید اندازه موزاییک‌ها به گونه‌ای باشد که نیاز به بُرش دادن و ناقص کردن آن‌ها نباشد.

• چند متر بیشتر از نیاز، موزاییک خریداری کنید و در انبار مسجد نگهداری کنید. تا اگر نیاز شد از همان جنس و نوع موزاییک کف مسجد در اختیار داشته باشید.

• در صورتی که موزاییک‌ها نیاز به بندکشی مجدد دارند، برای جلوگیری از لق شدن و شکستگی آن‌ها این کار را انجام دهید.

۷. اگر موزاییکی شکسته یا لق شده، آن را ترمیم یا تعویض کنید.

۸. برای ترمیم موزاییک‌هایی که می‌توانید کارهای زیر را انجام دهید:

• موزاییک لق شده را با لوله کار دک یا کمچه از جای درآورده و سطح ملات زیر آن را گردگیری و مرطوب کنید.

• موزاییک را از ملات‌های قدیمی پاک کرده - دوغاب اطراف را بتراشد - و آن را زنجاب کنید.

• دوغاب اصلی ساخته شده را روی ملات سابق زبره که سخت شده ریخته و موزاییک را در جای قبلی خود قرار دهید.

• سطح موزاییک را با مِشت و تُخماق^۱ بکوبد.

• عمل دوغاب ریزی باید بلافاصله در موزاییک‌های لق شده انجام شود.

• اگر دوسر موزاییک را به اندازه نیم سانتیمتر بتراشیم ملات دوغاب بین آن‌ها بهتر قرار گرفته و چسبندگی بیشتری به وجود می‌آید.

• با پودر سنگ سطح دوغاب اضافی را خشک و سپس دوغاب خشک

۱... تکه چوب سنگین دسته دار

را با کمچه جمع کنید.

- برای بهتر سفت شدن موزاییک سطح آن را تا ۴۸ ساعت با پارچه و گونی نم‌دار مرطوب نگه‌دارید.
- چنانچه چسب کاشی در دسترس باشد پس از غبارگیری موزاییک اگر از چسب استفاده شود بهتر است.

۹. موزاییک‌های محل عبور لوله‌های آب و شفاژ نیاز به مراقبت بیشتری دارند؛ کف پوش‌های این محل ممکن است به دلیل سردی و گرمی لوله‌های آب بیشتر دچار آسیب شوند.

۱۰. موزاییک‌ها باید به صورت دوره‌ای و مستمر، مورد بازبینی و رسیدگی قرار گیرند.

۱۱. اگر لقی موزاییک به تعداد فراوان یا در کل سطح باشد باید به تعمیر کلی پردازید.

- برای این کار می‌توانید همه موزاییک‌ها را جمع کنید. دوغاب اطراف آن‌ها را تراشیده و آن‌ها را مرطوب کنید. سپس سطحی که قرار است موزاییک روی آن قرار بگیرد - زیره - را کاملاً مرطوب کرده و ملات ماسه‌بادی و سیمان^۱ را روی ملات قبلی اجرا می‌کنید.
- اگر کف مسجد صرفاً با سیمان پوشانده شده، توجه داشته باشید که:

۱. کف مسجد به صورت یک‌دست سیمان شده باشد و قسمتی بالاتر یا پایین‌تر از قسمت‌های دیگر نباشد.

۲. ملات به کار رفته در سیمان از بهترین جنس باشد تا به مرور زمان

۱.. برای تهیه این ملات متناسب با فضای کف مسجد نیاز به مشورت با استاد بنایی دارید.

سیمان خرد یا تکه تکه نشوند.

۳. کف پوش روی سیمان‌ها به گونه‌ای باشد که سیمان‌ها به مرور زمان و در اثر استفاده خرد نشوند.

۴. هیچ قسمتی از سیمان بدون کف پوش نباشد تا از غبار زایی سیمان‌ها جلوگیری شود.

۵. محل لوله‌هایی که از زیر سیمان عبور کرده‌اند مشخص باشد.

۳. سقف

بیشترین نور مسجد از طریق سقف مهیامی شود. البته میزان نور در مساجدی که گنبد دارند در سطحی بالاتر از مساجدی است که از موهبت گنبد محروم‌اند. با توجه به این نکته می‌توان گفت، سقف‌های مساجد چند نوع هستند:

- سقف‌هایی که به شکل تخت و به اصطلاح ضربی ساخته شده‌اند.
- سقف‌هایی که به شکل کاذب در مسجد مورداستفاده قرار گرفته‌اند.
- سقف‌هایی که به صورت گنبدی ساخته شده‌اند.

• سقف تخت - تیر آهنی

۱. اگر چند سالی از عمر مسجد شما می‌گذرد ممکن است رد تیر آهن‌های به کار رفته در سقف مشخص باشد یا سقف به هر دلیلی نمرده باشد، یا دچار پوسیدگی شده باشد، بنابراین لازم است در ابتدا نسبت به ترمیم این موارد اقدام کنید. در این گونه مواقع بهتر است گچ‌های آن محل کنده شده و چنانچه لازم است تیر آهن‌ها ضد زنگ خورده و مجدداً سقف گچ کاری شود.

۲. زدودن تار عنکبوت‌ها و حذف زوایدی مثل میخ‌ها، طناب‌ها، شرشره‌ها و... فوری‌ترین اقدام در جهت نظافت و زیبایی سقف است.

۳. برای عبور سیم‌هایی که حتماً باید از روی سقف عبور کنند، باید از داکت مناسب استفاده شود.

۴. به جهت اینکه نظافت سقف باید به صورت کامل و دوره‌ای انجام شود بهتر است یک نردبان مناسب برای مسجد تهیه شود.

نکته: نردبان یا بالابر مناسب دارای ویژگی‌هایی است که در ادامه به آن اشاره می‌شود:

● بالابر-نردبان

متأسفانه یکی از دلایل شلوغی فضای شبستان اصلی مساجد، قرار دادن نردبان‌های آهنی یا ماشین‌های بالابر در گوشه و کنار فضای شبستان است. قرار دادن دائمی وسایلی که در طول سال شاید چند مرتبه بیشتر برای تنظیف نورافشان اصلی و گنبد و ... مورد استفاده قرار نگیرد، ضمن نازیبیا ساختن نمای شبستان بخش زیادی از فضای آن را نیز اشغال می‌کند. برای مدیریت و استفاده بهینه از نردبان یا بالابرهای سنگین و بزرگ می‌توانید اقدامات زیر را انجام دهید:

۱. چنانچه این موارد به صورت عام و بدون هیچ قید و شرطی وقف مسجد شده باشند، بارف موانع فقهی، آن‌ها را تبدیل به احسن کنید؛ و از نمونه‌های کوچک که کارایی دستگاه‌های بزرگ را داشته اما فضای کمی را اشغال می‌کنند برای مسجد تهیه کنید.

۲. چنانچه امکان تبدیل یا تعویض این دستگاه‌ها وجود ندارد، فضای

مناسبی را برای آن‌ها پیدا کرده و آن‌ها را به بیرون از فضای شبستان منتقل کنید.

۳. اگر قصد خرید نردبان یا بالابر دارید، توجه کنید که اندازه و کارایی آن متناسب با مسجد باشد و به راحتی بتوانید از آن در همه قسمت‌های مسجد استفاده کنید.

● سقف‌های کاذب

در مورد این سقف‌ها که به منظور زیبا سازی فضای شبستان و پوشاندن احتمالی عیب‌های احتمالی سقف مورد استفاده قرار می‌گیرند، رعایت نکات زیر ضروری است:

۱. اولین نکته در مورد سقف‌های کاذب، تعمیر یا ترمیم بخش‌هایی است که ناقص و یا خالی شده‌اند. بدین منظور باید از جنس، رنگ و نوع همان سقف‌ها برای بهسازی بخش‌های ناقص سقف‌ها تهیه شود.^۱

۲. روشنایی‌های موجود در سقف‌ها می‌بایست متناسب با سقف کاذب تهیه شود؛ بنابراین توجه داشته باشید از لامپ‌ها و روشنایی‌های متفرقه دیگر برای روشنایی مسجد، مثل لامپ‌های بزرگ یا مهتابی‌ها، استفاده نکنید.

۳. دقت کنید که لامپ‌های استفاده‌شده در درون این سقف‌ها که به لامپ توکار معروف است نمی‌بایست از داخل آن، بیرون بیاید. در برخی از مساجد استفاده نامناسب از لامپ‌های کم‌مصرف در سقف‌های کاذب،

۱. اگر به تازگی تصمیم گرفته‌اید سقف مسجد را با سقف کاذب بپوشانید، بهتر است مقدار بیشتر از نیاز تهیه کنید تا در صورت ایجاد نقص در سقف بتوانید از جنس همان سقف‌ها استفاده کنید.

- فضای شبستان را پراز زائده‌های نازیبای لامپ‌های توکار کرده است.
۴. سقف‌ها باید به صورت دوره‌ای و با مواد شوینده مناسب نظافت شوند.
۵. سیم‌ها، طناب‌ها و موارد زائد دیگر را از سقف‌ها جدا نمایید.

● سقف‌گنبدی شکل

سقف مساجد گنبدی شکل ترکیبی از سقف‌های گنبدی و تخت است؛ بنابراین ضمن رعایت نکات مربوط به سقف‌های تخت و آهنی در آن، برای زیبایی و رسیدگی به بخش گنبدی سقف، این نکات را مدنظر قرار دهید:

۱. گنبد مسجد باید به صورت سالانه توسط شرکت‌های معتبر نظافتی و با دستگاه‌های خاص آن‌ها تمیز شود.
۲. گنبد مسجد ممکن است در طول زمان به علت سرما و گرما و رطوبت در قسمت بیرونی در بعضی از کاشی‌ها دچار شکستگی شده باشد که همین امر موجب نفوذ باران و مشکلات عدیده می‌شود. بررسی و رفع عیب از کاشی‌های بیرونی گنبد و ترمیم بخش‌های داخلی گنبد در صورت نزدگی یاری‌بخشی گچ - هم باید در دستور کار قرار گیرد.
۳. پنجره یا پنجره‌های گنبد مسجد، باید به صورت دوره‌ای بازدید شده و از سالم بودن درب‌ها، شیشه‌ها و قفل آن‌ها مطمئن باشید.
۴. اگر جنس پنجره‌های گنبد از چوب است و به مرور زمان چوب‌ها ترک برداشته یا باد کرده است؛ به وسیله بتونه، ترک‌ها گرفته شود و برای استحکام بیشتر بارنگ روغن، رنگ شود؛ و اگر باد کرده یا در معرض خرابی و شکستگی است تعویض شود.

۵. اگر شیشه‌های پنجره‌های گنبد شکسته است تعویض و اگر مشکلی ندارد تمیز شود تانور، بهتر و شفاف‌تر وارد مسجد شود.

۶. زدودن گردوغبار از پنجره‌های گنبد و نظافت دوره‌ای آن‌ها، موجب تمیزی پایدار فضای شبستان می‌شود.

۴. اجزاء مکمل و ساختاری

بعضی از اجزاء شبستان، تکمیل‌کننده فضای داخلی و ساختارهای اصلی آن و یا به نوعی ساختارهای فرعی شبستان به شمار می‌آیند. آبدارخانه، پرده‌ها و فرش و فرشینه، جزء مکمل و ساختاری مسجد هستند. در این قسمت نکاتی در مورد هر کدام از آن‌ها بیان می‌شود.

• آبدارخانه

آبدارخانه‌ها به علت آنکه غالباً در دید نیستند، همواره مورد غفلت واقع می‌شوند و متأسفانه باید گفت که از نازیباترین و نامرتب‌ترین قسمت‌های مسجد به شمار می‌روند. زیباسازی این بخش شاید تنظیف و سلامت بخشی به خدمات این بخش هم به شمار رود. پس این بخش را با چنین نگاهی مورد توجه قرار دهید:

۱. دیوارهای آبدارخانه به علت مسائل بهداشتی و زیبایی می‌بایست با کاشی پوشانده شوند.

۲. آبدارخانه هم مثل سایر قسمت‌های مسجد نیاز به پیرایش دارد، بنابراین هر گونه وسیله اضافی باید از آن خارج شود؛ برای مثال ظروف پلاستیکی چند سال استفاده شده از قبیل سینی و ... و استکان‌ها و نعلبکی‌های آسیب‌دیده و لودر حدیک لب‌پریدگی باید از آبدارخانه خارج شوند.

۳. تعویض یا تعمیر قوری‌ها و کتری‌های قدیمی، سیاه شده، شکسته هم باید مورد توجه قرار گیرد.

۴. ظرف شوئی مسجد باید همیشه شفاف و براق باشد، متأسفانه در بسیاری از آبدارخانه‌ها به علت ریختن باقیمانده چای در ظرف شویی، رنگ این قسمت پراز جرم و آلودگی است. این قسمت یک روز در میان باید با مواد شوینده مخصوص شسته شود.

۵. هرگونه برچسب و اطلاعیه و آگهی روی در کابینت‌ها و یخچال باعث نازیبایی آشپزخانه می‌شود و باید از این کار پرهیز کرد.

۶. اگر کابینت‌های آشپزخانه دارای پوشیدگی، زنگ زدگی، رنگ پریدگی، شکستگی و یا عیب‌هایی از این جنس هستند باید هرچه سریع‌تر نسبت به ترمیم یا تعمیر آن‌ها اقدام کنید.

۷. قفل‌های خراب آبدارخانه باید تعویض شده و درب‌ها یا کشوهای خراب نیز باید تعمیر شوند.

۸. به علت استفاده بسیار از آب در آشپزخانه بهتر است در آنجا با دمپایی تردد شده و از انداختن هرگونه فرسینه یا فرش در آن خودداری شود.

۹. به علت اهمیت بالای نظافت آشپزخانه، شستشو و نظافت آن باید به صورت مستمر و در فواصل زمانی نزدیک صورت بگیرد.

۱۰. به علت احتمال بالای وجود حشرات موذی در فضای آشپزخانه، این محیط باید به صورت دوره‌ای سم‌پاشی شود.

۱۱. چنانچه موزاییک‌ها یا سرامیک کف آشپزخانه لق و یا شکسته شده

باشند باید نسبت به ترمیم یا تعویض آن اقدام شود.

۱۲. چنانچه بر اثر اتفاقی مثل سوختن سماور یا ریختن چای بر روی فرشینه یا فرش، بوی نامطبوعی ایجاد شد، به سرعت در صد دفع بوی نامطبوع اقدام شود.

۱۳. هر چیزی در آشپزخانه باید جایگاه مخصوصی داشته باشد؛ و اگر مورد نیاز نیست از آنجا خارج شده و به انباری منتقل شود.

۱۴. مواد فاسدشدنی را نباید در کابینت‌ها نگهداری شوند.

۱۵. تمیزی و نظافت داخلی و بیرونی یخچال هم باید مورد توجه قرار داشته باشد؛ یعنی هم نباید با چسباندن بر چسب‌ها و بر گه‌های مختلف ظاهر آن رانازی کرد و هم نباید با نگهداری مواد غیر ضروری یا تاریخ مصرف گذشته در یخچال داخل آن را کثیف و آلوده کنیم.

پرده‌ها

در فضای شبستان غالباً، در دو مکان از پرده استفاده می‌شود. از پرده‌های آویز برای پشت پنجره‌ها و از پرده‌های حائل به منظور جداسازی میان محل نماز خواهران و برادران استفاده می‌شود.

• پرده‌های آویز

پرده‌های مسجد را می‌توانید از میان ۳ نوع پرده زیر انتخاب کنید:

۱. پرده‌های اداری لوردراپه‌ای - پرده‌های عمودی - یا کرکره‌ای

۲. پرده‌های تجملاتی

۳. پرده‌های ساده و اصیل

به نظر می‌رسد مدل سوم، مدل مناسبی برای استفاده در مسجد باشد. البته برای مسجد که مسئله دیده شدن فضای داخل مسجد از بیرون، نه تنها منفی نیست، بلکه نکته‌ای مثبت هم به شمار می‌رود، پرده‌های توری انتخاب خوبی هستند. دقت کنید که طرح روی توری‌ها طرح فخمیم و متناسب با فضای مسجد شما باید باشد. شایان ذکر است استفاده از پرده به علت جاذب بودن گرد و خاک و ریزگردها، توصیه نمی‌شود. به هر شکل برای دوام و زیبایی پرده‌های مسجد باید نکات زیر را مورد توجه قرار دهید:

۱. پرده‌های مسجد باید حداقل سالی یک مرتبه به منظور نظافت و تمیزی شسته شوند.

۲. پوسیدگی یا پارگی پرده‌ها باید ترمیم شود و اگر قابل رفو نیستند یا ترمیم آن‌ها امکان ندارد باید با جنس مناسب تعویض شوند.

۳. اگر چنانچه پرده‌ها کرکره‌ای و یا کشویی هستند، باید توجه شود که بندها، دستاویزها، حلقه‌ها، کرکره‌ها، میل پرده‌ها، نخ‌های اتصال پرده، دستگیره‌ای که هنگام جمع شدن، پرده به آن بسته می‌شود، همگی سالم، روان و بدون عیب باشند.

۴. به هیچ عنوان پرده‌ها نباید با میخ، پیچ یا پونز، به دیوار چسبانده شوند. حتماً باید با میل پرده این کار صورت بگیرد.

● پرده‌های حائل

یکی از اجزاء شبستان، پرده جداکننده محل اقامه نماز خانم‌ها از آقایان، در مسجد

است. کاربرد این پرده‌ها در فضاهایی است که آقایان و بانوان در یک فضای هم‌سطح نماز را اقامه می‌کنند. درباره این جداکننده، نکات زیر را مدنظر قرار دهید:

۱. پرده‌های حائل تنها انتخاب برای جداسازی این دو قسمت نیستند؛ از جمله انتخاب‌های جایگزین دیوارک‌های سنتی متحرک است. این دیوارک‌ها که طرح‌های آن را می‌توانید بر اساس معماری و کاشی‌کاری‌های مسجد خودتان سفارش دهید، آسیب بسیار کمتری از پرده‌های برزنتی به زیبایی مسجد خواهند زد. دیوارک‌ها سنتی متحرک برخلاف پرده‌های برزنتی نیازمند لوله‌سر تا سری نیستند و وجود طرح‌های گنبدی در قسمت بالای آن‌ها، طراحی فضای مسجد را زیباتر می‌سازد. از مزایای دیگر این دیوارک‌ها قابلیت جمع‌آوری آن‌ها برای برگزاری مراسمات بزرگ در مسجد است.

۲. پرده‌ها باید در ارتفاع مناسبی از سطح زمین نصب شوند. نه خیلی کوتاه باشند و نه خیلی بلند.

۳. برای پرده جداکننده، از پارچه‌های رنگ روشن به جای سبز تیره یا مشکی و ... استفاده کنید؛ چرا که پرده‌های حائل در بهترین حالت قدرت نوردهی مسجد را کاهش می‌دهند و استفاده از رنگ تیره در آن‌ها، این رخداد را شدیدتر می‌کند.

۴. پرده‌ها به علت جذب خاک و آلودگی ناشی از دست زدن افراد به آن‌ها، هر دو ماه یک بار نیاز به شست‌وشو دارند؛ و پس از آنکه کاملاً خشک شدند دوباره و بار عایت شرایط گفته شده نصب شوند.

۵. به هیچ‌وجه پرده حائل را با طناب به میله افقی بالای آن متصل نکنید.

برای اتصال حتماً از حلقه استفاده کنید.

۶. اگر لوله‌ای که حلقه‌های پرده حائل به آن آویزان است از جنس آهن است، زدن رنگ سفید یا هر رنگ روشن دیگر به آن باعث می‌شود زیبایی مسجد از نمای یک تکه آهن زنگ‌زده دبی رنگ در امان باشد.

۷. برای نصب پرده از طناب فولادی - سیم بکسل - استفاده کنید.

۸. چسباندن هر گونه کاغذ حاوی هشدار یا... بر روی پرده‌ها نمای نازیبایی به پرده می‌دهد. از این امر هم پرهیز کنید.

۹. چنانچه پرده دارای پارگی و پوسیدگی است، نسبت به ترمیم یا تعویض آن اقدام شود.

۱۰. اگر رنگ پرده بر اثر مرور زمان یا شستشو، حالت اولیه خود را از دست داده است، آن را تعویض کنید.

۱۱. در نصب پرده توجه داشته باشید که پرده به صورت شل یا نامنظم و نامرتب وصل نشده باشد.

۱۲. اگر در مسجد از دیوارک استفاده می‌کنید، نسبت به ارتفاع آن از سطح زمین، نبود شکستگی در سطح و بخش‌های مختلف آن توجه داشته باشید.

۱۳. از دیوارک‌ها، به عنوان تابلوی اعلانات استفاده نکنید؛ و چنانچه بر روی آن‌ها آگهی، تراکت، برچسب و هر چیز دیگری چسبانده شده است، آن‌ها را بکنید.

فرش و فرشینه

یکی از جلوه‌های زیبایی و اثرگذاری مسجد بر جان نمازگزاران، مفروش کردن آن با فرش‌های مناسب، زیبا و باکیفیت است. با توجه به اینکه کف اکثر مساجد با موزاییک و سیمان پوشانده شده‌اند، ضروری است پیش از فرش نمودن، کف تمام مسجد را با فرشینه بپوشانید. در این صورت فرش‌ها هم زیبایی خودشان را بیشتر بر روی آن نشان می‌دهند. اگر قصد خرید فرشینه برای مسجد دارید یا فرشینه در مسجد وجود دارد، توجه به نکات زیر در امر زیباسازی آن مفید است:

۱. فرشینه‌ها باید از یک طرح و رنگ انتخاب شوند.
۲. در هنگام خرید فرشینه، بیش از مقدار نیاز - از همان جنس فرشینه - خریداری کنید تا در مواقعی که نیاز به تعویض فرشینه است از آن مقدار اضافه استفاده کنید.
۳. در هنگام خرید فرشینه توجه داشته باشید که رنگ فرش و فرشینه متضاد و البته متناسب باهم باشند.
۴. از انداختن فرشینه به صورت تکه‌های بریده بریده و کوچک و بزرگ در مسجد خودداری کنید.
۵. فرشینه‌ها حتماً باید به گونه‌ای مناسب، مثلاً با چسب یا پیچ و رول پلاک، به زمین متصل باشند.
۶. در استفاده از چسب برای اتصال فرشینه به زمین توجه داشته باشید که از ریختن بیش از اندازه چسب خودداری کنید.

۷. در هر جایی از مسجد که لبه‌های فرشینه از زمین کنده شده، آن‌ها را به زمین متصل کنید.

۸. چنانچه فرشینه‌های مسجد دارای پارگی یا سوختگی هستند، نسبت به تعویض یا ترمیم آن‌ها اقدام کنید.

● فرش

برای مفروش کردن مسجد با فرش به نکات زیر توجه داشته باشید:

۱. اگر قصد دارید تمام مسجد را با فرش مفروش کنید، فرش‌هایی با یک نقشه واحد، انتخاب کنید.

۲. اگر به جهت تنوع و زیبایی قصد دارید از طرح‌های متنوع استفاده کنید، می‌توانید یک فرش در اندازه بزرگ‌تر از سایر فرش‌های دیگر، در میانه مسجد و زیر نورافشان اصلی پهن کنید. وسایل فرش‌ها را طرحی یکسان در اطراف آن بیندازید.

۳. چنانچه فرش یا فرش‌هایی در مسجد نیاز به رفو داشته، یا در اثر پوسیدگی و مستهلک شدن نیاز به تعویض دارند، اقدامات لازم را انجام دهید. اگر امکان تبدیل فرش‌های قدیمی به فرش‌های جدید برای مسجد وجود دارد می‌توانید با رعایت ملاحظات شرعی این کار را انجام دهید.

۴. اگر فضای شبستان مسجد بزرگ است می‌توانید از فرش‌هایی با طرح‌های درشت و بزرگ استفاده کنید؛ و اگر مساحت مسجد شما کوچک است می‌توانید از فرش‌هایی با گل‌های ریزتر استفاده کنید.

۵. در هنگام خرید فرش به پیوندی که می‌تواند طرح فرش انتخابی شما

بانقش‌های محراب و گنبد و کاشی‌کاری مسجد برقرار کند دقت کنید.

۶. برای شبستان‌های مساجدی با وسعت کم، فرش‌ی با ترکیب روشن انتخاب خوبی است.

۷. طرح‌افشان برای فضاهای کوچک مناسب است. ولی فرش‌های با طرح خشتی را به هیچ‌عنوان انتخاب نکنید؛ چون فضا را بیشتر، کوچک نشان می‌دهد.

۸. اگر مسجد شما به اندازه کافی نورگیر نیست، فرش با ترکیب رنگی روشن برای کف مسجد شما مناسب است. اصولاً هر چه فرش روشن‌تر باشد فضا نورانی‌تر به نظر می‌رسد.

۹. برای فضاهای پررفت‌وآمد مثل ورودی مسجد، فرش‌های روشن با بافت ظریف یا به اصطلاح رج بالا مناسب نیست. این‌گونه فرش‌ها در این مکان هادر معرض آسیب دیدگی بیشتری قرار می‌گیرند.

۱۰. فرش‌های ماشینی موجود در بازار معمولاً ۵۰۰، ۷۰۰، ۹۰۰، ۱۰۰۰ و ۱۱۰۰ شانه و با تراکم‌های ۱۰۰۰، ۱۲۰۰، ۱۴۰۰، ۱۷۰۰، ۲۰۰۰، ۲۲۵۰، ۲۷۵۰ هستند؛ اگر به زیبایی فرش اهمیت می‌دهید باید فرش‌ی که شانه و تراکم بیشتری دارد انتخاب کنید ولی اگر می‌خواهید دوام بیشتری داشته باشد، برخی فرش‌های ۵۰۰ شانه با تراکم ۱۲۰۰ یا ۱۰۰۰ مناسب‌تر هستند.

۱۱. فرش‌های با شکل محراب که می‌توانید متناسب با اندازه مسجد از آن‌ها تهیه کنید، انتخاب خوب و مناسبی هستند.

۱۲. اگر مسجد از قبل مفروش است، فرش‌ها متناسب با هم را در یک بخش بیندازید.

۱۳. تلاش کنید با جابجایی فرش‌ها، قسمت‌هایی از فرش که اضافه است به صورت لول یا تاشده بر روی هم باقی نماند.

۱۴. ریشه‌های فرش‌ها را بافته یا نواقص آن را بارفو کردن برطرف کنید.

۱۵. از پذیرفتن فرش‌های اهدایی که کارایی در مسجد ندارد خودداری کنید. البته شما می‌توانید با اجازه از اهداکننده، آن‌ها را فروخته و فرش مناسب تهیه کنید.

۱۶. چنانچه فرش‌های مسجد را به صورت کامل و یا جزئی باید بشویید، حتماً توجه کنید که باید قبل از پهن کردن مجدد حتماً خشک شوند. به ویژه در فرش‌های دستی که ممکن است خیس ماندن آن‌ها بوی نامطبوعی در فضای مسجد ایجاد کند.

۱۷. اگر همه یا بخشی از مسجد با فرش‌های دستی مفروش شده است، توجه کنید که با ریختن آب، چایی، شربت و... خیس نشوند و چنانچه خیس شدند، حتماً آن‌ها را تمیز کرده و مراقب باشید تا قبل از خشک شدن بر روی زمین پهن نباشد.

۱۸. از پهن کردن روفرشی در مسجد خودداری کنید.

۱۹. برای نظافت، جارو کردن و شستشو فرش‌ها در فواصل زمانی مشخص و به صورت دوره‌ای برنامه‌ریزی داشته باشید.

۵. اجزاء مکمل و غیر ساختاری

اجزاء مکمل و غیر ساختاری مسجد، تنها مکمل فضای داخلی شبستان هستند. این اجزاء تأثیرات زیادی در زیبایی و کارایی فضای شبستان دارند. نکات مربوط به نورپردازی شبستان، دستگاه‌های صوت و سرمایش و گرمایش مسجد و بسیاری از وسایل و امکانات شبستان در این بخش مطرح می‌شود.

• نورپردازی شبستان

یکی از مهم‌ترین اقدامات در طراحی داخلی مسجد، توجه به نورپردازی مسجد، به ویژه محیط شبستان است. وجود چراغ‌های متعدد یا بزرگی لامپ‌ها و زیبایی آن‌ها لزوماً به معنای وجود یک نورپردازی مناسب در مسجد نیست. تعداد مناسب لامپ‌ها، درست بودن جایگاه نصب آن‌ها، بزرگی و کوچکی مناسب در جایگاهی که قرار است نصب شوند و بسیاری از مسائل دیگر به وجود آورنده یک نورپردازی مناسب در فضای شبستان است. به این منظور پیشنهاد می‌شود با مشورت و بهره‌گیری از نظرات یک کارشناس نورپردازی، فضای داخلی شبستان را با نورهای مناسب بیارایید.

اما برای زیباسازی وسایل فعلی نورپردازی در مسجد به توصیه‌های زیر توجه داشته باشید:

• نورافشان و نورافکن

۱. نظافت نورافشان بزرگ و مرکزی مسجد باید سه یا چهار بار در طول سال انجام شود.

۲. توجه داشته باشید که تنظیف نورافشان نیازمند مهارت و دقت است و باید با مواد شوینده مناسب انجام بگیرد؛ بنابراین اگر برای تنظیف نورافشان فرد یا افراد متخصصی را نمی‌شناسید، بهتر است این کار را به شرکت‌های

متخصص در امر نظافت واگذار کنید.

۴. از چند طرحی در خرید نورافشان‌ها بپرهیزید. بهتر است در تمام مسجد از دو طرح نورافشان بیشتر استفاده نشود.

۴. از هر نورافشان و روشنایی غیر هم‌شکل که توسط مردم به مسجد آورده می‌شود استفاده نکنید. اگر می‌توانید آن‌ها را با تدبیر مناسبی تعویض و هم‌شکل با سایر نورافشان‌ها نمایید. یا در مکان‌هایی غیر از فضای شبستان، استفاده کنید.

۵. لامپ نورافشان نمی‌تواند از لامپ‌های مخروطی شکل کم‌مصرف باشد چرا که این لامپ‌ها زیبایی تمام ساختار نورافشان را برهم می‌ریزد. به جای این لامپ‌ها می‌توانید از لامپ‌های طرح شمعی یا گرد کم‌مصرف و طرح‌های زیبای لامپ‌های LED استفاده کنید.

۶. سیم‌کشی بالای نورافشان باید کاملاً مهندسی شده و پنهان باشد، دیده شدن خرطومی در بالای نورافشان و سیم‌های رنگی، نما و زیبایی نورافشان را از میان می‌برد.

۷. اگر سقف مسجد بلند است. یک نورافشان کوچک را با میله یا زنجیر در ارتفاع پایین نصب نکنید. برای سقف‌های بلند یا از نورافشان استفاده نکنید و یا اگر مصر به این کار هستید می‌بایست از نورافشان بزرگ استفاده کنید.

۸. در صورت شکستگی یا نقص در نورافشان و شاخه‌های آن، نسبت به ترمیم یا تعویض آن‌ها اقدام کنید.

۹. در مناسبت‌های مختلف از آویزان کردن آویزها و وسایل تزئینی به

نورافشان‌ها خودداری فرمایید.

۱۰. در صورتی که در داخل مسجد از نورافکن استفاده می‌کنید، این نورافکن‌ها باید به شکل مناسب و در جای مناسب نصب شوند.

۱۱. عبور سیم‌های نورافکن از داخل داکت و نظافت ظاهری آن‌هم باید مورد توجه قرار گیرد.

• مهتابی‌ها

نسبت به روشنایی مهتابی‌ها نکات زیر مورد توجه قرار دهید:

۱. اگر رنگ مهتابی‌های شبستان از میان رنگ‌های سفید یا زرد انتخاب شود، بهتر است. استفاده از هر نوع رنگ دیگر در مسجد باعث لطمه به نمای مسجد خواهد بود.

۲. مهتابی‌ها باید روی سقف یا دیوار، با فاصله یک و نیم متری به شکل منظم و در یک راستا قرار بگیرند. هر گونه به کارگیری از مهتابی‌ها در قالب اشکال مختلف، فضای شبستان مسجد را نازیبا می‌سازد.

۳. مهتابی‌های سوخته، نیم‌سوز یا چشمک‌زن باید در اسرع وقت تعویض شوند.

• دستگاه صوت

نکات مربوط به دستگاه صوت عبارت‌اند از:

۱. دستگاه صوت در مسجد باید دارای یک فضای مخصوص و مناسب باشد.

۲. اگر چنین امکانی وجود ندارد بهتر است دستگاه صوت در فضایی قرار گیرد که در دید نباشد. مثلاً در زیر منبر یا پشت محراب.
۳. در هر مکانی که دستگاه صوت قرار دارد باید سیم‌کشی‌ها به صورت مرتب و منظم جمع‌آوری شده باشد و از داخل داکت تا بلندگوها کشیده شوند.
۴. سیم‌های بلندگوها را به هیچ‌عنوان از زیر فرش و فرشینه یا از روی دیوارها بدون استفاده از داکت عبور ندهید.
۵. داخل اتاق صوت را از برگه‌های زائد و یا برچسب‌های رنگارنگ و متنوع پاک‌سازی کنید.
۶. اگر دستگاه صوت مسجد دارای جعبه مخصوص است؛ بهتر است جعبه زیبا، سبک و بادوام باشد؛ و هیچ‌گونه برگه‌ای بر روی آن نصب نشده باشد.
۷. بعد از استفاده از صدابرها، آن‌ها را جمع کرده و در جای مناسبی قرار دهید. از رها کردن آن بر روی منبر یا داخل اتاق صوت خودداری کنید.
۸. در برخی از مساجد، پایه صداب‌رومیزی و پایه صداب‌ر ایستاده به صورت هم‌زمان در کنار محراب قرار دارند. پایه صداب‌ر پس از استفاده نباید در محراب یا در گوشه و کنار مسجد رها شده باشد.
۹. اگر برای مراسمات روزانه تنها به یکی از تجهیزات صوتی مثلاً فقط به صداب‌ریقه‌ای احتیاج دارید، پایه صداب‌رهای اضافی را به محل دیگری منتقل کنید. در مورد میز خطابه و میز سخنرانی هم همین جمع‌آوری صدق می‌کند.

• دستگاه گرمایش و سرمایش

توصیه اولیه برای دستگاه گرمایش مسجد استفاده از اسپیلت و یارادياتور است.

• رادياتور

اگر دستگاه گرمایشی مسجد پکیج و رادياتور باشد:

۱. اگر از رادياتورهای قدیمی استفاده می کنید:

- برای زیبایی و صرفه جویی در مصرف انرژی، رادياتورها را تعویض کنید؛ چراکه رادياتورهای نسل جدید علاوه بر طراحی زیبا، قدرت گرمابخشی بسیار بالاتری را هم دارند.
- اگر نمی توانید رادياتورهای قدیمی را تعویض کنید می توانید با اقداماتی مثل رنگ زدن و یا پوشاندن آنها، چهره نازیباي آنها را تغییر دهید.

۲. اتصالات رادياتورها را باید در ابتدا، حین و انتهای فصل سرما مورد بررسی و بازبینی قرار دهید.

۳. اگر چنانچه اتصالات دچار خرابی و یا نقص هستند نسبت به رفع خرابی یا نقص اقدام لازم صورت بگیرد^۱.

۴. توجه داشته باشید که تعداد پره های رادياتور باید متناسب با فضای مسجد باشد.

۱. برای مطالعه درباره حفظ و نگهداری این نوع از دستگاه های گرمایشی می توانید به فصلنامه کرامت - ویژه خادمین مساجد - شماره ... مراجعه کنید.

۵. از نماز گزاران بخواهید به هیچ عنوان مهر، تسبیح، قرآن، کتب ادعیه و یا چیزهای دیگر را بر روی رادیاتورها قرار ندهند!

۶. تکیه دادن پشتی به رادیاتور جدای از خطراتی که ایجاد می کند، به هیچ عنوان راهکاری برای زیباتر کردن رادیاتور هانیست؛ بنابراین در تابلو اعلانات ذکر کنید که نماز گزاران به رادیاتورها تکیه ندهند.

• بخاری

اگر در مسجد کماکان از بخاری های گازی برای گرمایش استفاده می شود، شاید قدرت مانور آن چنانی در زیباسازی ترکیب و چینش آن ها نداشته باشید، چراکه لوله گذاری احتمالی در دیوارها امکان تغییر مکان را به شما نمی دهد، مگر اینکه به سمت خرید بخاری گازی های بدون دود کش بروید که برای مسجد به دلیل مسائل ایمنی زیاد توصیه نمی شود. به هر ترتیب در صورتی که از بخاری گازی معمولی در مسجد استفاده می کنید، در این صورت اقدام مناسب شما:

۱. در صورت امکان تعویض بخاری های مستهلک و استفاده و خرید بخاری های جدید و زیبا است.

۲. لوله بخاری های مستعمل و زنگ زده را با لوله بخاری های نو تعویض کنید.

- توجه کنید که از لوله های فنی برای بخاری استفاده نکنید.
- برای زیبایی لوله های مدل قدیمی، آن ها را با فویل های آلومینیمی پوشانید.

... برای این کار می توانید یک اطلاعیه بر روی تابلوی اعلانات بچسبانید.

۳. شلنگ گاز بخاری را کوتاه در نظر گرفته و از دیدن نماز گزاران مخفی کنید.

۴. شلنگ گاز به هیچ وجه نباید از زیر فرش عبور داده شود.

۵. پس از فصل سرما بخاری‌ها را از شبستان مسجد جمع کنید.

۶. شلنگ‌های گاز لوله‌ها جدا شده و با مسدود کردن لوله‌ها و بستن شیر آن‌ها، دستگیره شیرها در اختیار خادم قرار گیرد.

۷. در صورتی که لوله بخاری شما از شیشه پنجره یا درب‌های مسدود شده مسجد خارج می‌شود، پس از جداسازی آن، محل خالی مانده را با یک تکه شیشه بریده شده و چسب شیشه پر کنید.

۸. قرار دادن دستمال یا هر چیز دیگر برای شش ماه فصل گرما، در محل خروج لوله بخاری نوعی کج سلیقگی بوده و برای زیبایی مسجد آفت و نشانه بی توجهی به آرایش مسجد به حساب می‌آید.

۹. از قرار دادن کتری آب بر روی بخاری، به منظور ایجاد رطوبت در هوا خودداری کنید. شما می‌توانید برای این کار از دستگاه‌های رطوبت ساز استفاده کنید.

۱۰. برای نصب لوله‌های بخاری، کوتاه‌ترین مسیر تا دریچه خروجی لوله را انتخاب کنید.^۱

۱۱. از چسباندن برچسب و... بر روی بخاری خودداری شود؛ و برای کندن برچسب‌های قدیمی نیز از تینر یا استون استفاده شود.

۱. برای مطالعه درباره حفظ و نگهداری این نوع از دستگاه‌های گرمایشی می‌توانید به فصلنامه کرامت - ویژه خادمین مساجد - شماره ... مراجعه کنید

۱۲. اگر بخش‌هایی از بخاری دچار زنگ‌زدگی یا پوسیدگی شده است، ترمیم کرده و رنگ بزنید.

۱۳. اگر دیوارهای پشت بخاری، دوده گرفته، سیاه شده یا رنگ آن نسبت به دیوارهای دیگر مسجد تغییر کرده است، نسبت به ترمیم و رنگ‌آمیزی آن اقدام کنید.

• کولرهای آبی

۱. در برخی از مساجد کولرها بر روی پشت‌بام قرار دارد، بنابراین:

- نگهداری و مراقبت از این کولرها در شروع و پایان فصل گرما و در آغاز فصل سرما، مثل بررسی شلنگ آب‌رسانی به کولر، روغن کاری یاتاقان کولر، تنظیم شناور و اتصالات آب‌رسانی داخل کولر، تعویض یا تمیز کردن پوشال‌ها، بررسی مسیر خروجی باد سرد کولر و زیرسازی آن به منظور آسیب‌نرساندن به سقف مسجد، باید مورد توجه قرار گیرد.
- دریچه‌های این نوع کولرها محل ورود گرد و خاک به مسجد بوده و مسجد را در معرض آلودگی‌های فراوانی قرار می‌دهد؛ بنابراین دریچه‌های آن باید با شروع فصل سرما به شکل مناسبی پوشانده شده و در شروع فصل گرما مورد بازدید قرار گرفته و تمظیف شوند.

۲. اگر پره‌های افقی و عمودی دریچه‌ها شکسته‌اند، بهتر است دریچه‌ها تعویض شوند.

۳. هر نوع پارچه یا وسیله اضافه‌ای که به پره‌ها و دریچه‌های کولر وصل شده را از آن جدا کنید.

۴. چنانچه رنگ درپچه‌ها از بین رفته می‌توانید با یک افشانه رنگ، آن را هم‌رنگ دیوار یا محیط اطراف درپچه کنید.

۵. اگر پیچ‌های درپچه کولر شل شده یا افتاده است، آن‌ها را سفت و یا مجدداً در جایگاه خود پیچ کنید.

۶. در برخی از مساجد کولر پشت پنجره‌های شبستان است؛ بنابراین:

- محفظه نگه‌دارنده کولر رنگ زده شود.
- به شکل مناسبی جوش داده شود.
- به جهت ایجاد سروصدا و ایجاد مزاحمت برای نمازگزاران، محفظه نگه‌دارنده کولر متصل به پنجره‌ها نباشد.
- در غیر فصل گرما پوشش مناسب و سالم داشته باشد یا به فضای دیگری منتقل شود.
- اگر بدنه کولر شوره‌زدگی یا ریختگی رنگ دارد نظافت و یا ترمیم شود.

- وسیله‌ای بر روی کولر قرار داده نشود.
- سایبان‌های غیراستاندارد از روی آن برداشته شود.

۷. در برخی از مساجد کولر داخل شبستان است؛ بنابراین:

- باید کناره‌ها یا عقب مسجد قرار داشته باشند.
- به هیچ‌عنوان نزدیک محراب قرار نگیرند.
- اگر رنگ پریدگی یا آلودگی دارد تمیز شود.
- وسیله‌ای بر روی آن قرار نگیرد.
- برگه یا کاغذی به آن نصب نشود.
- مهر و تسبیح بر روی آن یا آویزان به کولر نباشد.

• پنکه‌های سقفی

اگر در مسجد از پنکه‌های سقفی استفاده می‌شود:

۱. در گام اول بهتر است این پنکه‌ها را از مسجد جمع‌آوری کنید؛ چراکه هم فضای بصری مسجد را آزاردهنده جلوه می‌دهد سرمایه‌ش مناسبی هم در فضا ایجاد نمی‌کند.

۲. اما اگر این امکان برای شما به هر دلیلی فراهم نیست، سالی دو بار پنکه‌ها را از سقف جدا کرده و بشویید.

۳. اگر قسمتی از آن رنگ‌پریدگی دارد مجدداً با رعایت نکات کارشناسی رنگ شود.

۴. در هنگام نصب هم نوع سیم‌کشی آن باید به نحوی باشد که از سیم‌رنگ سفید برای برقراری اتصالات استفاده شود تا در فضای بالای سقف به چشم نیاید؛ و البته سیم‌های اضافه پوشانده و یا جدا شوند.

۵. چنانچه پنکه‌ها خراب است یا سروصدای نامطلوبی را در مسجد ایجاد می‌کند، در اسرع وقت نسبت به تعمیر آن اقدام کنید.

• تابلو اعلانات

پیشنهاد می‌شود برای رهایی دیوارهای مسجد از نصب آگهی‌ها و توصیه‌های مختلف به فکر تهیه یک تابلو اعلانات باشید.

۱. پیشنهاد می‌شود از تابلوهای اعلانات آلومینیومی استفاده کنید.

۲. بهترین حالت درباره تابلوهای اعلانات نصب کردن آن‌ها در فضایی

خارج از شبستان - مثلاً در حیاط - است. البته با رعایت و توجه به مسئله زیبایی فضای عمومی مسجد.

۳. اگر تمایل دارید تابلو اعلانات در فضای شبستان باقی بماند، باید نسبت به نظافت و تمیزی آن اهتمام جدی داشته باشید. مثلاً گردوغبارهای موجود بر روی تابلو، هر چند روز یک بار باید تمیز شوند.

۴. بر چسب‌های مختلفی که بر روی شیشه‌ها یا قاب اطراف تابلو زده شده است را از آن جدا کنید.

۵. اطلاعیه‌های موجود بر روی تابلو باید به شکل منظم بر روی آن نصب شوند.

۶. توجه داشته باشید که نصب هر اطلاعیه و یا آگهی باید دارای زمان باشد و پس از اتمام زمان، حتماً از روی تابلو برداشته شود.

۷. اگر تعداد اطلاعیه‌ها زیاد است، می‌توانید از دو تابلو استفاده کنید. فقط مراقب باشید تابلوها به گونه‌ای نصب شوند که زیبایی نمای شبستان حفظ شود.

۸. اگر در تابلو از فرشینه، فوم، پلاستوفوم - یونولیت - یا پارچه استفاده شده است، توجه کنید که حتماً سالم باشند؛ و در صورت پوسیدگی یا پارگی فرشینه و پارچه یا شکستگی فوم و پلاستوفوم، آن‌ها را ترمیم یا تعویض کنید.

۹. اگر تابلو اعلانات مسجد در فضای بیرون از شبستان و در فضای باز قرار دارد؛ نسبت به رفع پوسیدگی یا زنگ‌زدگی احتمالی تابلوهای آلومینیومی

یا پوسیدگی و باد کردگی تابلوهای چوبی اقدام کنید.

۱۰. اگر تابلوهای مسجد، قابل ترمیم و رنگ زدن نیستند، آن‌ها را تعویض کنید.

• ساعت

مساجد زیبایی و اصالت را باهم در ذات خود دارند و به همین دلیل در میان ساختمان‌های دیگر شهر متمایز شده‌اند. در مسجد برخلاف یک ساختمان عادی، بهترین انتخاب، علاوه بر کارایی باید اصیل هم باشد. ساعت‌ها در مسجد عضوی مهم از زیبایی مسجد هستند. امروزه ساعت‌های دیجیتال با قابلیت نشان دادن اوقات شرعی در بسیاری از مساجد مورد استفاده قرار می‌گیرند اما لزوماً کارایی آن‌ها دلیلی بر زیبایی و انتخاب نمودن آن‌ها برای مسجد نیست. به نظر می‌رسد گزینه ساعت‌ها دیجیتال برای مسجد انتخاب زیبایی نیستند؛ بلکه می‌توانیم از ساعت‌های عقربه‌ای ساده اما بزرگ و خوش‌رخ باز مینه سفید در مسجد استفاده کنیم.

پس از این مقدمه ذکر چند نکته درباره حفظ و نگهداری ساعت در مسجد ضروری است:

۱. به شدت از قبول ساعت‌های تبلیغاتی برای مسجد بپرهیزید.

۲. آویزان کردن ساعت از سقف بازنجیر یا میله، در مسجد زیبایی خاصی ایجاد نمی‌کند و تنها فضای مسجد را شلوغ می‌کند، ساعت می‌تواند در سمت راست و چپ محراب جای گیرد به نحوی که از در ورودی قابل رؤیت باشد.

۳. اگر مسجد بزرگی دارید که نیاز به دو یا سه ساعت دارد، می‌بایست

ساعت‌ها مشابه هم باشند و چند مدل بودن آن‌ها به زیبایی مسجد آسیب می‌رساند.

۴. توجه داشته باشید نصب بیش از یک ساعت در مسجد باید با توجه به نیاز و فضای مسجد باشد. نصب چند ساعت در مسجد، یکی از عوامل نازیبایی در فضای آن است.

۵. چنانچه شیشه ساعت شکسته یا ترک برداشته است، شیشه را تعویض کنید.

۶. اگر هر کدام از اجزاء ساعت دچار عیب شده‌اند، نسبت به رفع عیب آن‌ها اقدام کنید.

۷. همواره مراقب باشید عقربه‌های ساعت مسجد عقب‌تر یا جلوتر از زمان نباشند.

۸. برچسب‌ها و تراکت‌های مختلف را از روی شیشه و یاقاب ساعت بردارید.

۹. برچسب اموال ساعت را در پشت و یا در زیر ساعت، به گونه‌ای که دیده نشود، بزنید.

• تابلو ادعیه و آیات

در زمینه تابلو ادعیه و آیات، رویکردهای فعلی مساجد عموماً بر روی تابلوهای برقی بزرگ با فونت ساده و در قامتی ایستاده و بلند در دو سمت محراب است؛ اما همان‌طور که در بخش‌های قبل گفته شد هر انتخابی برای مسجد در نظر اول باید مبتنی بر اصالت باشد، بنابراین بهترین گزینه برای تابلو ادعیه مسجد،

تابلو فرش‌ها هستند که بانورپردازی صحیح پیرامون آن‌ها خواناتر هم خواهند بود.

اما اگر چنین امکانی وجود ندارد، لازم است تابلوهای ادعیه مسجد حداقل زیبایی را حائز باشند تا به زیبایی مسجد بیفزایند یا لااقل از آن نکاهند؛ بنابراین:

۱. خط نوشتار تابلوها نستعلیق اما از نوع ساده و خوانا باشد.

۲. کادری که آیات و ادعیه در آن قرار می‌گیرند بر اساس نوع کاشی کاری مسجد و با استفاده از رنگ‌های به کار رفته در آن باشد.

۳. نور تابلو از میان دورنگ سفید و زرد انتخاب شود.

۴. سبک طراحی تمام تابلوهای ادعیه یکسان باشد و از چند طرحی و کشکولی پرهیز شود.

۵. لزومی به نصب تابلوها چسبیده به محراب نیست و می‌توان آن‌ها را با فاصله نصب کرد البته به نحوی که در چرخش چشم دو صف ابتدائی قابل مشاهده باشد.

۶. برق کاری و سیم‌کشی تابلو از پشت تابلو به نحوی انجام شود که سیم‌ها قابل مشاهده نباشد و کلید هر تابلو در جنب یا زیر آن باشد.

۷. اندازه تابلو را با ارتفاع مسجد و محراب و منبر تنظیم کنید. اندازه تابلو باید به نحوی باشد که هیچ کدام از بخش‌های مسجد را تحت تأثیر خود قرار ندهد.

۸. ادعیه‌ای مرسوم و رایج در مسجد را به صورت تابلو، درون یک قاب زیبا و در جای مشخص ارائه کنید.

۹. از تهیه تابلوی ادعیه غیر مرسوم و بسیار بلند پرهیزید.
۱۰. چنانچه قاب یا برنوشته و پارچه ادعیه پاره شده نسبت به ترمیم یا تعویض آن اقدام کنید.
۱۱. برای نصب ادعیه، سوراخ‌های متعدد در دیوار، سقف و یا مکان‌های دیگر ایجاد نکنیم.
۱۲. از آویزان کردن به شکل طناب، نخ و... خودداری شود^۱.
۱۳. اگر ادعیه توسط یک نفر که صدای بهتری دارد، با توجه به رعایت حال نمازگزاران خوانده شود بهتر است.
۱۴. تابلوی نشان دادن قرائت‌های روزانه هم باید در جای مناسب، به شکل ثابت نصب شود.
۱۵. از تخته وایت برد یا تخته‌های مشابه برای نوشتن آیات و احادیث روزانه، نباید استفاده شود.

• تابلوی نمایشگر نماز اول و دوم

۱. تابلوهایی ساده اما با طراحی شکیل و خط نستعلیق تهیه کنید.
۲. برای نصب این تابلوها اگر به مکانی دور از محراب دست یافتید، این تابلوها را در آنجا نصب کنید، تا حوالی محراب برای بروز زیبایی‌های محراب

۱... یکی از جدیدترین روش‌های قرائت ادعیه در مساجد استفاده از دستگاه دیتا و پرده نمایشگری است که قابلیت جمع شدن را دارد. اگر مسئول مسجد بتوانند با توجه به شرایط اقتصادی، چنین امکانی را در مسجد فراهم کنند، علاوه بر قرائت ادعیه مختلف و نمایش بهتر و واضح‌تر آنها، از نظر مکان و فضا، هم جای کمتری در مسجد گرفته می‌شود و هم مسجد نظم و شکل زیبایی پیدا می‌کند.

خلوت تر باقی بماند.

۳. این تابلوها باید همیشه سالم و تمیز باشند.

۴. اگر نوشته‌های آن پاک یا ناخوانا شده باید ترمیم و اصلاح شوند.

۵. سیم‌های این تابلوها به هیچ عنوان نباید از روی محراب عبور کنند و یا اویزان باشند. بلکه باید به شکل منظم از داخل دیوار بیرون بیایند یا درون داکت قرار داشته باشند.

۶. همچنین در نصب این تابلوها باید دقت شود که به محراب یا دیوارهای اطراف آن آسیب نرسانند.

• تابلوهای معمولی

بهتر است از تابلوهای منقش به تصاویر افراد یا نوشته‌های مختلف در مسجد استفاده نشود. چراکه این تابلوها دیوارهای مسجد را شلوغ می‌کنند و پیامی را هم به وضوح نمی‌رسانند. اما اگر تابلویی در مسجد وجود دارد که به جهت زیبایی یا معنویت زیاد گریزی از نصب آن نیست:

۱. می‌توانید آن را در دورترین نقطه نسبت به محراب نصب کنید. مثلاً در انتهای مسجد، دیوار پشت به محراب یا دیوارهای سمت چپ و راست محراب.

۲. اگر تابلوها در ابعاد بزرگ هستند آن‌ها را نه به صورت صاف و به قول معروف flat که به صورت شیب دار و به سمت پایین نصب کنید.

۳. از نصب تابلو در ارتفاع پرهیزید؛ چراکه برای دیده شدن و زیبایی،

مرکز تصویر یک تابلو باید هم سطح چشم باشد.

۴. برای دیوارهای کوچک تر مسجد، از تصاویر کوچک تر و برای دیوارهای بزرگ تر از آثار بزرگ تر استفاده کنید.

۵. از نصب تابلوهایی منقش به تصاویر منسوب به ائمه پرهیزید.

۶. پیشنهاد می شود از نصب چند تابلو و تصویر خودداری کنید.

۷. اما اگر قصد دارید چند تابلو و تصویر نصب کنید، بین تابلوها توازن دیداری ایجاد کنید. مثلاً در چیدمان گروهی، تابلوهای سنگین و بزرگ را در سمت چپ قرار دهید. یا اگر تابلوهایتان زوج هستند بزرگ ترین و سنگین ترین تابلوها را در وسط قرار دهید.

• تصاویر امام خمینی و مقام معظم رهبری و شهدا

در بسیاری از مساجد دیده می شود که تصاویر حضرت امام خمینی رحمه الله علیه و مقام معظم رهبری حفظه الله در اطراف محراب نصب شده است. در مساجد قدیمی تر، تصاویر شهدای مسجد و محله هم چنین موقعیتی در مسجد دارند. به جهت حفظ موازین شرعی و زیبایی محراب، بهتر است این تصاویر در منظر مستقیم نماز گزاران در هنگام نماز قرار نگیرند.

بنابراین پیشنهاد می شود برای تمامی ایام سال در فضای بیرون شبستان یادمانی شایسته را با طراحی و نورپردازی مناسب برای تمثال امام خمینی رحمه الله علیه و مقام معظم رهبری حفظه الله و تصاویر شهدای دفاع مقدس فراهم آورید. البته می توانید این تصاویر را در فضایی خارج از شبستان نیز به شکل جداگانه نصب نمایید.

• تابلوهای راهنما

در بسیاری از مساجد برای قسمت‌های مختلف مسجد که نمازگزار برای یافتن آن نیاز به تابلو راهنما دارد، مثل آبدارخانه یا دفتر مدیریت مسجد یا دفتر قرض‌الحسنه یا ... یک کاغذ A4 روی درب‌ها می‌چسبانند که زیبایی و نظمی در خود ندارد.

برای رفع این نقصان می‌توان از تابلوهای چوبی یا فلزی استفاده کرد که در سمت راست و بالای در روی دیوار نصب می‌شوند. در انتخاب این تابلوها توجه داشته باشید که:

۱. فونت مورد استفاده باید با سایر فونت‌های تابلوها هماهنگ باشد. فونت‌های نستعلیق یا شکسته خوانا گزینه‌های خوبی هستند.

۲. اگر انتخاب شما تابلوهای فلزی بود، رنگ طوسی تیره با کادر مشکی می‌تواند گزینه مناسبی باشد.

۳. توجه داشته باشید تمام مجموعه‌های فعال در مسجد باید تابلوی راهنمای مخصوص به خودشان را داشته باشند.

۴. تابلوهای راهنمای مورد استفاده در مسجد همگی باید سالم و تمیز باشند. و اگر چنانچه دارای شکستگی و نقص هستند از مسئولین آن مجموعه‌ها بخواهید تابلوهای خود را اترمیم و یا تعویض کنید.

۵. شما می‌توانید به منظور مدیریت فضای مسجد و نیز نظم و زیبایی، با همکاری مجموعه‌های مستقر در مسجد یک تابلوی راهنمای مناسب برای همه مجموعه در یک مکان قرار دهید.

• منبر و میز خطابه

با توجه به برگزاری مراسم‌های مذهبی و سخنرانی در مساجد، یکی از وسایل مورد نیاز مسجد منبر و میز خطابه است. به جهت روشن بودن تفاوت منبر و میز خطابه، در این بخش تنها نکات مربوط به زیباسازی این وسیله بیان می‌شود:

۱. اندازه منبر به وسعت و ارتفاع مسجد شما بستگی دارد.

۲. در برخی از مساجد کوچک، منبرهایی مشاهده می‌شود که به علت بلندی بیش از حد، مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. و به جای آن از منبر یا صندلی کوچک‌تری استفاده می‌شود. برای حل این مشکل هم می‌توانید منبر بزرگ را با لحاظ مسائل شرعی تبدیل به احسن کنید و هم می‌توانید با کمک یک نجار ماهر، منبر بزرگ را به دو منبر با اندازه‌های کوچک و متوسط تبدیل کنید. اما توجه داشته باشید به هر شکل وجود دو منبر در مسجد ضروری نیست و مسجد را شلوغ و مشوش می‌کند.

۳. اگر منبر دارای در است، در و لولاهای آن سالم باشند. و اگر نیاز به تعویض یا ترمیم آن‌ها است، این کار صورت بگیرد.

۴. رنگ پدیدگی، شکستگی و هر گونه عیب و نقص بر روی در موجود نباشد.

۵. می‌توانید رنگ پدیدگی‌ها را با بتونه ترمیم کرده و از نوع رنگ درب، بر روی آن بزنید.

۶. قفل در حتماً سالم و دارای کلید باشد. کلید در هم در اختیار خادم قرار داشته باشد.

۷. اگر برای نشیمنگاه منبر از تشکچه و پشتی مناسب و به اندازه استفاده کنید بهتر است. تشکچه‌های آماده و هم‌رنگ منبر گزینه‌های مطلوبی برای این امر هستند.

۸. از انداختن هر گونه فرشینه، پتوایی، پتوهای سربازی و یا موارد نامناسب دیگر بر روی نشیمنگاه منبر خودداری کنید.

۹. پله‌ها و نشیمنگاه منبر با فرش مناسب مفروش و با بست‌های مناسب محکم شود.

۱۰. اگر از صندلی به عنوان منبر در مسجد استفاده می‌شود، باید فقط در زمان استفاده در مکان مناسب قرار گیرد و بعد از آن جمع‌آوری شود.

۱۱. محل قرار گرفتن منبر سمت چپ محراب است.

۱۲. اگر در مسجد علاوه بر منبر میز خطابه هم وجود دارد؛ باید فقط در موقع مناسبت‌ها از آن استفاده شود و در سایر مواقع در محیط مسجد نباشد. (می‌توانید به انبار منتقل کنید)

۱۳. زیبایی میز خطابه و تناسب آن با جایگاه و شأن مسجد هم باید مورد توجه قرار گیرد.

• مبلی و صندلی نماز

یکی از ضرورت‌هایی که امروزه در مساجد به وجود آمده است، وجود صندلی‌های نماز در مساجد برای سهولت در اقامه نماز سالمندان و افراد ناتوان است. به جهت اینکه از استقرار این صندلی‌ها در مساجد گریزی نیست، نکاتی برای زیباسازی این صندلی‌ها بیان می‌شود:

۱. شما می‌توانید به جهت سهولت در خواندن نماز برای سالمندان، از صندلی‌های نماز یا صندلی‌های مبلی استفاده کنید.
۲. صندلی‌های نماز باید همواره تمیز باشند. زدودن گردوغبارها در فواصل زمانی مناسب و کندن برچسب‌ها از روی آن‌ها امری ضروری است.
۳. نشیمنگاه صندلی‌ها باید سالم باشند. پاره بودن روکش‌ها یا شکستگی آن‌ها باید ترمیم شود.
۴. اگر پایه‌های آن دچار لقی و یا شکستگی هستند، باید تعمیر شوند.
۵. اگر صندلی‌ها، از نوع تاشو هستند بهتر است پس از نماز جمع‌آوری شده و در مکان مناسبی در مسجد جمع‌آوری شوند.
۶. به هیچ‌عنوان مهر، تسبیح، کتاب‌های ادعیه و سایر موارد به شکل دائمی بر روی صندلی‌ها قرار نگیرند. (امام جماعت و یا خادم می‌توانند از افرادی که از صندلی‌ها استفاده می‌کنند تقاضا کنند پس از استفاده این وسایل را در جای مخصوص خود قرار دهند)
۷. بهترین مکان برای قرار دادن صندلی‌های نماز، کناره‌های مسجد یا کنار پرده‌های حائل میان محل نماز برادران و خواهران است. این اقدام علاوه بر زیباسازی فضای شبستان، می‌تواند امکان مناسبی برای اتصال نماز خواهران را نیز به وجود بیاورد. البته اگر بعضی از مأمومین به خاطر کسب ثواب نماز در صف اول، در برابر این اقدام مقاومت کردند، امام جماعت می‌تواند با ارائه توضیحات کافی از آن‌ها بخواهد که در این امر همکاری کنند.

۸. تمام صندلی‌های نماز، از یک جنس، یک مدل و یک رنگ باشند. بنابراین چنانچه مقدور است آن تعداد از صندلی‌ها که مدل متفاوتی دارند را از مسجد خارج کنید.

۹. تنها به تعداد مورد نیاز یا اندکی بیشتر، صندلی در مسجد نگهدارید. مثلاً اگر ۵ نفر از این صندلی‌ها استفاده می‌کنند، وجود حداکثر ۸ صندلی کافی است.

۱۰. به نمازگزاران توصیه کنید صندلی‌هایی را که با خود به مسجد می‌آورند، پس از اتمام نماز و خروج از مسجد، صندلی را هم از شبستان خارج کنند.

۱۱. از قرار دادن متکا و پهن کردن پتو در کنارهای مسجد، خودداری کنید. شما می‌توانید به جای این کار در انتهای مسجد چند صندلی را برای نشستن در نظر بگیرید.

• کتابخانه، قفسه قرآن و کتب ادعیه

قسمتی از زیبایی مسجد در نظم در نرم‌افزارهایی است که در مسجد مورد استفاده نمازگزاران قرار می‌گیرد. از جمله این نرم‌افزارها، قرآن‌ها و سایر کتب ادعیه‌ای است که متأسفانه به مکان و جایگاه آنان در مسجد به شکل مناسبی توجه نمی‌شود. نکاتی که در مورد زیباسازی این کتاب‌ها می‌توانید به کار بگیرید عبارت‌اند از:

۱. بسیاری از این کتب بعد از سال‌ها به علت استهلاک و از بین رفتن جلد و اوراق نمی‌توانند مورد استفاده قرار گیرد و حتی ماندنشان در کتابخانه هم باعث نازیبایی آن می‌شود. بنابراین آن‌ها را از مسجد خارج کنید.

۲. جلد و صفحات قرآن‌ها و کتبی که نیاز به ترمیم و صحافی دارند را در پروسه ترمیم و صحافی قرار دهید (اگر متخصصی در داخل مسجد دارید توسط او و در غیر این صورت در خارج از مسجد و توسط کارشناسان این کار)

۳. برای جبران کمبودهای ایجادشده، به سرعت کسری قرآن و مفاتیح مورد نیاز مسجد را تأمین کند.

۴. محل نگهداری قرآن، مفاتیح و ادعیه را از سایر کتاب‌ها جدا کنید. کتابخانه چوبی با قفسه‌های غیر ثابت و بدون در انتخاب مناسبی برای قرار دادن قرآن‌ها و کتب ادعیه هستند.

۵. ترتیب قرار گرفتن کتاب‌ها در کتابخانه از بالا به ترتیب: قرآن، مفاتیح الجنان، نهج البلاغه، صحیفه سجادیه و سپس سایر کتب است.

۶. قرآن و کتب ادعیه را بر اساس اندازه آن‌ها و به صورت عمودی به ترتیب از بزرگ به کوچک طوری قرار دهید که کتاب‌های بلندتر سمت راست و کتاب‌های کوتاه‌تر سمت چپ قرار بگیرند.

۷. اگر کتابخانه‌ها در گوشه‌های انتهایی مسجد قرار گیرند، بهتر است. و اگر این کار امکان ندارد، کتابخانه یا قفسه‌ها را در سمت راست در ورودی مسجد قرار دهید.

۸. قفسه‌های ثابت و غیر قابل انتقال را به دیوار محکم کنید.

۹. نسبت به رعایت این موارد در نظافت و زیبایی کتابخانه‌ها و قفسه‌ها اهتمام داشته باشید:

- ترمیم و اصلاح طبقاتی که شکسته است.
- رنگ زدن بخش هایی که رنگ آن به هر دلیلی از بین رفته است.
- هر نوع برچسب و آگهی را از روی آن ها پاک کنید.
- شیشه های شکسته و قفل های خراب کتابخانه را تعویض کنید.
- نظافت شیشه ها و زدودن گردوغبار از قفسه های کتابخانه باید در فواصل زمانی مناسب صورت پذیرد.

۱۰. استفاده از قرآن ها و ادعیه یک شکل در مسجد ضروری است.

۱۱. از گرفتن کتاب های ادعیه اهدایی که مستهلک و خراب هستند خودداری کنید.

۱۲. با نوشتن عباراتی مثل «پس از استفاده در جای خود قرار دهید» یا «در حفظ و نگهداری این کتاب کوشا باشید» بر روی صفحات ابتدایی قرآن یا کتاب ادعیه، از نمازگزاران بخواهید در نظم و زیبایی مسجد و دوام کتاب ها به شما کمک کنند.

• مَهر، تسبیح و جامه‌ری

سجده یکی از ارکان نماز است که باید بر روی تربت انجام بگیرد. روزانه ۱۷ رکعت نماز و ۳۴ مرتبه سجده بر خاک در هر نماز انجام می شود. به هر میزان زیبایی و تمیزی مهرها بیشتر باشد، لذت و نشاط نمازگزاران با هر مرتبه سجده به پیشگاه الهی بیشتر خواهد شد. بنابراین سعی کنید نکات زیر را در مورد زیبایی و نظافت مهرها پیگیری کنید:

۱. مهرهای شکسته شده را با مهرهای نو تعویض و مهرهای تغییر رنگ داده شده را نیز ترمیم کنید.

۲. اگر در مسجد جایی برای قرار گرفتن مهرها در نظر نگرفته‌اید، ضروری است این کار را انجام دهید.

۳. اگر مکان جامه‌ری، در دسترس و جدای از سایر لوازم مثل کتب ادعیه یا تسبیح و... باشد، مناسب‌تر است.

۴. اگر در مسجد از جامه‌ری‌های دیواری بهره می‌برید باید تعداد آن متناسب با نمازگزاران باشد. و اگر از جامه‌ری‌های ایستاده یا غیر دیواری استفاده می‌کنید، در فواصل زمانی معین، آن را تمیز کرده و ضمن جمع‌آوری مهرهای شکسته، مهرهای نو را در آن قرار دهید. البته بهتر همواره تعداد مهرهای موجود در مسجد کمی بیشتر از تعداد نمازگزاران باشد.

۵. باید توجه داشته باشید که سهولت و دسترسی نمازگزاران به جامه‌ری بسیار اهمیت دارد. بنابراین بهتر است جامه‌ری در مکان‌های مختلف مسجد که دسترسی به آن برای نمازگزاران راحت‌تر است نصب شود. البته بهترین محل قرار گرفتن جامه‌ری‌ها در مسجد سمت راست و چپ در ورودی است. و اگر مسجد دارای درب‌های ورودی بیش از یکی است، ضروری است در کنار هر در یک جامه‌ری وجود داشته باشد.

۶. بهتر است در کنار جامه‌ری‌ها محل مناسبی را برای قرار دادن تسبیح‌ها در نظر بگیرید. مثلاً می‌توانید از جالباسی‌های تکی و زیبا برای این کار بهره ببرید. این جالباسی‌ها را می‌توانید زیر جامه‌ری‌های دیواری و یا در مکان مناسب دیگری نصب کنید.

۷. تسبیح‌های کم‌دانه یا دانه شکسته را جمع‌آوری کنید.

۸. از تسبیح‌های هم‌شکل و یک اندازه استفاده کنید.

۹. ضمن جمع‌آوری تسبیح‌های متفاوت و نازیبا، از پذیرش تسبیح‌های اهدایی متفاوت خودداری کنید.

• لباس آویز

یکی از آسیب‌های زیبایی مساجد، وجود لباس آویزهای ثابت روی دیوار مسجد است که تعدادی از اهالی مسجد که به صورت مستمر به مسجد می‌آیند عبا یا البسه دیگر را بر روی آن آویزان می‌کنند.

۱. اگر در مسجد از لباس آویزهای غیر ثابت استفاده کنید، بهتر است.

۲. لباس آویزهای غیر ثابت را در مواقع لزوم به شبستان آورده و پس از آن از خارج کنید.

۳. توجه کنید که پایه و آویزهای لباس آویزهای غیر ثابت سالم باشند.

۴. اگر به جهت کمبود فضا، می‌خواهید از لباس آویز ثابت استفاده کنید، حتماً باید آن را با پیچ و رول پلاک در جای مناسب نصب نمایید.

۵. تعداد لباس آویزها و آویزهای آن باید به تناسب تعداد نمازگزاران و در مکان مختلف شبستان وجود داشته باشد.

۶. به منظور نظافت و تمیزی مسجد در فصل سرما، مناسب است یک لباس آویز غیر ثابت در کفشداری قرار دهید تا نمازگزاران چترهای خود را بر روی آن قرار دهند.

۷. اگر بر روی لباس آویز عبا قرار داده شده است، دقت داشته باشید که عباها تمیز بوده و پارگی نداشته باشند.

۸. می‌توانید بر روی یک تابلو و با خطی زیبا نوشته‌ای را در کنار لباس آویز قرار دهید و در آن از نماز گزاران بخواهید از آویزان کردن چیزی غیر از لباس بر روی لباس آویز خودداری کنند.

۹. ضروری است از قرار دادن تسبیح یا پارچه بر روی لباس آویز خودداری شود.

• طبقه بالا

به جهت آنکه اکثر نکات میان محیط اصلی شبستان و طبقه بالا یا قسمت بانوان، مشترک است، این بخش به عنوان یک محور جزئی در کنار ۵ محور اصلی فضای شبستان در نظر گرفته شده است.

نکته مهم در این قسمت این است که بدانیم در طبقه بالا یا محل اقامه نماز بانوان، همچون قسمت آقایان می‌بایست به مسائل زیباسازی توجه شود. این تفکر که آن قسمت پشت پرده است یا در طبقه بالا قرار دارد و همچون قسمت آقایان نمای مسجد محسوب نمی‌شود نگرش اشتباهی است. بلکه باید به زیبایی آنجا هم توجه داشته باشید. رعایت نکات زیر به امر زیباسازی در این بخش کمک می‌کند:

۱. کتابخانه مخصوص قرآن و کتب ادعیه را تنظیم و تزئین کنید.

۲. مواردی مثل طریقه قرار گرفتن فرش‌ها و کف پوش‌ها، خالی کردن دیوارها از تابلوها و اشیاء غیر ضرور، مسائل زیباسازی جامه‌ری و... را همان ترتیبی که بیان شد، رعایت کنید.

۳. در مسیر راه پله‌ها یا طبقه بالای شبستان وسایل یا اشیاء غیر ضروری مسجد را قرار ندهید. بلکه آن‌ها را به انباری مسجد منتقل کنید.

۴. در برخی از مساجد گلدان‌های گل طبیعی را در راه پله قسمت بانوان قرار می‌دهند. به نظر می‌رسد این اقدام کمکی به زیباسازی مسجد نمی‌کند.

۵. اگر در قسمت بانوان دیوارهای ساده و گچی وجود دارد می‌توانید پس از پاک کردن این بخش از آلودگی‌های بصری و رنگ آمیزی، با طرح‌های نستعلیق آن‌ها را زیباتر کنید.

۶. آگهی‌های قسمت بانوان هم باید بر روی تابلو اعلاناتی که در بخش ورودی یا پاگرد نصب شده است، قرار بگیرند.

۷. رنگ کردن و تنظیف نرده‌های مسیر قسمت بانوان هم ضروری است. همچون سایر قسمت‌های مسجد انتخاب رنگ روشن و حتی انتخاب دورنگ می‌تواند زیبایی متفاوتی را در این بخش به وجود بیاورد.

۸. هرگونه زنگ زدگی و رنگ پریدگی در این قسمت نشانه بی‌توجهی به زیبایی مسجد محسوب می‌شود.

۹. سنگ راه پله‌ها به علت نمای بسیار زیاد در آمده‌شده‌های نمازگزاران باید به صورت مستمر نظافت شوند.

۱۰. توجه داشته باشید؛ گاهی اوقات بعضی از شوینده‌ها موارد منع مصرف دارند؛ مثلاً از جرم‌گیر برای راه پله‌هایی که سنگی است نباید استفاده شود؛ زیرا جرم‌گیر تمام سطح سنگ را می‌خورد و این کار مستلزم

هزینه برای مسجد می شود.

۱۱. در برخی از مساجد کم‌دی را در قسمت خواهران قرار می دهند، مخصوص اشیاء گم شده یا محل گذاشتن چادر، در باره این دو موضوع باید توجه داشته باشید که:

- محل مخصوص تمام اشیاء گمشده در اتاق مخصوص خادم است و باید همه اشیاء در آنجا و در قفسه‌ای مرتب و تمیز، طبقه بندی شوند.
- هر چند وقت یک بار با توجه به مسائل شرعی تکلیف اشیاء گمشده مشخص شود.
- به بانوان نماز گزار توضیح داده شود برای اقامه نماز در مسجد بهتر است چادر نماز مخصوص خودشان را به همراه داشته باشند؛ هم به جهت مشکلاتی از قبیل شست و شو و... که برای مسجد به وجود می آید و هم به جهت مشکلاتی که برای نماز گزاران به واسطه استفاده مشترک از چادرها به وجود می آید.
- در صورتی که مسئولین مسجد پیش از این چادر نماز تهیه کرده و در اختیار بانوان قرار می دهند، بهتر است چادرها را به صورت بسته بندی شده تحویل داده و حداکثر به صورت هفتگی آن‌ها را بشویند.

نتیجه‌گیری

نماز مهم‌ترین فریضه دین اسلام است و به همین دلیل در فضای برپایی این آیین الهی یکی از مهم‌ترین و ماندگارترین فضاها، معماری اسلامی شکل یافته است. مسجد علاوه بر مکان عبادت یک مرکز مهم اجتماعی در جامعه نیز هست، بنابراین باید برای ایجاد مجد، عظمت و زیبایی آن کوشید.

این نوشتار به دنبال بیان ایده‌هایی نو، جذاب و زیبا و به‌دوراز تجمل‌گرایی و با تکیه بر معیارهای زیبایی‌شناختی است که در مواردی هم به شکل مفصل و مبسوط به آن پرداخته شده است.

کلید زیبایی مسجد در دست امام جماعت با انتخاب‌های بااصالت است. مهارت در این امر می‌تواند با تحقیق و تتبع و مطالعه درباره مساجد اصیل اسلامی در کشور حاصل شود.

مسجد و امام جماعت، دو رسانه مکمل هم برای گرایش مردم به نماز و حضور در مسجد هستند. در این نوشتار سعی شده تا این پیوند را در موضوع زیباسازی به وجود بیاوریم. انشاء الله با افزایش آگاهی و هم‌افزایی بتوانیم گامی هر چند کوچک برای رونق بیش‌ازپیش خانه خدا برداریم.

« پیوست‌ها

در این بخش درباره برخی از موضوعاتی که در بخش دوم کتاب به آن پرداخته شده است، اطلاعات و آگاهی‌های کامل‌تری تقدیم می‌شود.

• پیوست ۱

« پله »

اگر قصد دارید برای مسجد پله بسازید به این نکات توجه داشته باشید:

۱. پله‌ها باید حداقل ۱۴۰ سانتی‌متر عرض مفید و حداکثر ۱۷,۵

سانتی‌متر ارتفاع و هر کف پله باید حداقل ۳۰ سانتی‌متر پاخور و حداکثر ۲ درصد شیب داشته باشد.

۲. در مواردی که پله‌ای به سطح شیب‌دار مانند کف پیاده‌رو منتهی شود، اختلاف ارتفاع مجاز بین سر آن حداکثر ۸ سانتی‌متر به ازای هر متر طول پله توصیه می‌شود.

۳. بهترین پیشنهاد برای ساخت پلکان، استفاده از سنگ است. سنگ به جهت ظاهر زیبا، جنس سخت و محکم و طول عمر بالا گزینه مناسبی برای پلکان است.

۴. سنگ پله، به علت رفت و آمد دائمی در معرض سایش، ضربه، کثیف شدن و آلودگی است، در نتیجه سنگ مورد انتخاب برای پله‌ها باید به گونه‌ای باشد که در حین حفظ زیبایی مقاوم نیز باشد.

۵. سنگ گرانیت اولین انتخاب برای پله‌ها است این سنگ دارای مقاومت بسیار بالایی به نسبت انواع مرمریت‌ها، سنگ چینی، تراورتن و لایم استون‌ها دارند و جلا و درخشش آن‌ها نسبت به انواع دیگر بیشتر حفظ خواهد شد.

۶. پله‌هایی هم که از سنگ تراورتن به صورت چرمی فرآوری شده است نیز در اثر سایش از ریخت نیفتاده و زیبایی خود را حفظ خواهد کرد.

۷. با توجه به ضربه خور بودن پله، اکثر سنگ‌ها دارای مقاومت بالایی در قبال ضربه هستند، ولی در این میان سنگ‌های آهکی با تراکم پایین و اسلیت‌ها از این قاعده مستثنا می‌باشند. فلذا برای ساخت پله، توصیه می‌شود از سنگ‌های آهکی استفاده نشود.

۸. سنگ پله و سنگ زیر پله اگر جذب آب بالایی داشته باشد معمولاً آلودگی‌های مایعات را به خود جذب می‌کند. به همین دلیل بر روی برخی سنگ‌ها لک می‌افتد.

۹. در برخی از سنگ‌ها پس از جذب آب، املاح موجود در سنگ حل شده و به سطح سنگ می‌آیند. پس از تبخیر آب در این سنگ‌ها، بر روی سنگ شوره به جای می‌ماند. بنابراین، سنگ انتخابی بایستی جذب آب پایینی داشته باشد که سنگ‌های گرانیت و مرمریت‌ها و انواع سنگ‌های بلورهای (چینی)، این گونه‌اند. ولی لایم استون‌ها، به علت جذب بالای آب، مناسب

نمی‌باشند.

۱۰. معمولاً برای شستن و پاک کردن جرم و آلودگی سنگ‌ها، از شوینده‌هایی با ترکیب اسیدی استفاده می‌شود؛ اما توجه داشته باشید: سنگ پله‌هایی که در مقابل اسید واکنش پذیرند، مثل انواع تراورتن و مرمریت، جلا و درخشش خود را از دست خواهند داد مگر اینکه به صورت چرمی فراوری شده باشند. البته سنگ‌های گرانیته در مقابل اسید واکنش پذیری ندارند.

۱۱. لبه‌ها باید به صورتی باشد که موجب لیز خوردگی نشود.

• پیوست ۲

« داکت

داکت، محفظه‌ای کانال مانند و پلاستیکی است که در زمینه‌های کاری مختلف از آن استفاده می‌شود.

داکت‌ها از دو بخش بدنه و در تشکیل می‌شوند که معمولاً از جنس PVC هستند.

از داکت جهت توزیع کابل‌های شبکه، کابل‌های برق (فشار ضعیف)، کابل تلفن، دستگاه‌های اعلام و اطفاء حریق و دوربین‌های مدار بسته استفاده می‌شود.

داکت دارای ۲ نوع ساده و شیاردار است:

۱. داکت ساده دیواری

این داکت از پرمصرف‌ترین نوع داکت‌ها است، که می‌توانید از آن‌ها در شبستان و راهروهای ورودی مساجد جهت توزیع و پوشاندن انواع کابل استفاده کنید.

این نوع داکت در شاخه‌های ۲ متری و در رنگ‌ها و طرح‌های مختلف در دو نوع چسب‌دار و بدون چسب تولید می‌شود. با توجه به قیمت پایین و ساینده‌های متنوع، این نوع داکت بهترین گزینه برای مدیریت و پوشاندن کابل‌ها در سطح کم و متوسط و همچنین سیم‌های عادی به شمار می‌آید.

۲. داکت شیاردار

داکت شیاردار نیز از لحاظ جنس و قابلیت نصب همانند داکت ساده دیواری هست. تفاوت داکت شیاردار با داکت ساده دیواری در شکل ظاهری و نوع استفاده هست. داکت شیاردار از دو قسمت در و بدنه تشکیل می‌شود. در بدنه این داکت شیارهایی وجود دارد که برای مدیریت و توزیع کابل در تابلوهای برق فشار قوی و ضعیف استفاده می‌شود. بنابراین شما می‌توانید برای پوشاندن کابل ورودی برق مسجد در راه روی ورودی از این داکت استفاده کنید.

با وجود تعداد قابل توجهی شیاردار بر روی این داکت، در داکت قابلیت قفل شدن کامل دارد.

این نوع داکت در شاخه‌های ۲ متری و ساینده‌ها متنوع و رنگ‌بندی‌های گوناگون تولید می‌شود.

• پیوست ۳

« سرویس بهداشتی

سرویس بهداشتی در مساجد به جهت استفاده زیاد، عمومی بودن مسجد و رعایت نظافت و بهداشت، باید از استانداردهای لازم برخوردار باشد. برخی از این استانداردها عبارت‌اند از:

۱. منفصل بودن دیواره شبستان با دیواره سرویس‌ها حداقل یک متر کفایت می‌کند.

۲. اتاقک‌های سرویس بهداشتی باید از درون قفل بدون کلید قابل باز شدن از بیرون داشته باشند.

۳. اگر در سرویس بهداشتی تهویه از طریق پنجره و فقط از یک طرف صورت گیرد برای دریچه مساحتی حدود ۱۷۰۰ سانتی‌متر مربع - برابر با ۰/۱۷ متر مربع - نیاز است.

۴. کف سرویس بهداشتی نباید لغزنده باشد و باید در برابر آب مقاوم باشد و به آسانی نیز تمیز شود. همچنین کف باید بدون درز و شکاف و قابل شستشو باشد.
۵. دیوارها باید تا زیر سقف کاشی شده و قابل شستشو باشد.
۶. دمای ۲۱ درجه سانتی گراد برای سرویس‌های بهداشتی مناسب است.
۷. کف راهرو دستشویی‌ها، باید دارای کف شور به تعداد مورد نیاز، مجهز به کف شور باشد. نصب توری ریز بر روی کف شور الزامی است.
۸. به ازای هر ۲ شیر و ضوخانه، حداقل یک آینه وجود داشته باشد.
۹. حداقل ارتفاع اتاقک‌ها باید ۲ متر و ۵۰ سانتی متر باشد.
۱۰. بهتر است در توالت از آلومینیوم باشد. اندازه عرض آن حداقل ۷۵ سانتی متر باشد.
۱۱. بهتر است در توالت‌ها به گونه‌ای ساخته شود که به داخل باز شود.

• پیوست ۴

« آرام‌بند

آرام‌بند وسیله‌ای مکانیکی و یا هیدرولیکی است که به در و چهارچوب در متصل می‌شود تا پس از باز شدن درب، به بسته شدن تدریجی و آرام آن کمک کند. این وسیله هم از نظر راحتی و هم از نظر امنیت، کاربرد دارد. اجزای تشکیل دهنده آرام‌بند عبارت‌اند از: پمپ هیدرولیکی یا گیرنده فنر، ساعد بازویی، بازوی اصلی، و پیچ تعمیر سرویس تعویض آرام‌بند قفل ورودی قفل برقی تنظیم سرعت.

برای آرام‌تر بسته شدن درب، لازم است پیچ تنظیم سرعت را در جهت عقربه‌های ساعت بچرخانید. و برای سریع‌تر بسته شدن درب، پیچ تنظیم سرعت را در خلاف جهت عقربه‌های ساعت بچرخانید.

• پیوست ۵

« قفسه کفش‌داری و کیسه کفش

• قفسه‌های فلزی در دار

این مدل از قفسه‌ها دارای مزایایی مثل: نمای مناسب به علت داشتن در پوش، عدم پخش بوی نامناسب به علت محفظه‌ای بودن، امنیت کفش‌ها و قیمت مناسب به نسبت سایر انواع قفسه‌ها، هستند.
در هنگام خرید این نوع قفسه‌ها به نکات زیر توجه داشته باشید:

۱. قفسه‌ها برای استحکام و دوام باید از ورق ۰/۹ میلی‌متری، بدون زنگ‌زدگی و کاملاً صاف تهیه شده باشند.

۲. با توجه به بالاترین مصرف مسجد در بیشترین زمان حضور نمازگزاران قفسه تهیه کنید. برای مثال اگر مسجد شما در روزهای عادی در بالاترین حد ۵۰ نمازگزار را در خود می‌پذیرد شما نهایتاً به تعداد ۸۰ عدد در جا کفشی قفسه تهیه کنید.

۳. توجه داشته باشید که قفل قفسه‌ها مرغوب باشد و کلیدهای یدک را دریافت کنید

۴. از رنگ‌های شاد و متناسب با دیوار یا کاشی کاری مسجد یک رنگ را برای قفسه‌ها انتخاب کنید.

۵. بر روی درب‌ها هوا خور و جا کارتی برای شماره از طریق پرس کاری ایجاد شده باشد.

۶. توجه داشته باشید کلیه اتصالات با نقطه جوش با کیفیت انجام شده باشد و هیچ‌گونه پرچ استفاده نشده باشد.

۷. از سازنده بخواهید که امکان شماره گذاری روی صندوق و شماره گذاری روی کلیدها را برای شما فراهم کند.

۸. جعبه جا کلیدی یدک را هم‌زمان با خرید قفسه تهیه کنید و در اختیار خادم قرار دهید.

• کیسه کفش

۱. در بین انواع کیسه‌های کفش، کیسه‌های سوزنی بهترین جنس و کیفیت را دارا هستند.

۲. کیسه کفش‌های سوزنی به دلیل اینکه از جنس پروپیلن-نانوون- ساخته می‌شوند، کاملاً ضد آب هستند و با محیط زیست سازگاری بالایی دارند. این کیسه‌ها نسبت به کیسه‌های پلاستیکی که در طبیعت باقی مانده و قابل تجزیه نیستند، اگر در طبیعت بمانند و در مقابل تابش نور

- خورشید قرار بگیرند، در طول ۲۴۰ روز کاملاً تجزیه و جذب محیط می‌شوند.
۳. کیسه کفش نفاخته ناوون و سوزنی را انتخاب کنید چراکه معمولاً ضد آب و ضد باکتری هستند.
۴. جنس سوزنی و پارچه‌ای بهترین جنس برای چاپ زیبای نام و نشان مسجداست
۵. از قیمتی مناسب برخوردارند.
۶. به راحتی قابل شستشو و نظافت برای دفعات بسیار هستند و عمر بلندتری نسبت به نوع پلاستیکی دارند و کمتر دچار پارگی می‌شوند.
۷. کیسه‌های سوزنی و پارچه‌ای به دلیل تولید خودکار و اتومکانیک به راحتی در شمار بالا قابل تولید هستند و از تنوع و رنگ‌بندی‌های عالی و دلپسند برخوردار هستند.

• پیوست ۶

« پرده مسجد

پرده کارکردهای زیادی در مسجد دارد. علاوه بر زیبایی و حفظ حریم مسجد تأثیر بسزایی در سلامت محیط دارد. بانصب پرده‌های مناسب، دمای مسجد را کنترل و از هدر رفتن انرژی گرمایی در زمستان و ورود گرمای بیرون به داخل در تابستان جلوگیری می‌شود.

در مورد انتخاب پرده مسجد به نکات زیر توجه داشته باشید:

۱. پرده‌هایی بادنباله‌های بلند که روی زمین امتداد پیدا می‌کند، به علت حضور کودکان در مسجد مناسب نیستند.

۲. این مدل پرده‌ها محل مناسبی برای جمع شدن گرد و خاک و پرز فرش است.

۳. دنباله این پرده‌ها می‌توانند منشأ بروز انواع آلرژی و حساسیت باشند.

۴. پرده‌هایی که آویزهای پارچه‌ای لایه لایه و والان دارند نیز همین مشکل

را دارند. در صورت باز شدن پنجره و یا از درزهای پنجره‌ها گرد و خاک از فضای بیرونی وارد آن‌ها شده و لابه‌لای این پرده‌ها باقی می‌مانند و با وزش باد، وارد مسجد می‌شوند.

۵. دقت داشته باشید که شستن پرده کار سختی است و معمولاً سالی دو بار بیشتر انجام نمی‌شود پس بهتر است حتماً از زیر پرده‌ای‌های ساده استفاده کنید.

۶. پرده‌ها را باید در فاصله‌های زمانی کوتاه شست تا افراد دچار حساسیت‌های پوستی یا تنفسی نشوند به خصوص در تابستان و فصل ورود ریزگردها.

۷. هنگام انتخاب پارچه پرده به نور مسجد توجه کنید و از فروشنده بخواهید چراغ‌های متمرکزش را خاموش کند تا شما در نور غیرمستقیم هم‌رنگ پارچه را ببینید. البته بهتر است که روز برای خرید پرده اقدام کنید تا هر دو نوع نور در دسترس باشند.

۸. رنگ پرده‌های مسجد حتماً می‌بایست رنگ روشن اما سنگین و وزین باشد. استفاده از رنگ روشن موجب بزرگ‌تر به نظر رسیدن فضای مسجد نیز می‌گردد.

۹. برای دستیابی به رنگ مورد نظر هم باید رنگ پرده‌ها را با رنگ دیوار مسجد هماهنگ کنید.

۱۰. رنگ پرده باید متفاوت از رنگ دیوار اما در طیف مشترک رنگی با هم باشند. مثلاً دیوار آجر نما با پرده سفید یا دیوار رنگ طوسی با پرده رنگ استخوانی.

• پیوست ۷

« فرشینه

انتخاب یک فرشینه تیره برای مسجد، فضای را کوچک تر جلوه می دهد در حالی که یک فرشینه روشن می تواند فضای شمارا بزرگ تر و دل باز تر نشان دهد. و البته نظافت آن هم به مراتب سخت تر خواهد بود.

اگر تعداد فرش های شما به اندازه پوشاندن تمام سطح مسجد نباشد و فرش های مسجد طرح دار و شلوغ باشند، رنگ فرشینه انتخابی شما باید رنگی خنثی و ساده باشد و یانهایتاً یک بافت معمولی داشته باشد، این موضوع سبب برقراری بالانس و تعادل در فضای داخلی مسجد می شود. اما در غیر این صورت فضای شما دچار اغتشاش بصری می شود و اجزای فضای داخلی جذابیت خود را از دست می دهند. رنگ های خنثی برای اکثر فضاها مناسب هستند.

• پیوست ۸

با توجه به اهمیت حفظ و پاسداشت فرهنگ و ادب پارسی، در این کتاب از واژه‌های فارسی استفاده شده است. به همین جهت اصل و معادل فارسی برخی واژه‌ها که در متن کتاب به کار رفته است، به پیوست تقدیم می‌گردد.

- اسپری: افشانه
- بنر: پر نوشته
- پارتیشن: دیوارک
- پروژکتور: نورافکن
- تریبون: میز خطابه
- تیراژ: شمار
- سیستم: دستگاه/سامانه
- فلاش تانک: آب شویه
- کابین: اتاقک
- کاور: پوشن
- کریستال: بلوره
- لوستر: نورافشان
- موکت: فرشینه
- میکروفون: صدابَر

« منابع:

۱. قرآن کریم
۲. بستانی، فؤاد افرام؛ فرهنگ ابجدی
۳. پاک نژاد، سید رضا؛ اولین دانشگاه و آخرین پیامبر
۴. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری
۵. حر عاملی، محمد بن حسن؛ تفصیل و سایل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه
۶. حسن زاده، مصطفی؛ هنر باید متعالی باشد
۷. خسرو بیگی، رسول؛ جهاد فرهنگی در بیان رهبر معظم انقلاب
۸. رنجبر کرمانی، علی؛ بررسی های تطبیقی معماری نیایشگاه های غربی و مساجد
۹. شربانی، جلال؛ منشور هنر و هنرمند در بیانات مقام معظم رهبری
۱۰. طبرسی، ابوعلی فضل بن حسن؛ تفسیر مجمع البیان
۱۱. غلامعلی، حاتم؛ مسجد جلوه گاه هنر اسلامی
۱۲. قرائتی، محسن؛ تفسیر نور
۱۳. مجلسی، محمد باقر؛ بحار الانوار الجامعه لدرر الاخبار الائمه الاطهار
۱۴. محمدی جمال، مهدیه و حمزه نژاد، مهدی؛ راهبردهای معماری مساجد در تراز انقلاب اسلامی
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر؛ تفسیر نمونه
۱۶. موسوی، سید مرتضی؛ احکام فقهی ساختمان مسجد
۱۷. مهدوی نژاد، محمد جواد و دیگران؛ هویت معماری، تبیین معنای هویت در دوره های پیشامدرن، مدرن و فرامدرن
۱۸. ناظمی، مهدی و دیگران؛ مدیریت راهبردی مساجد کشور
۱۹. نوری، میرزا حسین؛ مستدرک و مستنبط المسائل

